

VAASAN YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA

Sara Lammi

”Ensamhetskänslan är enorm, som hjärtat drogs ur kroppen varannan vecka.”
Käyttäjäkartoitus tuen tarpeesta lapsiperheen erossa Vaasan alueella

Sosiaali- ja terveyshal-
lintotieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2017

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	2
TIIVISTELMÄ	3
1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	8
1.2. Keskeiset käsitteet	10
2. PERHEPOLITIikka HYVINVOINTIYHTEISKUNNASSA	16
2.1. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta perhepolitiikan toteuttajana	17
2.2. Perhepoliittiset ratkaisut tukemassa lapsiperheitä	20
2.3. Postmodernismi rikkomassa modernia perhemallia	24
2.3.1. Eroon johtavat tekijät	28
2.3.2. Ero lapsiperheessä	30
2.3.3. Vanhemmuus eron jälkeen– yhteisvanhemmuus	34
2.3.4. Ennaltaehkäisevät palvelut käytännössä	38
3. MENETELMÄT JA AINEISTOT	45
3.1. Empiirisen tutkimuskohteen kuvaus	46
3.2. Aineiston hankinta	47
3.3. tutkimuksen luotettavuus	50
4. TULOKSET	52
4.1. Taustatiedot	53
4.2. Eroon vaikuttaneet tekijät	55
4.3. Erosta eteenpäin– toipumisen keinot	60
4.4. Eropalvelut tukena eron käsittelyssä	68
4.5. Mikä minua olisi voinut auttaa erossa?	75
4.6. Lapset eron keskellä	79
4.7. Yhteisvanhemmuus	85
4.8. Mitä käyttäjät pitävät tärkeänä eropalveluissa?	87
4.9. Onko olemassa turhia eroja?	90
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	92
LÄHDELUETTELO	101
LIITTEET	
LIITE 1. Teemahaastattelu	107
LIITE 2. Temaintervju	108
LIITE 3. Haastateltavien taustatiedot	109

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Merkittävät perhepoliittiset uudistukset.	22
Taulukko 2: Lapsiperheet Vaasassa 2015.	25
Taulukko 3. Avioliitot ja avioerot Vaasassa.	27
Taulukko 4: Pohjanmaan käräjäoikeuden ratkaisut 2015	33
Taulukko 5: Vaasan hallinto-oikeuden ratkaisut 2015	33
Taulukko 6: Lasten elatus Vaasa 2015	36
Kuvio 1: Alueen erotiimi	41
Kuvio 2: Eroauttamisen palvelut	43
Kuvio 3: Eroon johtavat tekijät	97

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Sara Lammi

Pro gradu -tutkielma:**”Ensamhetskänslan är enorm, som hjärtat drogs ur kroppen varannan vecka.”** Käyttäjäkartoitus tuen tarpeesta lapsiperheen erossa Vaasan alueella.**Tutkinto:**

Hallintotieteiden maisteri

Oppiaine:

Sosiaali- ja terveyshallintotiede

Työn ohjaaja:

Pirkko Vartiainen

Valmistumisvuosi:

2017

Sivumäärä: 109

TIIVISTELMÄ:

Jokaiseen suhteeseen tulee jossain kohdassa kolmas, joka suuntaa parisuhteessa olevien huomion muualle, tuoden uuden näkökulman ja ehkä tilapäisesti etäännyttää puolisoita toisistaan. Kolmas voi olla työ, lapsi, sairaus, harrastus, kotityöt, päihteet tai rakastaja. Kolmas voi altistaa erolle tai olla syy siihen. Perhe on yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisista järjestelmistä, joka jossain muodossa koskettaa jokaista. Sen rajat muokkautuvat eri elämänvaiheissa ja siten perhe ei katoa, vaan se muuttaa muotoaan. Eron jälkeen lapsen perhekäsitys muodostuu äitiyden ja isyyden muodostamasta vanhemmuussuhteesta lapsen kanssa. Vanhempien välisen luottamuksen rikkoutuminen eron yhteydessä vaikuttaa usein eron jälkeisen yhteistyön syntymiseen. Riitely ja konfliktit eron jälkeen ovat tutkimusten mukaan riskitekijä lapsen hyvinvoinnille. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten vanhemmuus eron jälkeen jatkuu ja millaiseksi vanhempien keskinäinen suhde muodostuu, sillä se muotoilee lapsen ajatusta perheestä.

Lapsi- ja perhepalvelut nähdään hajanaisena palvelujärjestelmänä ja niitä halutaan kehittää. Perhepoliittisissa ratkaisuisissa painotetaan vanhemmuuden vahvistamista ja matalan kynnyksen palveluiden tuottamista lapsi- ja perhelähtöisesti, ajatellen lapsen etua ja perheen monimuotoisuutta. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa vahvistetaan eropalveluita, joiden avulla pyritään turvaamaan erotilanteissa lapsen etu sekä oikeus molempiin vanhempiin. Hallituksen LAPE kärkihankkeen lähtökohtana on valtion, kuntien, seurakuntien, järjestöjen ja muiden yksityisten palveluntuottajien kumppanuus. Resurssit ja voimavarat yhdistämällä kunnilla on mahdollisuus tuottaa palveluita oikea-aikaisesti kaikkien tarpeita vastaamaan.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja sitä varten on teemahaastattelun menetelmin tehty käyttäjäkartoitus 13 eron kokeneelle vanhemmalle. Käyttäjäkartoituksen vahvuutena on subjektiivisten kokemusten kuuleminen, joiden avulla voimme lisätä ymmärrystämme tuen tarpeesta erotilanteessa. Tämän tutkimuksen valossa vertaistuki ja arjessa jaksamisen tukeminen ovat tärkeitä resursseja vanhemmalle selvitä erosta eteenpäin. Käyttäjäkartoituksen lähtökohtana on hakea suuntaviivoja eroauttamisen kehittämistyölle kuulemalla subjektiivisia narratiiveja kokemuksista ja tarpeista joita erotilanne vanhemmassa herättää. Yhdessä mutta erikseen hankkeessa hyödynnetään käyttäjäkartoituksessa saatuja tuloksia toiminnan suunnittelussa ja palveluiden kehittämisessä, jotta alueen palvelut vastaisivat entistä paremmin tarpeisiin.

AVAINSANAT: hyvinvointivaltio, perhepolitiikka, sosiaalipalvelut, perhe, eroaminen, käyttäjätutkimus, kehittäminen, käyttäjälähtöisyys

1. JOHDANTO

Tämä on tutkimus Vaasan alueen eropalveluista, palveluiden käyttäjien näkökulmasta. Tutkimuksen vahvuus on eronneiden vanhempien subjektiivisissa kokemuksissa, joiden avulla voimme lisätä ymmärrystämme tuen tarpeesta erotilanteessa. Suomessa avioeroa hakee vuosittain noin 14 000 avioparia. Tämä tarkoittaa, että yli puolet avioliitoista päättyy eroon ja noin 30 000 lasta kokee vuosittain vanhempiensa eron. (Kääriäinen, Hämäläinen ja Pölkki 2009: 11). Näiden tilastojen takaa löytyy monta kokemusta ja monta tarinaa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan 13 vanhemman tarinaa tilastojen takaa siitä, millä tavalla eron aiheuttama elämänmuutos vaikuttaa arkeen ja mikä auttaa eroa selviytymisessä.

Eroamista helpotettiin vuonna 1987 uudistetulla avioliittolalla 6: 32 § (19.6.1929/234), jonka myötä avioero muutettiin hakemusasiaksi, johon molemmilla puolisoilla on oikeus. Lakimuutoksessa eroprosessin juridinen puoli yksinkertaistettiin siten, ettei eroa hakevan tarvitse prosessissa käyttää juristia tai muuta asiantuntijaa eikä avioerohakemuksessa tarvitse perustella avioliiton purkamisen syytä. Prosessissa ei myöskään oteta esiin syyllisyyskysymystä, mikä poistaa mahdollisuuden vahingonkorvausvaatimukseen avioliittolakiin perustuen. (Kiiski 2011: 34.)

Vaasassa avioliiton solmi 671 henkilöä ja avioliitosta erosi 298 henkilöä vuonna 2015 (Tilastokeskus d. 2016). Tässä tutkimuksessa ero tarkoittaa avioliiton, avoliiton tai vain lyhyen seurustelusuhteen purkautumista. Se mikä suhteen status on, ei kerro eron helpoudesta tai vaikeudesta. Usein eron problematiikka liittyy siihen, millaisena rikkoutunut suhde on koettu ja millä tavalla suhde on katkennut. Riitta Jallinoja tarkastelee eroa kahdesta näkökulmasta: Katastrofina, jossa keskeisenä asiana on puolison hyläytyksi tuleminen, jolloin ero on toiselle vastentahtoinen. Hylkääminen ajatellaan olevan mukana useimmissa eroissa ja siinä on aste-eroja. Toiset hylkäävät puolisonsa nopeassa aikataulussa ja ehkä täysin yllättäen. Toiset luopuvat puolisostaan vähitellen etäännyttäen häntä pikkuhiljaa. Jallinojan esittämässä toisessa näkökulmassa avioero on elämän käännekohta, joka tarjoaa elämässä monia uusia mahdollisuuksia. (Kiiski 2011: 27.)

Ero voi olla yhteisesti päätetty, jolloin eroa on mahdollisesti pohdittu pidempään ja sen vaikutuksista lapsiin, vanhemmuuteen ja talouteen on yhdessä keskusteltu. Ero voi olla myös epätasapainoinen, jolloin aloite erosta tulee toiselta osapuolelta. Puhutaan jättäjästä ja jätetystä. Tällöin on hyvin yleistä, että haetaan vastauksia eron syihin. Epätasapainoinen ero aiheuttaa molemmissa osapuolissa paljon tunteita. Niin sanottu jätetty voi kokea vihaa entistä puolisoa kohtaan ja tuntee itsensä loukatuksi. Jättäjä puolestaan voi kokea voimakasta syyllisyyttä, mikä tavallisesti voi olla seurausta siitä, että elämme tiettyjen käyttäytymissääntöjen tai odotusten mukaisesti. Mikäli odotukset ovat itse valittuja on Fishcerin (2011: 111–112) mukaan tervettä kokea syyllisyyden tunteita odotusten vastaisesta käyttäytymisestä. Useimmissa tapauksissa ei kuitenkaan ole yksiselitteistä puhua jättäjästä ja jätetystä. Suhteen statuksesta riippumatta, erilaisia eroja yhdistävä tekijä on se, että ero on hyvin pitkälti luopumista. Eron keskellä luovutaan puolisoista, joissain tapauksissa ainakin hetkellisesti myös ystävydestä, päivittäisestä lasten kanssa olemisesta tai entisestä asunnosta. On ilmeistä, että eroon liittyy vahvasti myös surun tunteita. Ero voi myös aktivoida elämässä aikaisemmin koettuja menetyksiä. (Kiiski 2011: 170.)

Vaikeinta eron keskellä on hyväksyä sen vaikutukset lasten elämään. Erotilanteessa on tärkeää yrittää erottaa parisuhde ja vanhemmuus. Tavoitteena on, että entisen puolison kykenisi näkemään eron jälkeen lapsen vanhempana. Tämän työstäminen ei ole helppoa yksin, onneksi eropalveluihin kiinnitetään sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla huomiota ja eropalveluiden kehittäminen nähdään valtakunnallisesti tärkeänä tavoitteena. Lapsi- ja perhepalvelut nähdään hajanaisena palvelujärjestelmänä ja niitä halutaan uudistaa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LaPe on yksi vuoden 2015 hallituksen kärkihankkeista, jossa keskeistä on vahvistaa eropalveluita ja turvata lapsen etu ja oikeus molempiin vanhempiin. Muutoksella pyritään vahvistamaan peruspalveluita ja siirtämään painopistettä ehkäiseviin ja varhaisen tuen ja hoidon palveluihin. Asiakaslähtöiselle palveluiden yhteensovittamiselle on nähty tarve, sillä niin palvelun tuottajat kuin asiakkaat raportoivat ongelmista, joista näkyvimpiä ovat asiakkaiden luukuttaminen ja väliinputoaminen, hoitoketjun katkeaminen, palveluiden vaikea saatavuus ja tiedonkulkuun liittyvät vaikeudet. (THL/ tavoitteena asiakaslähtöiset kokonaisuudet 2016.) Yhdistämällä ammattilaisten osaamista, palveluita ja yhteistyötä varmistetaan asiakkaalle oikea-

aikaiset ja mahdollisimman vaikuttavat palvelut jotka vastaavat myös kustannustehokkuuteen (alueuudistus/ sosiaali- ja terveystalouden integraatio 2016). Monimuotoiset palvelut edellyttävät verkostojohtamista, palveluekosysteemistä ajattelua, palvelumuotoilun osaamista sekä lasten ja nuorten ottamista mukaan päätösten valmisteluun, palvelujen suunnitteluun ja toteutukseen (sosiaali- ja terveysministeriö 2016: 3–6).

Vaasan kaupungin strategiassa vuosille 2016–2017 painotetaan toimivaa palveluverkosta, asiakkaan osallisuuden ja oman vastuun lisäämistä sekä priorisoidaan ennaltaehkäisevää työtä. Kaupungin hyvinvointistrategiassa korostuvat uudet, innovatiiviset yhteistoimintasopimukset. Vaasan kaupungin, Vaasan Seudun Yhdistysten ja Sosiaali ja terveys ry:n kesken on 23.3.2015 allekirjoitettu yhteistyösopimus, jonka tarkoituksena on sitouttaa kunta ja järjestöt moninaiseen yhteistyöhön, määrittellä yhteisiä arvoja ja toiminnan konkreettisia tavoitteita. Sopimuksen tarkoituksena on raamittaa ja edistää kunnan, vapaaehtoisten ja järjestöjen yhteistoimintaa vuosina 2014–2016. Yksi yhteistoimintasopimuksen tavoite on tarvittavien innovatiivisten toimintatapojen luominen. Tavoitteena on lisäksi järjestöjen ja vapaaehtoisten toimijoiden roolin selkiyttäminen ja sen merkityksen tunnustaminen kansalaisyhteiskunnan vahvistajana sekä osallisuuden lisääjänä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäksi kehitetään mahdollisuuksia ja konkreettisia yhteistyövälineitä julkissektorin ja järjestöjen kesken sekä edistetään eri toimijoiden kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä (Yhteistyösopimus 2015). Vaasan kaupunginjohtaja Tomas Häyryä (7.4.2017) lainaten: Tarvitaan puheiden muuttamista käytännön teoiksi. Julkisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta tarvitaan, sillä voimavarat yhdistämällä pystytään tuottamaan tarvittavat palvelut.

Lapsilähtöinen eroauttaminen on ollut yksi Pohjanmaan Perhekaste II –hankkeen (2011–2013) osatavoitteista, jolloin alueella kehitettiin eroauttamisen varhaisen vaiheen tukemista sekä ryhmämuotoisia palveluita vertaisryhmätoiminnan muodossa. Hankkeen keskeisimpinä tuloksina voidaan pitää Vaasassa ja Mustasaarella kokeiltua perheneuvolan sekä perheoikeudellisen yksikön eroperheille suunnattua yhteistyökeskustelumallia sekä ympäristökunnissa toteutettua ammattilaisten kouluttamista perheinterventiomenetelmän käyttöön. Perhekastehankkeen jatkumona voidaan nähdä

Vaasan ensi- ja turvakoti ry:n yhdessä mutta erikseen – kehittämishanke 2015–2017, jonka tarkoituksena on kehittää ja toteuttaa alueella kansalaislähtöistä eroauttamista erityisesti lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi. Hankkeen fokus on ennaltaehkäisevässä työssä, unohtamatta vaikeassa erotilanteessa olevia. Projektissa järjestetään aikuisten ja lasten vertaisryhmätoimintaa yhdessä muiden toimijoiden ja koulutettujen vapaaehtoisten kanssa. Projektin tavoitteena on tarjota tukea perheille, erityisesti lapsille, ja vahvistaa paikallisia yhteistyöverkostoja ja erotyön palvelurakennetta sekä tuottaa kokemustietoa eroperheistä ja hyvistä toimintamalleista. Kantavana ajatuksena on lapsen edun huomioiminen, kansalaisten osallistuminen ja vertaisuudesta voimaantuminen.

1.1. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tässä pro gradussa tutkitaan Vaasan alueen eropalveluita palveluiden käyttäjien näkökulmasta. Erotilanteessa tarjottavaan tukeen on viime vuosina alettu kiinnittää erityistä huomiota valtakunnallisella tasolla. Aiheena eropalveluiden tutkiminen ja niiden kehittäminen on ajankohtainen. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LaPe tukee tutkimuksen tekemistä, sillä siinä on keskiössä vanhemmuuden vahvistaminen, lapsen etu ja perheen monimuotoisuus huomioiden (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016: 2–3). Sosiaali- ja terveystieteiden strategian (sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 2011: 11) mukaan sosiaali- ja terveyspalveluiden painopistettä pyritään siirtämään ennaltaehkäiseviin palveluihin ja parantamaan palveluiden saatavuutta. Palveluita uudistettaessa käyttäjät ovat mukana kehittämistyössä. Tällä tutkimuksella tuodaan tietoisuuteen palveluiden käyttäjien kokemuksia Vaasan alueella, mitä voidaan hyödyntää palveluiden kehittämisessä.

Tutkimus toteutetaan tekemällä käyttäjäkartoitus, jonka lähtökohtana on selvittää subjektiivisia kokemuksia eron aiheuttamista tunteista sekä tietoisuutta, kokemuksia ja käsityksiä alueen palveluista. Tutkimuksessa näkökulman eropalveluille antavat eron kokeneet vanhemmat. Tiedonkeruumenetelmäksi on valittu teemahaastattelu, minkä keinoin käyttäjäkartoitus on tehty. Tietoa eron kokeneiden käyttäytymismalleista ja mahdollisesta tuen tarpeesta eroprosessin eri vaiheissa haetaan käyttäjälähtöisesti

Tutkimusongelmaksi muotoutuu kysymys palveluiden kehittämistarpeesta:

1. Vastaako alueen eropalvelut perheiden tarpeisiin?

Täydentäviä alakysymyksiä ovat:

1. Millaisia kokemuksia eronneilla vanhemmilla on palveluista erotilanteessa? Mikäli kokemuksia palveluista ei ole, mikä siihen on vaikuttanut?
2. Millaista tukea eron kokeneet ovat saaneet ja/tai kaivanneet eroprosessin läpikäymisessä?
3. Mikä on auttanut erosta toipumisessa?

Lähtökohtana tutkimuksessa on asiakaslähtöisyys ja alueen asukkaiden osallisuus palveluiden kehittämisessä: millaista tukea eroprosessissa on saatu, entä mitä kaivattaisiin. Millaisia palveluita eron kokeneet ovat käyttäneet ja millaisia kokemuksia palveluiden käyttäjille on jäänyt eropalveluista. Entä millaiselle tuelle olisi ollut tarvetta? Mikäli ilmenee että eropalveluita ei ole käytetty, mikä on ollut keino prosessoida eroa ja selvittää erosta eteenpäin?

Tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat perhe ja hyvinvointiyhteiskunta. Teoreettisena viitekehysenä on suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa toteutettava perhepolitiikka, joka tarjoaa kattavasti palveluita ja etuisuuksia perheille. Perhepolitiikassa on vuosien aikana tapahtunut monia merkittäviä uudistuksia, joilla tuetaan lapsiperheiden arjessa jakamista, taloudellista tilannetta sekä työn ja perheen yhteensovittamista. Tutkimuksessa tarkastellaan postmodernismin vaikutuksia ihmisten ajatteluun ja valintoihin, sekä valtion lapsiperheille kohdennettujen etuuksien näyttäytymistä monimuotoistuvissa perherakenteissa. Eroja, eroon johtavia tekijöitä ja vanhemmuutta tarkastellaan osana postmodernia yhteiskuntaa.

1.2. Keskeiset käsitteet

Perhe

Tilastokeskus määrittelee perheen siten, että sen muodostavat yhdessä asuvat avo- tai avioliitossa tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt sekä heidän lapsensa. Yksi vanhempi lapsineen, samoin kuin avo- tai aviopuolisot tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävät henkilöt joilla ei ole lapsia, tilastoidaan myös perheiksi. Lapsiperheitä ovat ne perheet, jossa asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Tilastokeskus a. 2016)

Jallinoja (1985: 8) määrittelee perheen rakenteellisesti, asumismuotona tai yhteisönä, jossa jokaisella on oma tehtävä ja jossa yhteisöön kuuluvilla on erilaisia suhteita keskenään. Ydinperheen rakenteellisen määrittelyn mukaan perheeseen kuuluu kahden peräkkäisen sukupolven jäseniä, ja se muodostuu äidistä ja isästä sekä heidän lapsistaan. Perhe voidaan määritellä myös sosiaalisesti yhteisöksi, johon kuuluu edustajia vähintään kahdesta sukupolvesta, jonka jäsenet kokevat yhteisyyttä ja useimmiten asuvat yhdessä. Se voidaan määritellä myös suhdekimpuksi, jonka muodostelma ei ole pysyvä. Määrittelmistä mikään ei ole yksiselitteinen, sillä esimerkiksi rakenteellisen määrittelyn kehyksessä ei aina ole yksinkertaista sanoa, ketkä kuuluvat samaan perheeseen. Pääsääntöisesti perheeseen lasketaan vanhemmat ja heidän lapsensa, myös ne jotka kiinnittyvät vanhempiin parisuhteen pohjalta. Lapset voidaan nähdä sivilisäädyn ohella perhekäsitystä määrittävänä. Perhe on uusintava, säilyttävä ja sosiaalistava, jatkuvasti muuttuva ihmissuhteiden verkosto, jolla on sosiaalinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus. (Hokkanen 2005: 18.) Perhe on yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisista järjestelmistä, joka jossain muodossa koskettaa jokaista, sillä sen rajat muokkautuvat eri elämänvaiheissa (Broberg 2010: 14).

Perhe merkitsee virallisena käsitteenä eri asiaa kuin mitä se on ihmisten henkilökohtaisissa mielikuvissa. Jokaisella on oma subjektiivinen käsityksensä perheestä. Siihen heijastuvat vahvasti omat kokemukset perhe-elämästä. Kun ihmisille muodostuu kokemuksia erilaisista perhemuodoista, laajenee heidän perhekäsityksensä. (Broberg 2010: 14.)

Lapsen perhe saattaa käsittää laajan vanhempien ja heidän uusien kumppaneiden verkoston (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016: 14). Perheyhteisö on yhteiskunnan perusyksikkö, joka tarjoaa jäsenilleen kiinteisiin ihmissuhteisiin perustuvaa huolenpitoa. Suomessa lapsiperheen perustajien keski-ikä on noussut vuosi vuodelta. Ongelmana on ollut perheen perustamisen yhdistäminen opintoihin tai sen sovittaminen yhteen työelämän kanssa. Työpaineet, kiire tai työttömyys vaikeuttavat myös osaltaan lapsiperheiden elämään. Yhteiskunta tasaa erilaisin taloudellisin tukimuodoin ja lasten hoitojärjestelyin lasten perheille aiheuttamia kustannuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

Perheinstituutiossa tapahtuneita muutoksia tarkasteltaessa vältytään suurelta dramatiikalta, sillä monet ilmiöt ovat uusvanhoja. Tämän hetkinen elämäntapamme vaikuttaa siihen, että perheelle pyritään jatkuvasti löytämään uusia määritelmiä. Postmodernissa perheen määritelmässä pyritään siihen, että poikkeavia yhteisöllisyyksiä kohdeltaisiin perheinä. (Jallinoja 1990: 9). Paitsi että perhe voidaan nähdä koostuvan avo- tai avioliitosta, perheen siteenä voi toimia myös vanhemmuus. Tämän ajatuksen myötä perhe ei katoa erossa vaan se jatkuu äitiyden ja isyyden myötä vanhemmuussuhteena lapsen kanssa. (Hokkanen 2005: 19.)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 Suomessa oli 571 000 lapsiperhettä, niiden osuus väestöstämme on 40 %. Lapsiperheen yleisin perhemuoto on avioparin muodostama perhe, joiden osuus on 60 %. Avoparien perheitä on 19 %, äiti ja lapsia perheitä 18 % ja isä ja lapsi perheitä 3 %. Yhteensä lapsiperheisiin lukeutui vuonna 2015 yli miljoona lasta (Tilastokeskus c. 2016). Perheet ovat aina olleet muutoksessa, joten se ei ole uusi ilmiö. Muutokseen johtaneet syyt ovat kuitenkin muuttuneet ja erojen myötä perheiden elämäntahti on lyhentynyt (Hokkanen 2005, 19.)

Tässä tutkimuksessa käsitellään lapsiperheitä. Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmään perheet muodostetaan vuosittain samassa taloudessa asuvien henkilöiden mukaan. Tilastossa perheet luokitellaan lapsettomiin- ja lasten kanssa asuviin avo- ja aviopareihin, rekisteröityihin pareihin sekä yhden vanhemman perheisiin. (Tilastokeskus b. 2006.) Terveystieteiden ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus THL tilastoi lapsen huollon jakautumisen yh-

teishuoltajuuteen tai toisen vanhemman yksinhuoltajuuteen. Lapsen asuinpaikka tilastoidaan asumissopimusten perusteella. Suomessa voi lapsella olla vain yksi virallisesti kirjattu asuinpaikka. Tästä syystä lapsen vuoroasuminen ei näy erillisenä ryhmänä silloin kun tilastoidaan lapsen asuinpaikka. (Sarasoja ja Rantala 2015: 4–5.) Näin lapsiperheeksi itsensä mieltävä ei välttämättä tilastojen valossa lukeudu lapsiperheeksi.

Hyvinvointiyhteiskunta

Hyvinvointivaltio tarkoitti 1900– luvulla kapitalismin taltuttamista palvelemaan hyvinvointiyhteiskunnan tavoitteita: julkisia palveluita ja tulonsiirtoja joilla tasoittaa tuloeroja ja lisätä hyvinvointia. (Paloheimo 2010: 20.) Puolueohjelmissa esitetyt kannanotot julkisen sektorin vastuiden lisäämisestä erosivat toisistaan vielä 1950– ja 1960– luvuilla. Kaikki eduskuntapuolueet sitoutuivat kuitenkin 1970– luvulla Suomalaisen hyvinvointivaltion ylläpitämiseen. Eroja puolueiden välillä oli sen suhteen, millä tavoin hyvinvointitehtävien toteuttaminen tapahtuu ja miten suomalaista hyvinvointivaltiota olisi uudistettava. Ajattelutavan muutosta hyvinvointivaltiosta ja julkisesta sektorista kuvaa 1980–luvulla hyvinvointivaltio käsitteen rinnalle noussut hyvinvointiyhteiskunnan käsite. Muutos hyvinvointiyhteiskunnan käsitteeseen kuvaa yksityisen ja kolmannen sektorin lisääntyneestä merkityksestä hyvinvoinnin ylläpitäjinä. (Emt. 2010: 28–29.)

Hyvinvointiyhteiskunta kattaa paljon muutakin kuin perheille kohdennetut toimet, palvelut ja etuudet. Ihmisten elinoloja pidetään hyvinvoinnin materiaalisena perustana, viittaamalla asuinoloihin, työhön ja toimeentuloon. Näiden lisäksi hyvinvointi kattaa terveyden, sosiaaliset suhteet, oman kokemuksen hyvinvoinnista ja omanarvontunnon. Hyvinvointi on riippuvainen subjektiivisista kyvyistä ja mieltymyksistä ja sen osatekijät ovat yhteydessä toisiinsa. Ongelmat terveydessä tai perhesuhteissa ei korvaudu hyvällä taloudellisella tilanteella ja toisaalta ihminen voi kokea suurtakin onnellisuutta ja hyvinvointia vaativammissakin olosuhteissa, mikäli terveys ja sosiaaliset suhteet ovat hyvät. (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016: 9.) Ihmisten hyvinvoinnin peruselementtejä ovat levollinen uni, työ ja toimeentulo, koti, merkitykselliset ihmissuhteet ja harrastukset. Hyvinvointia edistää esteetön elinympäristö, joka koetaan turvallisena ja

viihtyisänä ja jossa on tarjolla monipuolisia palveluita, virkistys ja harrastusmahdollisuuksia. Vaasan alueella asukkaiden hyvinvointia edistävät alueen korkea työllisyysaste, monipuolinen ja kilpailukykyinen elinkeinorakenne, vahva yrittäjyysperinne sekä aktiivinen järjestötoiminta yhdessä julkisen sektorin kanssa. (Pohjanmaan liitto 2015: 20.)

Hyvinvointia ja terveyttä mittaavien tilastojen, tutkimustulosten ja barometrien mukaan Vaasan väestö voi paremmin kuin maan muu väestö, siitä huolimatta alueella näkyy hyvinvointierojen kasvun lisääntyminen. THL:n selvitysten mukaan jopa noin 80 % terveyseroista voidaan selittää sosioekonomisilla ja sosiaalisilla tekijöillä. Länsieurooppalaisittain tarkastellen sosioekonomiset terveyserot, eli sosiaaliryhmien väliset erot terveydentilassa, sairastavuudessa ja kuolleisuudessa ovat Suomessa suhteellisen suuret. THL:n tutkimuksen mukaan melko moni pohjalainenkin kantaa huolta tulojen riittävydestä menojen kattamiseksi. Haasteena on, kuten koko Suomessa kunnan taloustilanne, kuntien välinen yhteistyö sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden sisältöjen uudistamisen tarve. (Pohjanmaan liitto 2015: 10–11.)

Hyvinvoinnin määrittelyä voi tehdä monella tavalla. Tässä hyvinvointi nähdään ihmisen itsensä, hänen läheistensä, lähiympäristön, palvelujärjestelmän ja yhteiskuntapolitiikan synnyttämänä kokonaisuutena. Hyvinvointi voidaan nähdä laajana ilmiönä, joka rakentuu arjessa. Siihen kuuluu keskeisenä resurssitekijänä osallisuus; sekä yhteisössä osallisena oleminen että yhteisöön osallistuminen. Toinen keskeinen hyvinvointia kuvaava käsite on sosiaalinen pääoma, joka saavutetaan ihmisten välisissä suhteissa. Turvallisuus asumismukavuuden, työhyvinvoinnin ja vapauden tuottajana lisää olennaisesti hyvinvointia. Hyvinvointipalveluiden tarkoituksena on edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia julkisen, yksityisen sektorin ja järjestöjen tuottamien monialaisten ja poikkisektoristen palveluiden avulla. Hyvinvointipalveluita ei ole ainoastaan sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajat, myös kulttuuri ja liikunta ovat keskeinen osa ihmisen hyvinvoinnin rakentumisessa. (Pohjanmaan liitto 2015: 5–6.)

Hyvinvointipalveluiden järjestämiseen vaikuttaa julkisen talouden kireä tilanne. Tämän seurauksena omaehtoinen hyvinvoinnin edistäminen on tärkeässä roolissa ja etenkin vah-

van sosiaalisen pääoman sekä tutkimus ja innovaatiotoiminnan tärkeys korostuvat. Vaasan alueen hyvinvoinnin voimavaratekijänä voidaan nähdä vahva sosiaalinen pääoma, joiden vahvistamisessa erilaisilla järjestöillä ja yhdistyksillä on tärkeä tehtävä niiden tarjotessa monipuolisia palveluita sekä mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoistyöhön. (Pohjanmaan liitto 2015: 3, 6, 10.) Perinteisesti hyvinvointipolitiikan tavoitteena on erilaisten institutionaalisten järjestelyiden avulla turvata kaikille mahdollisimman tasa-arvoiset edellytykset hyvinvoinnin tavoitteluun (Björklund & Sarlio-Siintola 2010: 37).

Yksi keskeinen hyvinvointia heikentävä tekijä on yhdessäolo ongelmat. Sosiaalinen media vie perheen yhteistä aikaa. Lisäksi yhteiskunta on vaativa ja suorituskeskeinen ja kaiken odotetaan olevan ulkoisesti täydellistä. Samaan aikaan vanhemmat kipuilevat työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen, työttömyyden ja/ tai heikentyneen toimeentulon keskellä. Työn ja vapaa-ajan rajoja rikkoo töiden tekeminen kotona, mikä voi muodostua riskiksi työssä jaksamisen sekä perheen hyvinvoinnin näkökulmasta. Nämä kaikki heijastuvat lapsiin ja nuoriin. Tilastojen mukaan pohjanmaalla moni lapsi ja nuori kokee tuntevansa puutteellista vanhemmuutta. (Pohjanmaan liitto 2015: 11–12.)

Hyvinvoinnin edistämisen haasteena on yhteiskunnan yleinen muutostrendi, jossa korostuu yksilökeskeisyys, yhteiskunnan jakautuminen hyvä- ja huono-osaisiin, eriarvoistuminen, digitalisoituminen ja muut postmodernille yhteiskunnalla tyypilliset piirteet. Pohjanmaan hyvinvointistrategiassa vuosille 2014–2017 (Pohjanmaan liitto 2015: 18) on laadittu SWOT-analyysi alueen hyvinvoinnin näkökulmasta. Siinä luetellan vahvuuksiksi alueen asukkaiden suhteellisen hyvän terveys, kulttuuri – ja elinkeinorakenne, hyvät koulutusmahdollisuudet, monikulttuurisuus, kaksikielisyys, korkea sosiaalinen pääoma ja monipuoliset palvelut. Heikkouksina nähdään erot sosioekonomisten ryhmien välillä, kasvavat sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat, sähköisten palveluiden ja järjestelmien hyödyntämättömyys, riittämätön yhteistyö, moniammatillisuuden vähäisyys, sekä palvelujärjestelmässä korostuva erikoispalveluiden tarjonta ja institutionalisaatio sekä kunta-laisten voimavarojen hyödyntämättömyys. Mahdollisuuksina nähdään uusien osallisuuden muotojen hyödyntäminen ja kehittäminen, palveluiden uudistaminen ja kehittäminen, verkkopalveluiden lisääminen, asiakaskeskeisen ajattelumallin lisääminen, aktiivinen va-

vapaaehtois- ja järjestötoiminta, tutkimuksen ja kehittämisen rakenne ja toimijoiden verkottuminen ja vaikuttavuuden arviointi sekä etsivä- ja ennaltaehkäisevä työ. Uhkana voidaan nähdä nuorten ja työikäisten pahoinvointi ja ennenaikainen eläköityminen, ennaltaehkäisevän työn vähyys, kunnan taloudellinen tilanne ja sen vaikutukset palveluiden järjestämiselle, pitkittynyt Sote- ja palvelurakennemuutos, kehittämistyön tulosten hyödyntämättömyys, vapaaehtoistyön ja järjestöjen epäselvä rooli suhteessa viranomaisiin, yksinäisyyden lisääntyminen ja katoava välittämisen kulttuuri.

Tässä tutkimuksessa keskityn pääsääntöisesti siihen millä tavalla suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan palvelurakenne kohtaa erotilanteessa olevan. Mitkä ovat eroneen vanhemman hyvinvoinnin edistäjiä ja keinoja selviytyä erosta eteenpäin. Mikä koetaan hyvinvoinnin lisääjänä elämäntilanteen muuttuessa.

2. PERHEPOLITIikka HYVINVOINTIYHTEISKUNNASSA

Jotta voimme paremmin nähdä ja ymmärtää Suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa, on syytä peilata sitä kansainvälisesti. Hyvinvointivaltio voidaan nähdä institutionaalisen organisaationa, joka toistaa yhteiskunnan kulttuuri- ja normirakenteita (Valkama 2012: 20). Kansainvälisissä hyvinvointivaltioiden vertailuissa näkyy eroja vastuun jakamisessa valtion, markkinoiden ja perheiden välillä. Hyvinvointivaltiot voidaan jakaa liberaaliin, konservatiiviseen ja sosiaalidemokraattiseen järjestelmään. Liberaalivaltiossa taataan minimoimeentulo kaikkein huono-osaisimmille. Päävastuu hyvinvoinnin tuottamisesta on markkinoilla, yksilöiden ollen vastuullisia omasta hyvinvoinnistaan. Markkinat eivät kilpaile valtion tuottamien palveluiden kanssa. Siksi hyvinvointipalvelut ovat kalliita. Liberaalimallia toteutetaan muun muassa Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Konservatiivisen mallin valtioissa, joita edustavaa muiden muassa Italia, kunnioitetaan perinteisiä perhearvoja ja annetaan suuri rooli katoliselle kirkolle. Perhepoliittisin etuuksin tuetaan lähinnä kotiäitiyttä. Sosiaalidemokraattisessa mallissa, jota Suomi edustaa, valtio ottaa suuren vastuun kansalaisten hyvinvoinnista. Etuudet ovat universaaleja ja niiden päämääränä on tukea jokaista yksilöä. Tässä mallissa pyritään perhepoliittisin eduin sosialisoimaan perheellistymisen kuluja. (Esping-Andersen 1990: 26–28.)

Euroopan maissa perhepolitiikkaa on monimuotoista. Espanja, Kreikka ja Italia ovat hyvin traditionaalisia maita. Työssä käyvien naisten osuus on muita Euroopan maita pienempi ja perhe-etuisuuksiin panostetaan niukemmin. Hierarkkinen ja patriarkaattinen perhemalli ovat tärkeitä. Tanska ja Belgia voidaan nähdä traditionaalisten maiden vastakohtana. Ne panostavat perheiden hyvinvointiin avokätisesti ja työssäkäyvien äitien määrä on korkea. Maat ovat suvaitsevaisia, esimerkiksi avioliiton ulkopuolella syntyvien lasten lukumäärä on huomattavasti isompi kuin traditionaalisissa maissa. Kahden edellä mainitun ryhmän väliin jääviä maita ovat Saksa, Englanti ja Hollanti. Niissä perhepolitiikka on tärkeä politiikan osa, mutta sen suuruus ei ylety avokätisesti suhtautuvien maiden tasolle. (Drew, Emerek and Mahon. 1998: 47, 55)

Suomalainen hyvinvointijärjestelmä toteuttaa pohjoismaihin juurtunutta universaalien hyvinvointivaltion mallia. Sitä leimaa etujen ja palveluiden takaaminen yksilötasolla kaikille tiettyyn ryhmään kuuluville. Suomalaisessa hyvinvointimallissa kansalaisilla on kattavat sosiaaliset oikeudet, jossa jokainen saa osansa verovaroin rahoitetuista julkisista palveluista ja tulonsiirtoina jaettavista etuuksista tulo- ja varallisuustasosta riippumatta. (Paloheimo 2010: 35.) Organisaatioiden toimintakulttuuria ja arvoja ohjaavat yhteiskunnalliset ilmiöt, jotka vaikuttavat kansalaisten ja palvelujärjestelmän väliseen kohtaamiseen (Valkama 2012: 20).

2.1. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta perhepolitiikan toteuttajana

Hyvinvointivaltion tärkeimmän osan muodostaa sosiaalipolitiikka, jossa päätetään tulonsiirroista sekä julkisista palveluista (Saari 2010: 40). Suomalainen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä on toiminut sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa vuodesta 1968. Hallinnollisesti järjestelmä voidaan jakaa valtiolliseen tasoon, johon kuuluu normi- ja informaatio- ohjaus sekä valtionavustukset. Kunnallisen tason vastatessa pääasiallisesti riittävien palveluiden järjestämisestä. Järjestelmä rakentuu paikkakuntakohtaisesti ja palveluiden järjestäjien toimesta, joita ovat kunnat, kuntayhtymät ja yhteistoiminta-alueet. (Valkama 2012: 7.)

Suomalaiseen perhepolitiikkaan kuuluu asunto-, ympäristö-, koulutus- ja työllisyyspolitiikka. Kaikki niissä tehdyt ratkaisut vaikuttavat lapsiperheiden arkeen ja siten nämä kaikki voidaan nähdä osana perhepolitiikkaa, jonka tavoitteena on luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö ja turvata vanhemmille fyysiset ja psyykkiset mahdollisuudet synnyttää ja kasvattaa lapsia. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen nähdään suomalaisessa perhepolitiikassa haasteena. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2013.)

Suomessa jouduttiin tekemään mittavia leikkauksia 1990-luvun laman aiheuttaman työttömyyden vuoksi, jolloin ne ulottuivat myös sosiaalipolitiikkaan. Näiden leikkausten jälkeen Suomen kuulumista Pohjoismaiseen hyvinvointimalliin on kyseenalaistettu. Samanlaisista vaikutusta perhepolitiikkiin ratkaisuihin ei ole ollut 2000-luvun taantumalla, sillä

siitä huolimatta on isoja perhepoliittisia linjauksia pyritty viemään muiden pohjoismaiden perhepoliittisia linjauksia kohti. (Hellsten 2011: 147.) Lainialan (2014: 31) mukaan taantuman vaikutukset perhepoliittisissa ratkaisuissa näkyvät lapsilisän leikkauksissa, kun vuonna 2014 hallitus päätti 8,4 % leikkauksesta ja vuonna 2016 poistui lapsilisän indeksidonnaisuus, samalla kun lapsilisien lisäleikkauksista päätettiin. Lapsilisää saavia lapsia oli vuoden 2015 lopulla 1 012 752. Näistä yhden vanhemman perheissä elävien lasten osuus oli 160 617. Lapsilisäleikkaukset eivät ole koskeneet lapsilisän yksinhuoltajakorotusta. (HE 151/2016 vp.)

Perhepoliittisista linjauksista, samoin kuin lasten, – nuorten ja koko perheen hyvinvoinnin ylläpitämisestä, vastaa sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä muiden ministeriöiden kanssa. Tukitoimet voidaan jakaa taloudelliseen tukeen, perheille tarjottaviin palveluihin ja perhevapaisiin. Perhepoliittisten tulonsiirtojen tavoitteena on tasoittaa lapsista aiheutuvia kustannuksia, korostamalla yhteiskunnan yhteistä vastuuta lapsista, sekä ehkäistä lapsiperheiden köyhtymistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013: 11.)

Perhepoliittinen ohjaus, tutkimus, järjestäminen ja valvonta jakautuvat suomessa eri osapuolille. Ohjauksesta huolehtii sosiaali- ja terveysministeriö valmistelemalla lainsäädännön ja ohjaamalla sen toteutumista. Samalla se ohjaa ja johtaa sosiaaliturvan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä ja toimintapolitiikkaa ja vastaa yhteystyöpolitiikkaan päätöksentekoon. Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee ja valmistelee perhepoliittiset ja muut sosiaali- ja terveyspolitiikkaan liittyvät keskeiset uudistukset. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan virastot ja laitokset puolestaan vastaavat tutkimus- ja kehittämistehtävistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013: 11.)

Aluehallintovirastot ja sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira vastaavat perhepoliittisista luvista ja laitoksista. Perhepolitiikan käytännön toimista, kuten palvelujen järjestämisestä vastaavat kunnat. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kunta voi tuottaa itse tai muodostamalla kuntayhtymiä. Kunta voi ostaa sosiaali- ja terveyspalveluita myös muilta kunnilta, yksityisiltä palvelun tuottajilta ja järjestöiltä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013: 11.)

Sote-muutoksen myötä on odotettavissa vuonna 2020 isoja muutoksia, kun valtio yhdessä kuntien kanssa valmistelee julkisen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän uudistusta. Se on itsenäisyyden ajan jälkeen suurin uudistus, mitä ollaan tekemässä. Tämä tarkoittaa kuntien järjestämien sosiaali- ja terveystalveluiden tuottamista koskevan vastuun siirtymistä maakunnille, kuntien vastuulle jääden terveyden- ja hyvinvoinnin edistäminen. (alueuudistus/ mitä sote-uudistus tarkoittaa minulle? 2016.) Maakuntien vastuulle tulee kuntien tukeminen, asiantuntijuuden tajoaminen terveyden- ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä palvelutakuun toteutuminen (Alueuudistus/ maakunnat ja kunnat edistävät hyvinvointia ja terveyttä 2016). Tämä tarkoittaa palveluiden yhteensovittamista toimiviksi palveluketjuiksi, jotka muodostuvat julkisista, yksityisistä ja kolmannen sektorin palvelun tuottajista. Toimiakseen se edellyttää palveluohjausta, sujuvaa tiedonkulkua ja laatukriteerien täyttymistä kaikissa palveluissa. Integraatio edellyttää hallinnonalojen rajoja ylittäviä rakenteita kokoamalla palvelut maakuntien alaisuuteen. (Alueuudistus/ sosiaali- ja terveystalvelujen integraatio 2016.)

Sote-valmistelu on käynnissä. Suomen 18 maakuntaan on tarkoitus perustaa valtakunnallisia palvelukeskuksia. Näiden tavoitteena on säästöjen luominen sekä osaamisen jakautuminen kaikkien maakuntien käyttöön, millä halutaan varmistaa laatu takuu jokaiseen maakuntaan. (Alueuudistus/ palvelukeskukset 2016.) Pohjanmaan hyvinvointistrategiassa kirjataan alueen palvalurakennemuutuksen toteuttamisen tavoitteeksi yhteistyö alueen asukkaiden kanssa moniammatillisesti hallinnolliset ja toiminnalliset rajat ylittäen.

Juha Sipilän hallitusohjelman yksi strategisista tavoitteista on, että suomalaiset voivat paremmin ja että voimme kokea pärjäävämmä erilaisissa elämäntilanteissa. Hallituskauden tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi sekä omien voimavarojen vahvistuminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi hallitus on käynnistänyt 26 hallitusohjelman kärkihanketta. Yksi näistä on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. Sen puitteissa palveluita kohdistetaan lapsi- ja perhelähtöisyyteen sekä lapsen oikeuksia vahvistamaan toimintakulttuuriin. (Sosiaali- ja terveystalveluministeriö 2016: 2-3.)

Ensisijaisesti Lape kärkihankkeessa on kyse nykyisten palvelumuotojen– ja toimintojen paremmasta yhteensovittamisesta sekä hallinto– ja aluerajat ylittävästä palveluohjauksen vahvistamisesta. Muutosohjelmassa vahvistetaan vanhemmuutta ja matalan kynnyksen palveluita lapsi– ja perhelähtöisesti, ajatellen lapsen etua ja perheen monimuotoisuutta. Hankkeen lähtökohtana on valtion, kuntien, seurakuntien, järjestöjen ja muiden yksityisten palveluntuottajien kumppanuus. Hallitusohjelmassa vahvistetaan eropalveluita, joiden avulla pyritään turvaamaan erotilanteissa lapsen etu sekä oikeus molempiin vanhempiin (sosiaali– ja terveysministeriö 2016, 3–6).

Pohjanmaalle on laadittu ensimmäinen oma hyvinvointistrategia vuosille 2014–2017. Sen tarkoituksena on antaa suuntaviivoja maakunnan väestön hyvinvoinnin edistämistyölle lisäten verkostoitumista ja vuoropuhelua eri organisaatioiden välillä. Lisäksi pyritään aktivoimaan alueen väestöä osallistumalla hyvinvointi– ja terveyserojen kaventamiseen. (Pohjanmaan liitto 2015: 4.)

2.2. Perhepoliittiset ratkaisut tukemassa lapsiperheitä

Perhepoliittisia ratkaisuja alettiin kehittää yli sata vuotta sitten kun Suomessa perustettiin ensimmäinen lastenneuvonta–asema. Kaiken kaikkiaan 1900–luvun alussa kiinnittyi huomio lasten ja vanhempien hyvinvointiin. Perustettiin aviottomien äitien ensikotitoiminta ja vuonna 1922 ensimmäinen lastenneuvola. Lastensuojelulaki astui voimaan vuonna 1927 ja lapsen huostaanottoa koskevat säännöt kymmenisen vuotta myöhemmin. Perhepoliittisen tukikokonaisuuden perustaminen aloitettiin ennen 1950–lukua, jolloin otettiin käyttöön lapsilisäjärjestelmä ja maksuton kouluruokailu. Samoihin aikoihin kunnallinen äitiys– ja lastenneurolaverkosto saatiin kattamaan koko maa ja aloitettiin äitiysavustuksen jakaminen kaikille synnyttäjille. (Sosiaali– ja terveysministeriö 2013: 8.)

Äitiyspäiväraahajärjestelmä muutettiin 1960–luvulla osaksi pakollista sairausvakuutusta ja vain vuotta myöhemmin perhe–eläkejärjestelmät kattoivat koko väestön (Sosiaali– ja terveysministeriö 2013: 8). Poliittisella tasolla perheitä koskeviin ratkaisuihin alettiin kiinnittää huomiota 1970–luvulla, jolloin sairaan tai vammaisen lapsen hoitoon luotiin

lapsen hoitotuki ja vuonna 1972 neuvolatoiminta ja kouluterveydenhuolto liitettiin osaksi terveystakeskuksia. Vuotta myöhemmin astui voimaan laki kuntien velvollisuudesta järjestää päivähoito alle kouluikäisille. Laki lapsen elatuksesta asetettiin vuonna 1975. Isien ja ottoäitien oikeudet huomioitiin myös 1970-luvun puolivälin aikoihin, kun ottoäidit oikeutettiin äitiysrahaan ja isälle myönnettiin oikeus isyyslomaan äidin suostumuksella. Samana vuonna astui voimaan myös laki isyyden toteamisesta ja vahvistamisesta tai kumoamisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013: 8–9.)

Useita tärkeitä perhepoliittisia uudistuksia luotiin vuosien 1980–1999 välisenä aikana. Monet niistä ovat vielä edelleen voimassa, kuten pienten lasten kotihoidontuki, äitiysrahan jakautuminen äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan, hoitovapaa alle kolmivuotiaiden lasten vanhemmille sekä isien oikeus äitiys- tai vanhempainpäiväraha-kaudella pidettävään isyysvapaaseen. Erityisesti päivähoitoon kohdistui useita muutoksia 1990-luvun lopulla. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus myönnettiin vuonna 1996 kaikille alle kouluikäisille. Käyttöasteeseen yritettiin vaikuttaa pienentämällä lasten kotihoidontukea ja asumistukea. Yksityisten päivähoitopalvelujen käyttöön luotiin vuonna 1997 yksityisen hoidon tuki. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013: 8–9.)

Huomio kiinnittyi voimakkaasti pieniin lapsiin 2000-luvun alussa, jolloin esiopetus siirrettiin kunnan velvollisuudeksi, peruskoulujen oppilashuolto muutettiin lakisääteiseksi palveluksi ja 1.- ja 2.-luokkalaisten aamu- ja iltapäivätoiminta lisättiin perustuslakiin. Myöhemmin poliittinen huomio kohdistettiin myös syntymättömiin lapsiin hedelmättömyyden hoidosta säädetyllä lailla sekä lakisääteisillä sikiöseulonnoilla. Vanhempien oikeuksiin ja vapauksiin kohdistettiin huomio 2000-luvun lopulla, kun ottoisille myönnettiin samat oikeudet isyysrahaan ja isäkuukauteen kuin biologisilla isillä ja samaa sukupuolta olevat vanhemmat saivat oikeuden perheen sisäiseen adoptioon. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013: 9.)

Tukien merkitykset ovat 2010-luvun jälkeen korostuneet perhepoliittisten linjausten uudistamisessa. Tästä kertovat vuonna 2011 indeksiin sidotut lapsilisä, kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki ja vähimmäismääräinen vanhempainpäiväraha. Samoin kuin vuonna 2012 yksityishuoltajalle myönnetty korotettu perusosa toimeentulotukeen. (Sosiaali- ja

terveysministeriö 2013: 9.) Etuuksista merkittävimpana uudistuksena voidaan pitää lapsilisää, sillä se on suurin lapsiperheille kohdennettu tulonsiirto. Määrällisesti toiseksi merkittävin etuus on vanhempainpäiväraha ja kolmanneksi merkittävin lapsiperheille kohdennettu tulonsiirto on kotihoidontuki. Merkittävin lapsiperheille suunnattu palvelu on kuntien velvollisuus järjestää päivähoito. Kotihoidontuki sekä joustava hoitoraha antavat vaihtoehdon hoitaa lasta kotona tai ostaa päivähoito yksityiseltä palveluntuottajalta. (Lainiala 2014: 27.) Yksinhuoltajien, yhden vanhemman perheiden ja pienituloisten lapsiperheiden huomioiminen perhepoliittisissa ratkaisuisa näkyy 1.3.2017 voimaan astuneessa lakimuutoksessa lasten päivähoitomaksuista (HE 60/2016 vp).

Taulukko 1. Merkittävät perhepoliittiset uudistukset. (Mukaillen sosiaali- ja terveysministeriötä 2013: 8–9.)

1900	Ensimmäinen lastenneuvonta-asema perustetaan (1904) Aviottomien äitien ensikoti-toiminta käynnistyy (1907)
1920	Mannerheimin lastensuojeluliitto käynnistää kansakoulujen kouluterveydenhuollon Ensimmäinen lastenneuvola perustetaan (1922) Lastensuojelulaki 1927
1930	Säännöt lapsen huostaanotosta (1936) Äitiyspakkaus (1938)
1940	Neuvolat lakisääteisesti kuntien vastuulle (1944) Lapsilisä (1948) Maksuton kouluruokailu (1948) Kunnallinen äitiys- ja lastenneuvolaverkosto kattaa koko maan (1949)
1950	Laki mahdollistaa raskauden keskeytyksen lääketieteellisin perustein (1950)
1960	Yhteiskunnalta elatusavun ennakkoa avioero- ja avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille (1963) Äitiyspäivärahajärjestelmä osaksi pakollista sairausvakuutusta (1964) Perhe-eläkejärjestelmät kattavat koko väestön (1967)
1970	Laki raskauden keskeytyksestä sosiaalisten syiden perusteella Lapsen hoitotuki sairaan tai vammaisen lapsen hoitoon (1970) Neuvolatoiminta ja kouluterveydenhuolto osaksi terveyskeskuksia (1972) Kunnille velvollisuus järjestää päivähoito alle kouluikäisille (1973) Ottoäideille oikeus äitiyspäivärahaan, josta osa siirrettävissä ottoisalle Laki isyyden toteamisesta ja vahvistamisesta tai kumoamisesta Perhekohtaisesta verotuksesta yksilöverotukseen (1976) Isille mahdollisuus isyyslomaan äidin suostumuksella (1978)

1990	Päivähoito-oikeus ja kotihoidontuki alle kolmivuotiaille lapsille (1990) Isille oikeus äitiys- ja vanhempainpäivärahakaudella pidettävään omaan isyysva- paaseen. Suomi liittyy YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (1991) Lapsiperheiden keskeiset verovähennykset korvataan korkeammilla lapsilisillä ja lapsiperheiden asumistuen parannuksilla (1994) Päivähoito-oikeus alle kouluikäisille lapsille (1996) Yksityisen hoidon tuki yksityisten päivähoitopalvelujen käyttöön Ottoisät alkavat saada isyysrahaa (1997)
2000	Maksuton 6-vuotiaiden esiopetus kuntien velvollisuudeksi (2001) Peruskoulujen oppilashuolto lakisääteiseksi (2003) 1.- ja 2.luokkalaisten aamu- ja iltapäivätoiminta perusopetuslakiin (2004) Lapsiasiavaltuutettu vahvistamaan lasten asemaa ja oikeuksia (2005) Sikiöseulonnat lakisääteisiksi Samaa sukupuolta oleville vanhemmille oikeus perheen sisäiseen adoptioon (2009)
2010	Lapsilisä, kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki ja vähimmäismääräinen vanhempainpäiväraha sidotaan kansaneläkeindeksiin (2011) Perheille laajat terveystarkastukset Yksinhuoltajalle korotettu perusosa toimeentulotukeen (2012) Vain isän käyttöön tarkoitettua vapaata 54 arkipäivää (2013) Joustava hoitovapaa (2014)

Suomalainen perhepolitiikka tarjoaa kattavasti palveluita ja etuisuuksia. Lainialan (2014: 28) tutkimuksen mukaan suomalaista perhepolitiikkaa pidetään yleisesti oikeasuuntaisena, mutta erityisesti yhden vanhemman perheissä valtion tukea perheille ei koeta riittäväksi ja perheiden kahtiajako hyvä- ja huono-osaisiin koetaan voimistuneeksi. Se mihin lapsiperheiden mielestä verovaroja tulisi kohdentaa vaihtelee sen mukaan, minkä ikäisiä lapsia perheessä on. Tärkeinä lapsiperheiden hyvinvointipalveluina korostuu päivähoito, kodinhoitotuki, osa-aikatyön tukeminen sekä perhevapaiden kehittäminen. Myös koulu- ja lasten terveydenhuollon kehittäminen koetaan tärkeänä verovarojen kohdentamisessa. Lainialan (2014) tutkimuksessa kysyttiin perhepolitiikkaan liittyvistä uudistamisajatuksista. Kaksi tärkeintä uudistamisajatusta koskivat työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, joustavuutta työaikoihin ja osa-aikatyön mahdollisuuksien lisäämistä. Neljä seuraavaksi tärkeintä kohdistuivat perheen taloustilanteeseen; lapsilisäkorotukset, asumiskulujen tukeminen ja kodinhoitotuen korotus.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on kunnan tai kuntien yhdessä laadittava lakisääteinen suunnitelma ohjaamaan, johtamaan ja kehittämään lasten ja nuorten hyvinvointityötä. Suunnitelman tavoitteena on lasten– nuorten– ja perheiden palveluiden kehittäminen vastaamaan Vaasassa asuvien tarpeita ja tukemaan vanhempia ja ammattilaisia lasten hoidossa ja kasvatuksessa. (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016: 4.)

2.3. Postmodernismi rikkomassa modernia perhemallia

Postmodernille yhteiskunnalle keskeistä on individualismin ja vapauden korostaminen, epävarmuuden sietäminen, erilaisten mahdollisuuksien kokeilu sekä niiden synnyttämä pirstaleisuus ja eräänlainen persoonattomuus. Postmodernismi heijastuu ihmisten välisiin suhteisiin, kuten myös parisuhteeseen. Ihmiset kaipaavat kumppanuutta ja odotukset rakkaudelta ovat isot. Vaarana parisuhteen muuttuessa arkiseksi on, että se ei enää tyydytä postmodernia ihmistä, etenkin jos uusia suhteita on tarjolla. Postmodernismiin liittyvän kulutustottumuksen tuottama ajatus on etsiä mielihyvää. (Kiiski 2011: 51–53.)

Postmoderni perhekäsitys viittaa viimeisten vuosikymmenten aikana yleistyneeseen perheen moninaisuuden ilmenemiseen. Tämä näkyy yhteiskunnan suvaitsevuuksena ja tavallisena suhtautumisena avioeroja, avoliittoja, uudelleen avioitumista ja muita erilaisia perheen ilmenemismuotoja kohtaan. Perhemuotojen ja niissä ilmenevien asuinjärjestelyiden monimuotoistuminen ovat ajankohtaisia tutkimuskohteita sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa. (Rissanen 2016: 247.) Postmodernissa yhteiskunnassa ihmiset tekevät yksilöllisiä valintoja ja odotukset suhteita kohtaan ovat isot. Perhesuhteissa ja perhe-elämässä tapahtuneet muutokset voidaan nähdä seurauksena jälkiteollisuudesta, jonka myötä sosiaalinen– ja perheenjäsenten välinen elämä on individualisoitunut. Yhteiskuntaa luonnehtivaan yksilöllistymiseen liittyy ajatus siitä, että ihmiset ovat vapaita perinteisistä moraalisaännöistä ja standardeista. Perhe– ja elämänmuodon valinnat ovat moninaistuneet ja vapautuneet. Uusperheet, jotka muodostetaan eroamisen seurauksena, ovat esimerkki vallinnanvapaudesta ja moderneista perhesuhteista. Zygmunt Baumanin mukaan nykyaikaa

leimaa sitoutumattomuus pysyvään. Anthony Giddens puolestaan vertaa perhettä kulutustavaraan, joka voidaan jatkuvasti vaihtaa uuteen. Individualismin sävyttämän perheajattelun kautta on perheestä tullut entistä vapaaehtoisempi ja epästabiilimpi instituutio. (Broberg 2010: 11, 18.)

Erilaisten perhemuotojen ilmenemiseen ja niiden kohtaamiseen kiinnitetään paljon huomiota. Tilastokeskuksen 2015 vuoden perhetilaston mukaan alle vuoden ikäisistä lapsista 9 % ja alle kolmevuotiasta 11 % asuu vain toisen vanhemman kanssa. Osuus kasvaa iän myötä. 17– vuotiasta lapsista 24 % asuu vain toisen vanhemman kanssa. Taulukkoon 2 on koottu Vaasalaiset lapsiperheet tyypeittäin vuodelta 2015. Avoparien muodostamien perheiden osutta pidetään yhteiskunnassamme merkittävä. Tilastokeskuksen alueellisen perhetilaston mukaan yhden vanhemman perheiden osuus kaikista vaasalaisista lapsiperheistä on lähes samalla tasolla avoparien muodostamien perheiden kanssa. Yhden vanhemman perheiden osuuden ollessa 19 % kaikista vaasalaisista lapsiperheistä (Tilastokeskus d. 2016.)

Taulukko 2: Lapsiperheet Vaasassa 2015. (Mukailten tilastokeskuksen perheet muuttujina taulukkoa 2016.)

Perhetyyppi:	Perheiden lukumäärä
perhetyyppejä yhteensä	6976
aviopari jolla lapsia	4297
avopari jolla lapsia	1344
äiti ja lapsia	1164
isä ja lapsia	171

Eroa voidaan tarkastella yhteiskunnallisesti tai yksilöllisesti ja se näyttäytyy eri tavalla, riippuen siitä katsotaanko sitä sosiaalisesti, yhteiskunnallisesta, taloudellisesta, oikeudellisesta tai poliittisesta näkökulmasta. Postmodernin ajattelun vaikutukset näkyvät erotilastoissa arvokysymysten kautta. Tärkeänä koetaan oma terveys, turvallisuus ja

hyvinvointi. (Hokkanen 2005: 20.) Avioerotilastot on viimeiset 20 vuotta pysynyt samalla tasolla. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 alle 30–vuotiaiden eronneisuus laski, kun taas 45–64–vuotiaiden keskuudessa se oli edelliseen vuoteen verrattuna korkeampi. Eroon päättyi 13 939 avioliittoa, mikä oli 257 enemmän kuin vuotta aiemmin. Ensimmäinen avioliitto päättyi tilastojen mukaan eroon 39 % todennäköisyydellä ja niiden prosentuaalinen osuus on viime vuosikymmenen ajan pysynyt muuttumattomana. Eroon päättyneiden ensimmäisten avioliittojen keston mediaanin ollessa 10 vuotta. Ensimmäisessä avioliitossa olevien naisten keski-ikä oli avioerohetkellä 40,4 ja miesten 42,8 vuotta. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2015 avioeroon päättyneistä avioliitoista, joissa avioliitto oli molemmille ensimmäinen, oli kaikista avioeroista 68 %. Vastaava prosenttiosuus oli 15 vuotta aikaisemmin 80. (Tilastokeskus a. 2016.) Tämä kuvaa hyvin avioliittojen osuuden kasvua, vaikkakin solmittujen avioliittojen määrä on tilastokeskuksen (2016) väestömuutostietojen mukaan vuonna 2015 noussut kasvuun. Uudelleen naimisiin menneiden määrä on lisääntynyt, kun taas ensimmäisten avioliittojen osuus on vähentynyt ja keski-ikä nousu jatkunut.

Yleisesti puhutaan paljon avioerojen yleistymisestä. Avioerojen määrä on tilastojen valossa pysynyt samanlaisena viimeiset 20 vuotta. Tämä ei kuitenkaan kerro koko totuutta, sillä ei ole olemassa tilastoa, jossa mukaan olisi laskettu myös avoliitot ja avoerot. Kun avioeroja tarkastellaan tilastojen valossa, on vertailukohdaksi hyvä ottaa solmitut avioliitot sekä väkiluku. Väestörekisterikeskuksen mukaan Vaasassa oli vuoden 2015 lopussa 67 647 asukasta ja avioliittoja solmittiin noin 335. (Taulukko 3.) Miesten ja naisten määrä tilastossa ei ole yhteneväinen, sillä avioliiton solmineista pareista Suomessa vakituisesti asuva nainen ja ulkomailla vakituisesti asuva mies, on eri kuin Suomessa vakituisesti asuvien miesten ja ulkomailla vakituisesti asuvien naisten. Tilaston mukaan vaasalaisten yleisin avioliiton solmimisikä on 25–34 vuotta. 20–24 ja 35–39 vuotiaiden osuus avioliiton solmineista on myös merkittävät. (Tilastokeskus a. 2016.)

Avioeroja oli Vaasassa vuonna 2015 noin 150. Myös avioerotilastossa miesten ja naisten osuudet eroavat toisistaan, samasta syystä kuin edellisessä taulukossa. Yleisintä eroaminen oli 30–49 vuoden iässä molemmilla sukupuolilla, kuitenkin siten, että sekä miesten

että naisten kohdalla hieman muita yleisimpänä eraomisikänä näyttäytyy 30–34 vuoden ikä. (Tilastokeskus 2016.)

Taulukko 3. Avioliitot ja avioerot Vaasassa. (Mukaillen tilastokeskuksen solmitut avioliitot ja avioerot Vaasassa tilastoa 2016.)

Solmitut avioliitot Vaasassa 2015											
Miehet											
Ikäluokat yhteensä	-19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 -
336	0	36	89	92	38	21	23	16	11	4	6
Naiset											
Ikäluokat yhteensä	-19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 -
335	3	57	105	85	26	24	16	5	10	3	1
Avioerot Vaasassa 2015											
Miehet											
Ikäluokat yhteensä	-19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 -
148	0	2	7	26	21	21	31	14	16	6	4
Naiset											
Ikäluokat yhteensä	-19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 - 49	50 - 54	55 - 59	60 - 64	65 -
150	0	6	16	28	25	25	20	15	8	3	4

Yksinhuoltaja terminä vakiintui suomen kieleen 1970-luvulla. Käsitteenä se pitää sisälleen eri syistä yksinhuoltajaksi päätyneet vanhemmat: Aviottomat äidit, lesket sekä aviotai avoliitosta eronneet vanhemmat, joilla on alle 18-vuotiaita lapsia. Käsitteenä yksinhuoltaja-termi on ongelmallinen, sillä esimerkiksi perhetilastoissa yksinhuoltajaperheet rajataan asumisen perusteella yhden vanhemman perheiksi, huolimatta siitä, mikä lapsen huoltomuoto on. Monimuotoistuvat perherakenteet ja asumisjärjestelyt sekä eron jälkeinen yhteishuoltajuus ovat vaikuttaneet yksinhuoltaja-termin käyttämisen pulmallisuuteen. Useimmilla yksinhuoltajan kanssa asuvilla lapsilla on myös toinen huoltaja, joka jollakin tavoin osallistuu lapsen elatukseen ja huoltoon. Kun erotilanteissa sovitaan lapsen huollosta, yli 90 % vanhemmista päätyy yhteishuoltajuuteen. (Forssen, Haataja & Hakovirta 2009: 11, 18.) Yksinhuoltaja tarkoittaa arkikielessämme usein vanhempaa joka säännöllisesti on lapsen elämässä läsnä, mutta ei enää ole parisuhteessa lapsen toisen vanhemman kanssa (Hokkanen 2005: 105).

Suomessa yksinhuoltajaperheiden osuus kaikista perhetyypeistä oli noin 13 % vuonna 2005 ja vuosikymmen myöhemmin noin 10 % enemmän. (Forssen, Haataja & Hakovirta 2009: 11, 18.) Vanhempi, jonka luona lapsi virallisesti on kirjoilla, kutsutaan lähivanhemmaksi. Vanhempi, jonka luona lapsi ei virallisesti väestötietojärjestelmän mukaan asu, on etävanhempi. On perheitä, jossa vanhempi on aina ollut lapsensa kanssa yksin, ehkä omasta tahdostaankin, sekä perheitä jotka eron tai kuoleman vuoksi päätyvät yhden vanhemman perheiksi. Yhden vanhemman perheiden taustalla syyt ovat moninaisia. (Alasalmi 2016.)

2.3.1. Eroon johtavat tekijät

Ero ei ole vain hetkellinen tapahtuma, vaan se on pitkä prosessi, huolimatta siitä, millä tavalla suhde loppuu tai lopetetaan. Erojen syitä kansainvälisissä tutkimuksissa käsitellään runsaasti. Eroja selitetään muun muassa kulttuurisilla muutoksilla, sosiodemografisilla (sukupuoli, ikä, koulutustaso) tekijöillä, parisuhteen vuorovaikutusongelmilla, toisista vieraantumisella ja toisen osapuolen ongelmallisella käytöksellä. (Kiiski 2011: 38.) Postmodernismi auttaa osaltaan selvittämään nykyistä kulttuurista avioerokäytäntöä ja erojen yleisyyttä (emt: 19).

Parisuhteen alkuvaiheessa kumppanit ovat intoihimoisesti ja moraaliperusteisesti sitoutuneita toisiinsa tavalla, johon ei kuulu järkeä eikä sääntöjä. Jokainen suhde muuttuu arkiseksi, kriittisen tarkastelun kohteeksi, kun siihen tulee kolmas. Se on jotain, mikä suuntaa parisuhteessa olevien huomion muualle, tuo uuden näkökulman ja ehkä tilapäisesti etäännyttää toisista, sillä puolisoilla voi olla kolmannan suhteen erilaiset tavoitteet ja arvot. Kolmas voi olla työ, lapsi, sairaus, harrastus, kotityöt, päihteet tai rakastaja. Ei ole olemassa parisuhdetta, jota kolmas ei koskettäisi. (Kiiski 2011: 54, 136.)

Eeroon johtavat tekijät voidaan jakaa terveydellisiin syihin, joita ovat muun muassa puolison tai oma psyykkisen tai fyysisen terveyden romahtaminen, päihteet sekä traumat, mutta myös lapsettomuus ja sen mukanaan tuomat kriisit. Yhteiskunnallisina syinä pidetään tiedon puutetta erilaisista perheille tarkoitetuista tukimuodoista, palveluiden oikea-aikaisuuden puutetta ja hektistä, individualistista elämää, jossa kaikki tapahtuu nopeasti.

Tähän liittyy myös media ja sen iso vaikutus arkeen ja oman elämän näyttäytymisenä ulospäin.

Kulttuurisidonnaiset syyt jakautuvat moneen osaan, joista merkittävänä osana on suomalainen mentaliteetti. Halutaan pärjätä yksin, pidetään yllä kulisseeja ja onnistumisen ja pärjäämisen kulttuuri on voimakas. Parisuhdetta aletaan jossain elämäntilanteessa helposti pitämään itsestäänselvyytenä, jolloin siihen ei panosteta ja yhteistä aikaa ei ole, elämäntilanteet muuttuvat ja kasvetaan erilleen. Kiisken (2011: 137) tutkimuksen mukaan on olemassa neljä tekijää jotka vaikuttavat erilleen kasvamiseen. Niitä ovat puolisoiden erilaiset arvot, toisistaan poikkeavat tavoitteet elämälle, puolison ymmärtämättömyys unelmia kohtaan sekä se että puolison pyrkimyksiä on vaikea ymmärtää. Elämäntilanne ja ruuhkavuodet tuovat omat haasteensa parisuhteeseen. Molemmat jo itsessään tuovat paineita perhetilanteeseen, mutta nämä ovat myös riskitekijöitä kolmannen kiinnostukseen.

Keskinäisen vuorovaikutuksen ja fyysisen läheisyyden vähentyessä puoliset alkavat usein etäännyä toisistaan. Kokemus läheisyyden puutteesta syntyy, kun parisuhteeseen tulee kolmas. Tutkimusten mukaan läheisyyden puute lisää eroalttiutta, toisaalta läheisyyden puute erojen syynä vähenee tulotason noustessa. Tämä selittyy sillä, että yhteinen tekeminen, joka tulojen noustessa mahdollistuu, lisää läheisyyden kokemusta. (Kiiski 2011: 132.)

Persoonallisuuden piirteet voivat myös olla syinä eroon. Kun puhutaan eron syistä, voidaan miettiä lapsuutta ja sitä, miten lapsuuden perheissä on ratkaistu ristiriitoja, millaiseen arvomaailmaan on kasvanut ja millaisia roolimalleja lapsuudessa on ollut. On olemassa eroja, jotka ovat välttämättömiä lasten ja vanhempien hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta. Tällöin puhutaan perhetilanteista, johon liittyy väkivaltaa, manipulointia, hyväksikäyttöä tai kaltoinkohtelua. (Kiiski 2011: 149–151.) Perheen hajoamisen hyväksyttävät syyt liittyvät usein parisuhteen dynamiikkaan. Niitä ovat väkivalta, alkoholiongelmat, uskottomuus ja erilleen kasvaminen. Myös henkilökohtaiset syyt, kuten puolison mustasukkaisuus ja psyykkiset ongelmat sekä lasten hyvinvointiin liittyvät asiat voidaan

nähdä hyväksyttävänä syinä eroon. Mustasukkaisuuteen saattaa liittyä parisuhdetta kuormittavaa puolison valvontaa ja rajoittamista. Myös henkiseen väkivaltaan kietoutuu muita parisuhteen ongelmia, kuten mustasukkaisuutta ja kontrollointia. (Kiiski 2011: 151.)

Eron syiksi voidaan ilmoittaa monia yhteen kietoutuneita syitä, jotka liittyvät kommunikaatio-ongelmiin, rakkauden ja läheisyyden puutteeseen, parisuhteen hoitamattomuuteen ja erilleen kasvamiseen uskottomuuden ollen lopullinen syy eroon (Hokkanen 2005: 22). Kiiskan (2011: 125) tutkimuksessa keskeiset eromotiivit liittyvät kommunikaatiovaikeuksiin, suhteen hoitamattomuuteen, puolisosta vieraantumiseen sekä rakkauden, läheisyyden ja arvostuksen puutteeseen. Tärkein yksittäinen avioeron syy tutkimuksen (emt. 133–134) mukaan on kommunikaatiovaikeudet. Siihen liittyy osittain puolison arvostaminen, sillä se mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen. Vuorovaikutustaitojen merkitys korostuu parisuhteessa etenkin silloin, kun ristiriitoja ja ongelmia on ratkaistava.

2.3.2. Ero lapsiperheessä

Yhteiskunnallisesti erot herättävät kahdenlaista huolta. Toisaalta herää huoli perhe- ja avioliittoinstituution juridiseen heikkenemiseen ja niihin liittyvien moraalisäännösten rapautumiseen. (Kuronen 2003: 104.) Toisena huolenaiheena on eron vaikutukset lapsiin, sillä eroa on perinteisesti tarkasteltu lasten näkökulmasta. Sen vaikutuksista lapsen kehitykseen, oppimiseen, itsetuntoon, menestymiseen, tunneilmaisuuksiin, sosiaalisten suhteiden muodostamiseen ja kestävän parisuhteen luomiseen aikuisiällä. Tutkimusten valossa vanhempien erolla on kielteisiä vaikutuksia lapseen, mikä vaikuttaa vanhemman eropäätöksen ja erosta selviytymisen pitkittymiseen. Parhaimmillaan hyvin hoidettu ero voidaan nähdä kasvamisesta ja kypsymisestä edistävänä prosessina, joka muodostuu lapselle rakentavaksi kokemukseksi. (Kiiski 2011: 105–106.)

Ero on vanhempien elämänvalinta, mutta samalla se määrittää lapsen uudelleen erolapseksi (Hokkanen 2005: 102). Eroavat vanhemmat ovat usein vaatimusten ristipaineissa. Yhteiskunnassamme vallitsee yleinen käsitys siitä, että on lapsen etu elää yhdessä

molempien vanhempien kanssa. Toisaalta tiedetään, että epätyytyttävässä parisuhteessa eläminen heijastuu koko perheen hyvinvointiin. (Emt. 22.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa on kattava normatiivinen perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurantaan, kokonaisvaltaiseen edistämiseen ja turvaamiseen. Sopimuksen yleisperiaatteena on lapsen edun toteutuminen ja puolustaminen. Kolmannessa artiklassa on lapsen edun ensisijaisesta kuulemisesta ja huomioimisesta kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa jotka koskevat lapsia. (Unicef: YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 2016: 7.) Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan on lapselle turvattava ikä ja kehitystasoa vastaavalla tavalla oikeus tiedonsaantiin häntä koskevassa asiassa sekä annettava mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen. 12 vuotta täyttänyt on kuultava virallisesti. Myös alle 12-vuotiaan mielipiteiden ja ajatusten kuuleminen on lapsen oikeus.

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen yhdeksännessä artiklassa sopimusvaltiot takaavat, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti, muuta kuin tilanteissa, joissa soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Tämä saattaa olla tarpeellista esimerkiksi silloin, kun lapsen vanhemmat asuvat erillään ja on tehtävä päätös lapsen asuinpaikasta. Yhdeksännen artiklan kolmannessa pykälässä sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan vanhemmastaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti lapsen etu huomioiden. (Unicef: YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 2016: 9–10.) Lapsen näkökulmasta vanhempien eroon saattaa liittyä ajatus suhteen heikkenemisestä toiseen vanhempaan, minkä nähdään olevan negatiivisesti yhteydessä lapsen sosiaalisen, taloudellisen ja inhimillisen pääoman heikkenemiseen. Etävanhemman aktiivinen osallistuminen lapsen elämään ja hyvien välien säilyttäminen lapsen molempiin vanhempiin pienentävät tätä riskiä. (Rissanen 2016: 247.)

Päivähoitomaksut koskettavat monia yhden vanhemman perheitä. Varhaiskasvatusikäisten lasten yksinhuoltajista 97 prosentilla on tilastokeskuksen perheet-tilaston mukaan yksi tai kaksi alle 7-vuotiasta lasta (HE 60/2016 vp). Päivähoitomaksujen kuormittavuus yhden vanhemman perheissä on huomioitu ja siihen on puututtu lakimuutoksella (Alasalmi 2016: 69). Muutos päivähoitomaksuihin astui voimaan 1.3.2017. Sen tarkoituksena

on pyrkiä vähentämään varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen vaikutuksia työn kannustettavuuteen erityisesti yksinhuoltajien ja pienituloisten perheiden osalta. Asiakasmaksumuutoksen myötä helpotetaan 2–ja 3–hengen perheiden asiakasmaksuja nostamalla tulorajoja. (HE 60/2016 vp.) Työn ja perheen yhteensovittaminen lisää perheiden hyvinvointia ja varhaiskasvatuksella on siinä merkittävä rooli (Pohjanmaan liitto 2015).

Lapsen elatuksen turvaamiseksi on olemassa elatusapu. Vanhempi, jonka kanssa lapsi ei virallisesti asu on velvollinen maksamaan elatusapua lapsen toiselle vanhemmalle, mikäli vahemmat eivät keskenään ole sopineet toisin. Jos elatusvelvollisella ei ole riittävää maksukykyä tai elatusmaksun maksaminen laiminlyödään, voi vanhempi anoa elatustukea Kelasta, joka perii sen maksuvelvolliselta. Elatustuen maksaminen voi herättää entisten puolisoitten välille ristiriitoja. On tärkeää painottaa, että se on tulonsiirto lapsen tukemiseksi, ei entiselle puolisolle. (Alasalmi 2016: 69.) Sotkanetin (2017) tilaston mukaan Vaasassa on elatustukea saaneiden lasten osuus kaikista 0–17–vuotiaista lapsista ollut jo vuodesta 2010 lähtien sama 9 %.

Avio- ja avoeron purkamisessa on kyse puolisosuhteen lopettamisesta. Hyvään eroon liittyy sopimukset eroon liittyvistä asioista, kuten se millä tavalla eronneet puoliset jatkavat yhdessä lapsen vanhempana. (Kiiski 2011: 109.) Erotilanteessa vanhemmilla on mahdollisuus kunnan lastenvalvojan luona tehdä sopimus lasten huollon- ja tapaamisoikeuden järjestämisestä, jonka lastenvalvoja tai tuomioistuin vahvistaa. Vaasassa sopimukset lapsen huollosta, -tapaamisoikeudesta -ja asumisesta ovat hitaassa nousussa. Vuonna 2005 sopimuksia lasten huoltoa ja tapaamista koskien oli 4,4 %. Viisi vuotta myöhemmin, vuonna 2010 sopimusten määrä oli 4,8 % ja vuonna 2015 niitä oli 5,1 %:lla. (Sotkanet 2017.) Sopimuksen yhteydessä selvitetään lasten elatustarve ja molempien vanhempien elatuskyky. Sopimuksen tekemistä suositellaan, vaikka vanhempien ero olisi sopuisa. Huoltoriidoissa on usein kyse vanhempien erimielisyydestä lapsen huollosta- ja tapaamisesta. (Hämäläinen 2011: 8, 18)

Taulukoissa 4 ja 5 on lueteltu, minkälaisiin perheoikeudellisiin asioihin pohjanmaalla haettiin vuonna 2015 ratkaisuja käräjä- ja hallinto-oikeudesta. Taulukoista näkyy käsitteilyajat, jotka huoltoriitaprosesseissa saattavat olla melko pitkiä. Lapsen huollon tarkoitus

on lain mukaan turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, huomioiden yksilölliset tarpeet ja toiveet, sekä turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet samoin kuin hyvä hoito, huolenpito ja kasvatus sekä tarpeellinen valvonta (Hämäläinen 2011: 8).

Taulukko 4: Pohjanmaan käräjäoikeuden ratkaisut 2015 (Mukaiillen: Ahola, Pajuniemi & Pajukangas 2016.)

Menettelytapa	Asiakoodi	Asiakoodinimike	Ratkaisujen lukumäärä Pohjanmaa	Keskim. käsittelyaika (kk) Pohjanmaa	Ratkaisujen lukumäärä Suomi	Keskim. käsittelyaika (kk) Suomi
Laaja haastehakemus / Riita-asiat	0111	Lapsen elatusavun vahvistaminen	43	4,5	1097	4,58
Laaja haastehakemus / Riita-asiat	0120	Osituksen moite (avioliitto)	1	8,37	77	15,65
Laaja haastehakemus / Riita-asiat	0124	Omaisuuuden erottelun moite (avoliitto)	1	7,6	3	5,83
Laaja haastehakemus / Riita-asiat	0125	Avopuol. Yht. tal. Purk; Hyvityksen vaat.	1	17,03	17	9,32
Laaja haastehakemus / Riita-asiat	0130	Lapsen elatusavun muutos	7	7,14	451	5,38
Laaja haastehakemus / Riita-asiat	0140	Isyyden vahvistaminen	4	6,83	166	7,38
Laaja haastehakemus / Riita-asiat	2510	Huolto/Tapaamisoikeus	1	0,87	1	0,87
Hakemusasia	2610	Avioero	410	8,06	17659	7,99
Hakemusasia	2620	Avioero ym.	1	14,97	131	16,82
Hakemusasia	2621	Avioero (huolto/tapaamisoikeus ym.)	4	10,63	521	8,9
Hakemusasia	2510	Lapsen huolto/tapaamisoikeus	55	8,78	1638	7,08
Hakemusasia	2520	Lapsen huoltoa koskeva päätös	21	3,27	1184	4,86
Hakemusasia	2530	Lapsen tapaamisoikeutta koskeva päätös	12	7,84	414	7,3
Hakemusasia	3410	Lapsen huolto/tapaamisoikeus, täyt. Pano	9	3,59	381	4,43

Taulukko 5: Vaasan hallinto-oikeuden ratkaisut 2015 (Mukaiillen Ahola, Pajuniemi & Pajukangas 2016.)

Asiakoodi	Asiakoodinimike	Ratkaisujen lukumäärä Pohjanmaa	Keskim. käsittelyaika (kk) Pohjanmaa	Ratkaisujen lukumäärä Suomi	Keskim. käsittelyaika (kk) Suomi
0111	Lapsen elatusavun vahvistaminen	4	4,85	33	6,45
0120	Osituksen moite (avioliitto)	2	20,53	17	11,9
0121	Muu aviovarallisuutta koskeva asia	1	11,37	4	9,32
0124	Omaisuuuden erottelun moite (avoliitto)	1	15,6	1	15,6
0130	Lapsen elatusavun muutos	20	7,79	63	7,06
0140	Isyyden vahvistaminen	3	2,4	13	3,34
0141	Isyyden kumoaminen	1	5,67	4	4,28
2510	Lapsen huolto/tapaamisoikeus	8	4,72	157	6,36
2520	Lapsen huoltoa koskeva päätös	10	6,52	80	6,31
2530	Lapsen tapaamisoikeutta koskeva päätös	10	7,72	37	6,82
2610	Avioero	5	0,95	14	1,34
3410	Lapsen huolto/tapaamisoikeus, täyt. Pano	4	3,05	57	3,93

Tässä ennaltaehkäisyllä tarkoitetaan erityisesti eron jälkeisten huoltoriitojen ehkäisemistä sekä vanhempien sovinnollisuutta. Huoltoriitoja voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään toimenpiteillä, jotka auttavat vanhempia sopimaan lapsen huoltoon- ja tapaamiseen liittyviä

erimielisyyksiä keskenään tai ennaltaehkäisevien palveluiden tukemana. (Hämäläinen 2011: 17.)

Perinteisten yksinhuoltajaperheiden tilalle on noussut tosiasiallista yhteishuoltajuutta, eli kahden kodin lapsia. Lapsen näkökulman huomioiminen aikuisten oman erokriisin keskellä saattaa jäädä toissijaiseksi, sillä elämää suunnitellaan omista tarpeista käsin. Lapsen perhe saattaa muodostua monen ihmisen ja perheen verkostosta, jonka selkiyttäminen ja hoitaminen vaatii tahtoa ja työtä. (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016: 23–24.)

2.3.3. Vanhemmuus eron jälkeen– yhteisvanhemmuus

Erosta puhuttaessa ensimmäisenä huolenaiheena herää suhde lapseen ja vanhemmuuden muotoutumiseen; millä tavalla lasten asuminen järjestetään ja millaiseksi huoltajuuden käytäntö muodostuu (Hokkanen 2005: 94). Eron jälkeistä elämää on mahdollista järjestellä monella tavalla. Uudenlainen jako on niin sanottu lintukoto–malli, jossa lapset jäävät asumaan kotiinsa, jossa vanhempi vaihtuu esimerkiksi vuoroviikoin. Tällä järjestelyllä pyritään vähentämään lapsen vanhempien eroon liittyvää henkistä kuormitusta, kun lapsi ei joudu matkustamaan kahden kodin välillä. (Alasalmi 2016: 68.) Lintukotomalli nähdään usein väliaikaisena ratkaisuna eron akuuttivaiheessa. Muita vanhemmuuden toteuttamisen tapoja ovat tosiasiallinen yhteishuolto, jossa lapset viettävät jotakuinkin yhtä pitkiä aikoja vuorotellen molempien vanhempien luona. Tämän mallin nähdään tuovan ainakin vanhemmuuteen positiivisia vaikutuksia, vanhemmuuden vastuun jakautuessa molemmille vanhemmille kuormittamatta toista vanhempaa liikaa. Samalla se tarjoaa molemmille vanhemmille mahdollisuuden elää arkea lapsen kanssa antaen myös omaa aikaa. Kotien vaihtuminen viikoittain voi lapsen näkökulmasta aiheuttaa jännitteitä, mikäli vanhempien välit ovat riitaisat ja riidat purkautuvat lasten edessä tai heidän välityksellään ja mikäli lapsia käytetään vanhempien välisinä sanansaattajina. Kodeissa vallitsevat erilaiset säännöt ja kasvatustyylit edellyttävät lapsilta joustavuutta ja sopeutumiskykyä. Pahimmillaan lapsesta voi tuntua, että kahden kodin sijaan hänellä ei ole yhtään kotia. Kiis-

ken (2011: 108) tutkimustulosten mukaan jaettu vanhemmuus on toimivinta lasten asuessa vuorotellen vanhempiansa luona. Miehet ovat naisia tyytyväisempiä jaetun vanhemmuuden toimivuuteen (Kiiski 2011: 108.) Etenkin pikkulapsiperheissä yleistä edelleen on viikonloppuvanhemmuuden malli, jossa lapset asuvat pääsääntöisesti toisen vanhemman luona ja tapaavat toista vanhempaa lähinnä joka toinen viikonloppu. Tätä valintaa perustellaan kiintymyssuhdeteorialla. Vanhemman etäläsnaolo, esimerkiksi puhelimen tai skype:n välityksellä on lapsen sosioemotionaalisen kehityksen kannalta suojaava tekijä. (Hokkanen 2005: 59, 100–101.)

Tutkimusten mukaan vanhempien sopeutuminen erotilanteeseen vaikuttaa myös lasten sopeutumiseen (Hokkanen 2002: 119). Eron myötä vanhempien välinen parisuhde päättyy, mutta vanhemmuus jatkuu. Vanhempien välisen luottamuksen rikkoutuminen eron yhteydessä vaikuttaa usein eron jälkeisen yhteistyön syntymiseen (Hokkanen 2005: 67). Vanhempien välinen riitely ja konfliktit eron jälkeen ovat tutkimusten mukaan riskitekijä lapsen hyvinvoinnille. Yhteishuoltajuus ei ole tae lapsen hyvään kehitykseen, tärkeämpää on kiinnittää huomiota siihen, miten vanhemmuus eron jälkeen jatkuu ja millaiseksi heidän keskinäinen suhteensa sekä suhde lapseen muodostuu (emt. 117).

Vanhempien yhteistyö lapsen asioissa eron jälkeen vaikuttaa paljon siihen, millä tavalla lapsi selviää vanhempiensa erosta (Pohjanmaan perhekaste II: 4). Vanhemman ja lapsen välistä suhdetta voidaan käsitteellistää yhdessä vietetyn ajan mukaan tai vuorovaikutuksen sisältöön ja laatuun perustuen. Vanhemmuutta voidaan eron jälkeen jakaa monella tavoin lapsen edun mukaisesti. Lapsen erosta selviämistä tukee yhteyden säilyminen molempiin vanhempiin. Vanhemmuuden jakaminen tulee nähdä koko perheen jaksamista tukevana. (Hokkanen 2005: 23, 93.)

Eron jälkeen vanhemmuus vaatii uudelleen muotoilua. Lapsen edun mukaista on, että eroavat vanhemmat pystyisivät sopimaan lapsen huoltoon, kasvatukseen ja tapaamiseen liittyvistä asioista keskenään. Lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskeva laki määrittelee yhteishuoltajuuden ihanteeksi ja pääsäännöksi. Useimmissa tapauksissa sovitaan yhteishuoltajuudesta, mikä tarkoittaa lapsen huoltoon kuuluvien tehtävien ja lasta koskevien päätösten tekemisestä yhdessä. (Hokkanen 2005: 23.) Yhteishuoltajuudessa tärkeää

on, että vanhemmat onnistuvat jakamaan vastuuta ja sopimaan päätöksistä (Hokkanen 2002: 123.) Oikeudellisessa merkityksessä yhteishuolto tarkoittaa vanhempien yhteistä vastuuta lapsesta, mikä tarkoittaa sitä, että vanhemmat neuvotellen päättävät yhdessä lapsen tärkeistä asioista (Hokkanen 2005: 23). Yhteis- ja yksinhuoltajuus voivat ulkoisesti muistuttaa toisiaan, etenkin jos huoltomuodosta riippumatta lasten asumiseen- ja tapaaamiseen liittyvät käytännöt muistuttavat toisiaan (Hokkanen 2002: 123). Asumiskysymys on yksi isoista peruskysymyksistä joka ohjaa vanhemmuutta (emt. 119).

Enemmistö eroavista vanhemmista sopivat yhteishuoltajuudesta siten, että lapsen viralliseksi asuinpaikaksi tulee 82 prosenttisesti äidin osoite. Vaikka lapsen asuminen yhtä paljon tai lähes yhtä paljon molempien vanhempien luona on yleistynyt. Asuinpaikan kirjaamisesta ei ole olemassa erillistä ohjetta, vanhemmat päättävät sen keskenään. Tämä vaikuttaa siihen, että kattavaa tilastotietoa vuoroasuvista lapsista ei ole. (Rissanen 2016: 247, 249.) Kiiski (2011: 141) toteaa tutkimuksessaan, että parisuhteesta irtautuva nainen jää keskimääräistä harvemmin lasten kanssa asumaan.

Vaasassa sosiaalitoimen vahvistamien elatussopimusten määrä on pienoisessa nousussa. Vuodesta 2005 vuoteen 2015 määrä on noussut 1,4 %. Prosentuaalisesti puhutaan pienistä määristä, mutta suhteutettuna vahvistettavien elatussopimusten määrään, puhutaan merkittävästä noususta, sillä vuonna 2015 elatussopimuksia vahvistettiin sosiaalitoimessa 3,6 %. (Sotkanet 2017.)

Taulukko 6: Lasten elatus Vaasa 2015 (Mukaillen sotkanetin tilastoja 2017.)

2015 Vaasa Lapset 0-17v.	%
Elatustukea saaneet lapset	9
Sopimukset lapsen hullosta, tapaamisoikeudesta ja asumisesta	5,1
Sosiaalitoimen vahvistamia elatusapusopimuksia	3,6

Ero lapsiperheessä herättää vanhemmissa huolen lapsen hyvinvoinnista; eron vaikutuksista lapseen ja suhteeseen etävanhemman kanssa (Hokkanen 2002: 119). Puhutaan paljon jaetusta vanhemmuudesta, jolloin huomio kiinnittyy miehiin ja isyyteen. Eron jälkeen on selkeästi huomattavissa ohenevaa isyyttä, jolloin isät eron myötä alkavat loitontua lapsistaan. Eroprosessi voi pitkittyessään myötävaikuttaa ohenevan isyyden syntymiseen. Vahvistuva isyys puolestaan näkyy viikko–viikko sopimusten lisääntymisenä ja lasten huoltajuuden jakautumisena tasapuolisesti vanhempien kesken (Kuronen 2003: 109.) Vahvistuvan isyyden käsitteeseen kuuluvat avustava ja uusi isyys. Avustavaan isyyteen kuuluu osallistuminen lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Uuden isyyden näkyessä isän tietoisena valintana luoda läheinen suhde lapseen. Uuteen isyyteen kuuluu lapsen– ja kodinhoito, tiedot lapsen terveyteen– päiväkotiin– ja kouluun liityvissä asioissa sekä ulkoisten olosuhteiden huomioiminen. Uuden isyyden syntymisen perusteena on erojen myötä syntynyt ilmiö luopua perinteisestä isyydestä, jotta isät voivat turvata suhteen lapseensa. (Hokkanen 2005: 28–29.)

Jollekin lapselle yhteisvanhemmuus voi luoda turvaa ja lämpöä, kun se toisen kohdalla voi tarkoittaa onnellisuuden tunteen vähenemistä. Tutkimusten mukaan lapset eivät koe kahdessa kodissa asumista helppona vaihtoehtona, mutta se nähdään parempana vaihtoehtona sille, että toista vanhempaa tapaisi vain satunnaisesti (Hokkanen 2005: 101). Vuoroviikkoisen asumisen lähtökohta on vanhempien hyvät ja sovinnolliset välit, jotta lapsi voi kokea turvallisuutta molempien vanhempien luona (Kokko 2009: 123). Vanhemmuuden jatkuvuuden korostaminen nähdään tärkeänä, sillä se tulee säilymään myös eron jälkeen. Eron jälkeisen vanhemmuuden tukeminen on tärkeää myös lasten näkökulmasta (Mykkänen–Hänninen 2009: 65). Selviytyäkseen vanhempien erosta, lapsella on oikeus saada tuekseen ympärillä olevaa vanhemmuutta, sillä vanhempien sovinnollinen yhteistyö luo hyvän ja turvallisen alustan lapsen kasvulle ja kehitykselle (Koiso– Kanttila 2009: 36).

2.3.4. Ennaltaehkäisevät palvelut käytännössä

Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen LaskeTUT- Lastensuojelun kehittämis- ja tutkimushanke (2013–2015) on tuottanut tietoa perheiden ongelmatilanteista, jossa selvitettiin lapsen sijoituksen taustatekijöitä lastensuojelussa. Puolet sijoituksen taustalla esiintyvistä tekijöistä liittyy perheen sisäisiin ja uusperheen välisiin vuorovaikutusongelmiin sekä riskitiloihin. Tutkimuksessa selvisi myös, että kolmasosa lapsista on eroperheestä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016: 7.) Palveluiden, toiminnan ja asiakkaiden tarpeiden kohtaaminen on tärkeää, jotta pystytään vastaamaan lisääntyviin huoltajuuskiistoihin. Palveluiden oikea-aikainen kohdentaminen, painopiste kaikille yhteisiin ja yleisiin ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä toimiva palveluohjaus on yksi keino, jotta vanhempien erojen aiheuttamat haitat lapsille saataisiin vähentymään (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 8–10). Toimijoiden välinen yhteistyö ja palveluohjaus ovat välttämättömiä, jotta perhe löytää tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti (Koiso-Kanttila 2009: 37). Ilman sitä avun ulkopuolelle jää perheitä, jotka olisivat tuen tarpeessa. Tiedon pirstaloitumista ja sen hukkimista voidaan ehkäistä verkostomaisella lähestymistavalla. Moninäkökulmaisuuksiin esiintuomiseen ja ilmiön hahmottamiseen päästään integroimalla tietoa. (Karjalainen V. 2007: 251–252.) Tästä hyvänä esimerkkinä on valtakunnallisesti toimiva apuaeroon.fi palveluportaali, jonka tarkoituksena on auttaa erotilanteessa olevia perheitä löytämään tukea sekä heitä kohtaavia ammattilaisia palveluohjauksessa. Portaalin vahvuutena on sen alueellinen hyödyntäminen ja sen avoimuus kaikille toimijoille. (apuaeroon.fi. 2017.)

Pohjanmaan perhekaste II hankkeen (2011–2013) puitteissa pohjanmaan alueen useimmat kunnat lähtivät kehittämään eropalveluitaan ehkäistäkseen huoltoriitoja ja lasten pahoinvointia. Hankkeessa on keskitytty eron varhaisen vaiheen auttamiseen lapsilähtöisesti sekä huoltoriitojen ehkäisyyn tuottamalla uusia työskentelymalleja. Hanke tuotti alueelle lapset puheeksi keskustelumallin sekä lapset puheeksi- perheintervention. Vaasassa on hankkeen myötä kehitetty varhaisen vaiheen työskentelymalli- keskustelutarjonta. Näiden tavoitteena on tukea ja auttaa vanhempia, joilla on huoltoriitoja sekä erimielisyyttä asumisjärjestelyistä, tapaamisista ja vaikeuksia yhteistyön tekemisessä. Lähtökohtana lapsen näkökulman ja tarpeiden huomioiminen, sovinnollisuuden ja vanhemmuuden vahvistaminen. (Pohjanmaan perhekaste II 2013: 4.)

Lastensuojelulaissa korostetaan ennaltaehkäisevää työtä. On tärkeää huomioida, että lastensuojelu tarkoittaa myös ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä suojata lasta. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi Vaasassa järjestetään ehkäisevää lastensuojelua edistävien ja tukevien palveluiden kautta, joilla edistetään ja turvataan kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Tätä työtä kunta tarjoaa neuvoloissa ja muussa terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, ja nuorisotyössä silloin, kun perheellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2014: 5.)

Vaasassa toimivan perhekeskuksen tavoitteena on vahvistaa lapsiperheiden hyvinvointia, vanhempien parisuhdetta ja vanhemmuutta. Perhekeskus toteuttaa moniammatillista tiimityötä, jossa verkostoidutaan yhteistyöhön. Perhekeskus toiminnan tavoitteena on rakentaa varhaisen tuen toimintamallia siten, että perheiden ja heidän kanssa työskentelevien ammattilaisten välinen vuorovaikutus on keskiössä. Toiminnan lähtökohtia ovat perheiden tarpeiden huomioiminen sekä paikallinen moniammatillisuus ja asiantuntemus. (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointistrategia 2013–2016: 26.)

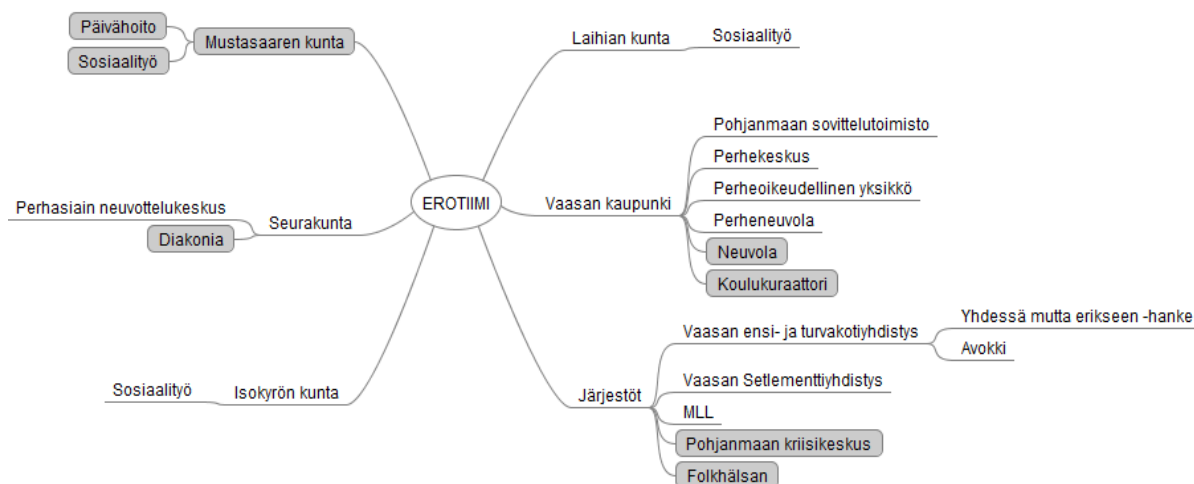
Seurakunnan perheasian neuvottelukeskukseen ennaltaehkäisevä työ painottuu parisuhteen ja perheen ongelmiin sekä erokriisin tukemiseen (Vaasan suomalainen seurakunta/perheneuvonta 2016). Vaasan perheneuvola tarjoaa tukea ja apua eroprosessin eri vaiheissa sovittelukeskusteluissa, jossa pyrkimyksenä on auttaa erotilanteessa olevia perheitä käsittelemään tilannettaan ja löytämään ratkaisuja, joissa huomioidaan sekä lasten tarpeet että aikuisten näkökulmat, ennaltaehkäisten ongelmien kumuloitumista (Vaasan kaupunki/ perheneuvola 2016).

Vappu Karjalainen (2007: 255) puhuu kelluvista ja pysyvistä verkostorakenteista. Kelluvissa verkostorakenteissa on pyrkimyksenä tilanjoustavuus ja verkostokäytäntöjen keilu. Verkostorakenteilla on oma funktio, paikka ja aika. Tavoitteena on projektien tilapäisten verkostorakenteiden juurtuminen palvelujärjestelmään sekä yhteistyön luominen eri organisaatioiden välillä. Projektit ja tiimit ovat puoliorganisoituja verkostorakenteita. Niille on tunnusomaista määräaikaisuus sekä yhteisen toiminnan kohteen ja yhteistyön

kehittäminen toistuvissa neuvotteluissa. Samalla opitaan toisten toimintatavoista ja harjaannutaan yhteistyössä.

Pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeesta voidaan puhua kelluvana verkostorakenteena. Hankkeen painopiste on ennaltaehkäisevien eroauttamispalveluiden kehittämisessä ja tuottamisessa alueelle. Projektin kohderyhmä on eronneet vanhemmat ja ennaltaehkäisevä työote näkyy eron jälkeisen vanhemmuuden tukemisessa eroprosessin eri vaiheissa, tarjoten eronneille tai eropäätöksen tehneille vanhemmille vertaisryhmätoimintaa, yksilö- ja parikeskusteluita sekä vertaisryhmätoimintaa lapsille joiden vanhemmat ovat eronneet.

Kelluvaa verkostorakennetta edustaa myös Pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeen koordinoima Vaasan alueen erotiimi. Se on hyvä esimerkki kollektiivisen tiedon tuottamisesta. Kuviossa 3. on eritelty erotiimin jäsenet. Tiimi on hyvä esimerkki siitä mitä toimiva verkostoyhteistyö parhaimmillaan voi olla. Siinä on edustajia lähikunnista, seurakunnasta ja järjestöistä. Erotiimiä kehitetään alueen eroauttamispalveluiden tarpeen mukaan. Kuvioon on merkitty harmaalla ne tahot, joita toivotaan mukaan erotiimiin. Tiimi kokoontuu kaksi kertaa vuodessa ja sen tavoitteena on alueen eroauttamispalveluiden tarpeiden kartoittaminen ja eri sektoreiden välisen yhteistyön tukeminen. Yhteistyö auttaa palveluohjauksessa ja tukee asiakkaan tilanteeseen reagoimista sekä auttaa hahmottamaan alueen palvelutarvetta ja tarjontaa.

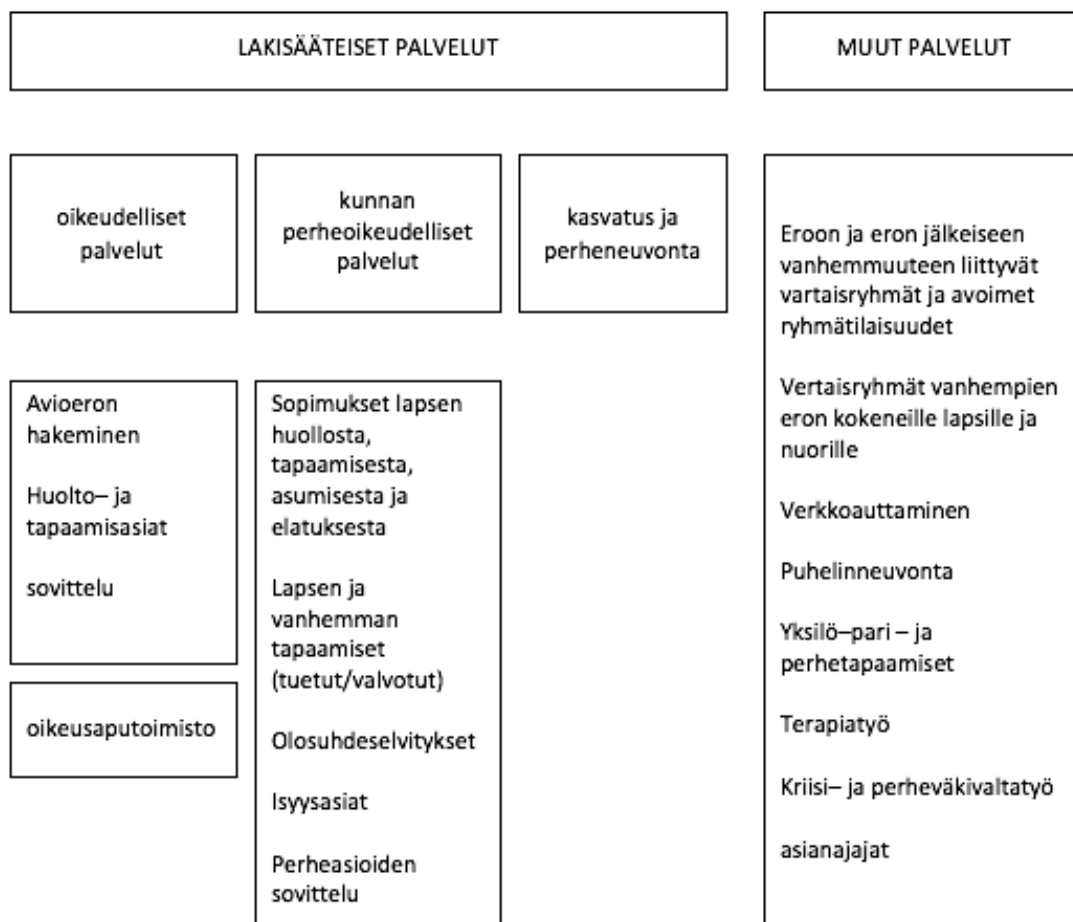
Kuvio 1: Alueen erotiimi

Verkostokäsite jäsentää hyvinvointipalvelujen monimutkaisuutta silloin, kun asiakkaalla on samanaikaisesti monia haasteita ja asiakkuus useammalla sektorilla. Tarvitaan koostamispintoja, joilla sektorirajoja ylittävät ja eriytyneitä asiantuntijuutta yhdistävät näköalat mahdollistuvat. Erilaisten palvelujen koordinoituminen ilmiöiden monimutkaisuuden edellyttämällä tavalla tuottaa verkostomaista palveluntuottamista: Projekteja, uusia neuvottelukäytäntöjä, tiimityöskentelyä ja yhteisiä palvelurakenteita. Palveluparadigman muutos tarkoittaa monitoimijaisen verkostomaisen palvelun määrätietoista kehittämistä sektoroituneen palvelun rinnalla. (Karjalainen V. 2007: 251–252.)

Verkostorakenteet ovat pohja eriytyneiden ilmiöiden sisäiselle järjestykselle. Yhdessä tuotettu integroitu tieto on uutta asiantuntijuutta, joka parhaimmillaan on vapauttavaa sekä uutta toimintaa synnyttävää, mikä antaa asiakkaalle mahdollisuuksia. Asiakaspalvelutilanteessa dialogisesti tuotettu tieto kertoo asiakkaan ja järjestelmän välisistä suhteista. Yhdessä tuotettu kollektiivinen tieto ohjaa palvelun järjestämisen tapaa ja työmenetelmien kehittelyä. Yhdessä työskentely auttaa ammattilaisia refleктоimaan omaa asiantuntemustaan ja oman osaamisen sijoittumista muihin asiantuntijuuksiin verrattuna. (Karjalainen V. 2007: 261.) Kollektiivisesti tuotettu tieto on yhteisesti käytettävissä olevaa, toimijoiden liittymä uuteen tietoon on aitoa, koska he ovat osallistuneet sen prosessointiin (emt. 265). Verkoston toimivuutta kehitettäessä, keskitytään toimijoiden välisen vuorovaikutuksen laatuun (emt. 253).

Pohjanmaan alueella eroauttaminen on edelleen, kehittämistoimenpiteistä huolimatta, hajanaista. Vaasan kaupungin perheoikeudellisella yksiköllä ja perheneuvolalla on merkittävä rooli eroauttamistyön kentällä samoin kuin seurakuntayhtymän perheasiainsovitte-lukeskuksella. Parisuhteen tukemiseen ja vanhemmuuteen liittyvää ryhmämuotoista auttamista on tarjolla eri instanssien järjestämänä. Muun muassa neuvola järjestää vanhemmuutta ja parisuhdetta tukevia äidin ja isän kursseja. Pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeen myötä vanhempien eron kokeneiden lasten eroryhmiä on järjestetty säännöllisesti yhteistyössä neuvoloiden, kuraattoreiden, sosiaalitoimen ja perheneuvolan kanssa. Verkostot ovat alueella pirstaloituneita ja toimijat eivät tiedä toistensa palveluista mikä tekee palveluohjauksesta haasteellista ja saattaa vaikuttaa oikea-aikaisten eropalveluiden saavuttamiseen ja asiakkaan saamaan parhaaseen mahdolliseen tukeen eroprosessin läpikäymisessä. Verkostojen ja vertaistuen tarve korostuu yksin lastaan kasvattavilla. Erokriisiä läpikäyviä vanhempia auttavien eroryhmien tarjoama apu voisi säästää lapsia ja vanhempia perheenjäsenten välit tulehduttavilta huoltajuuskiistoilta. (Alasalmi 2016: 69.)

Vaasassa toimii monia erilaisia kansalaisjärjestöjä, jotka tuottavat sosiaalista pääomaa ja siten lisäävät yksilöiden voimavaroja. Vaasan kaupunki ostaa järjestöiltä peruspalveluihin nivoutuvia tai asukkaiden hyvinvointia tukevia palveluita. (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointistrategia 2013–2016: 27.) Kuviossa 2 on selkeästi eroteltu eroauttamiseen liittyviä lakisääteisiä ja muita palveluita. Huomionarvoista on muiden kuin lakisääteisten palveluiden iso osuus eroauttamisen palvelutarjonnan täydentäjänä.

Kuvio 2: Eroauttamisen palvelut (mukaillen Neuvokeskuksen eroauttamisen palvelutkuviota 2016.)

Lasten– ja perheiden palvelujen muutosohjelman LaPe– hankkeessa keskitytään pohjanmaalla erityis– ja vaativamman tason palveluiden sekä integratiivisten toimintamallin kehittämiseen yhdessä perustason palveluiden kanssa. Yhtenä mallina on jalkautuminen, jonka tavoitteena on lapsi– perhe– ja arkilähtöisyys. Työskentelyn lähtökohdina halutaan toteuttaa lasta huomioivampaa ja kuuntelevampaa työskentelymallia. Eroauttamisen kokonaisuudessa vahvistetaan perustason palveluita keskittymällä lasten näkökulmaan. Tätä toteuttaa Vaasan ensi– ja turvakodin yhdessä mutta erikseen– pohjanmaan eroauttamisen kehittämishanke, tuottamalla eron kokeneille lapsille vertaisryhmätoimintaa. Lasten vertaisryhmätoiminta vanhempien eron kokeneille lapsille voidaan nähdä ennaltaehkäisevänä tukimuotona perheoikeudellisissa kysymyksissä,

lisäten vanhempien tietoisuutta, halua ja kykyä tehdä yhteistyötä lasta koskevissa asioissa. (Pohjanmaan LaPe– hankkeen muistio 2016.) Jokaisessa maakunnassa toimii LaPe– kärkihankkeessa muutosagentti, jonka tehtävänä on edistää ja koordinoita hankkeen tavoitteiden toteutumista. Pohjanmaan maakunnan muutosagentin työ käynnistyi toukokuussa 2017 (Muutosagentit maakunnissa 2017).

3. MENETELMÄT JA AINEISTOT

Fenomenologia on lähestymistapa, jossa tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa asiaa tai ilmiötä siinä ympäristössä, jossa subjektiiviset kokemukset ovat muodostuneet. Fenomenologisessa lähestymistavassa ei olla kiinnostuneita yksittäisistä sanoista, tauoista tai äänenpainoista, vaan mielen merkityksistä. Tavoitteena on muodostaa kokemuksesta ja mielen tulkinnoista merkityssuhteita ja kokonaisuuksia. (Valkama 2012: 22.) Fenomenologisessa lähestymistavassa tarkastelun kohteena on ihmisten erilaiset tavat kokea ja ajatella. Yksilön suhde ympäröivään todellisuuteen muotoutuu kokemusten kautta. Se sisältää ihmisen vuorovaikutussuhteen, sekä kokemuksellisen suhteen palveluihin. (Emt. 21.)

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja tutkimuskohteena on subjektiivinen kokemus maailmasta ja todellisuudesta eron eri vaiheissa. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista tutkijan henkilökohtainen osallistuminen tutkimukseen ja sen kohteen empaattiseen ymmärtämiseen. Pyrkimyksenä on selvittää asioiden merkityksiä, tutkittavien subjektiivisia näkökulmia, tekemään niistä tulkintoja sekä saada kuuluviin yksilön ääni olemalla kontekstisidonnaisesti kiinnostunut monesta yhtäaikaisesta tekijästä. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 22–23.) Kvalitatiivinen tutkimusote sopii sisältöihin ja merkityksiin sekä näiden tulkintaan kohdistuvan analyysin tekemiseen (Valkama 2012: 25).

Kun ajatuksena on palveluiden kehittäminen, ovat narratiivit tärkeä tietämisen muoto. Ne voidaan nähdä tapana välittää kokemuksellista tietoa. Asiakas, joka tässä tarkoittaa palvelun vastaanottajaa, nähdään valintoja tekevänä subjektina, joka vaikuttaa omiin ja yhteisiin asioihin (Valkama 2012: 5). Puhutaan myös palvelunkäyttäjistä, jolla tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita käyttävää kansalaista. Tämän tutkimuksen tulokset kuvaavat subjektiivisia kokemuksia ja näkemyksiä tietyssä elämänvaiheessa. Narratiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä on henkilökohtaisen tiedon ymmärtäminen. (Emt. 29.) Kertomuksia tutkitaan, koska ne ovat osa sosiaalista ja kulttuurista todellisuutta ja ne ovat keino vaikuttaa todellisuuksien rakentumiseen. Kertomusten vaikutusta ei pidä aliarvioida, vaan nähtävä yhteiskuntaa selittävinä, antaessaan vastauksia siihen, miksi ihmiset toimivat tietyissä tilanteissa tietyllä tavalla. Ne eivät selitä yksin toimintaa, niiden

avulla voimme nähdä myös sen, millaista on olla tietyn toiminnan kohteena ja emotioiden kokijana. (Löytönen 2016.)

Narratiivisen aineiston analyysissä keskeistä on kiinnostus tapahtumista ja subjektiivisista kokemuksista. Tällöin painopiste on kertomusten sisällöissä, joilla kuvataan menneitä tapahtumia ja arvioidaan niitä ja niiden merkityksiä. Analyysissä voidaan keskittyä myös kertomuksissa ilmeneviin sosiaalisiin ulottuvuuksiin. Tällöin analysoidaan ihmisten tai kertomusten ja ympäröivän todellisuuden välisiä suhteita. Aineisto on jaoteltu kategorisesti perinteisen sisällönanalyysin tavoin osittamalla, luokittelemalla ja jaottelemalla alkuperäiset kertomukset. Kun tarkastellaan useamman henkilön kokemuksia suhteessa tiettyyn ilmiöön, tätä pidetään käyttökelpoisena lähestymistapana (Valkama 2012: 30). Teija Löytösen (2016) mukaan narratiivinen lähestymistapa on käyttökelpoinen silloin, kun tutkitaan ihmisten kertomuksia, kun saadussa aineistossa ilmenee kertomuksia tai kun tutkimuskohteena tavalla tai toisella on muutos. Tämän tutkimuksen kohdalla narratiivinen tutkimusote haastatteluaineiston analysoinnissa lienee perusteltua.

3.1 Empiirisen tutkimuskohteen kuvaus

Avo- ja avioliiton välinen ero yhteiskunnallisena instituutiona on merkittävä. Kokemuksellisesti ja perhekonseptista tarkasteltuna ne eivät kuitenkaan eroa toisistaan. Tämä on tullut näkyväksi työssäni eron kokeneiden perheiden parissa ja ajatus siitä vahvistuu Hokin (2005: 22) tutkimuksessa, jossa kerrotaan oletuksesta, että eroaminen on kokemuksellisesti samankaltaista avio- ja avoliitoista. Aineiston hankinnassa ei ole ollut merkityksellistä onko ero ollut avio- vai avoero, vaan se, että vanhemmilla on erotilanteessa ollut yhteinen alle 18-vuotias lapsi.

Tutkimusmenetelmänä on yksilöhaastattelut, jotka nauhoitettiin ja litteroitiin. Lähtökohta oli aineiston läpikäyminen sisällön analyysin menetelmin. Pro gradu työ rakentuu teema-haastatteluista, joissa kuvataan kohdeilmiöön liittyviä subjektiivisia tilanteita, tapahtumia, toimintaa, käytäntöjä ja kokemuksia. Teemahaastatteluiden tekemisen ajatuksena on

saada tarvekartoitus Vaasan alueen eropalveluista käyttäjien näkökulmasta. Teemahaastatteluita tehtiin yhteensä kolmesta. Tiedonkeruussa noudatin Kvalen ja Brinkmannin (2013: 129) yksinkertaista ohjeistusta haastatella niin monta henkilöä kuin on tarvetta siihen, että saadaan tarvittava tieto. Mukana haastatteluihin saatiin viisi äidinkielenään suomea puhuvaa miestä, viisi ruotsin kieltä äidinkielenään puhuvaa naista ja kolme suomea äidinkielenään puhuvaa naista. Haastatteluun valittiin vanhempia, jotka asuvat tai ovat eroamisen aikaan asuneet Vaasassa tai Mustasaarella ja joilla on ollut vähintään yksi alaikäinen lapsi.

Aineistoa läpikäydessä huomasin, miten paljon eron kokeneet ovat haastattelutilanteissa antaneet itsestään. Tämän seurauksena haastatteluilla saatu aineisto ansaitsi narratiivisen tutkimusotteen, jotta tietoisuus subjektiivisista kokemuksista saadaan hyödynnettyä parhaalla mahdollisella tavalla palveluiden kehittämisessä. Kertomukset voivat auttaa arvioimaan palveluiden rakenteita ja omaan toimintaan liittyviä tapoja, arvoja ja uskomuksia. Narratiivien avulla hahmotamme yksittäisiä merkityksiä, tulkinnoista ja kokemuksista jäsentyneitä kokonaisuuksia yksilön ja yhteisön tasolla. Olisi sääli, jos se tieto mitä käyttäjälähtöisesti saadaan, jäisi hyödyntämättä. Monet käyttäjäkartoitukseen osallistuvat halusivat olla mukana tutkimuksessa sillä perusteella, että omasta kokemuksesta on jotain hyötyä jollekin. (Löytönen 2016.)

3.2. Aineiston hankinta

Alkuperäinen ajatus oli toteuttaa käyttäjätutkimus kvantitatiivisena verkkokyselynä. Kyselytutkimuksen etuna olisi ollut, että sen avulla olisi voitu kerätä laaja tutkimusaineisto. Menetelmänä se olisi ollut myös tehokas, säästämällä aikaa ja vaivaa. Haastattelututkimuksessa tutkija on suorassa kontaktissa tutkittavaan ja näin ollen voidaan saada monia taustalla ja piilossa olevia motiiveja esiin. Haastattelussa tutkittava on merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli ja hänelle annetaan mahdollisuus ilmaista itseään koskevia asioita vapaasti. (Hirsjärvi ym. 2008: 34.) Narratiivisessa haastattelututkimuksessa painopiste on haastateltavien kertomissa historioissa, jotka voivat nousta mieleen spontaanisti tai ne

voidaan tuoda keskusteluun haastattelijan toimesta lisäkysymyksillä (Kvale ym. 2013: 169).

Hirsjärvi ym. (2008: 194) pitävät kyselytutkimuksen haittina sitä, että ei tiedetä miten vakavasti, huolellisesti ja rehellisesti vastaajat vastaavat kyselyyn. Toisaalta hyvän kyselylomakkeen laatiminen vie kauan aikaa eikä siitä huolimatta voida tietää miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat. Kyselytutkimus olisi ajoittunut loppukevälle tai kesään, joten oli relevanttia miettiä myös sitä, onko ajankohta otollinen kyselytutkimuksen tekemiselle.

Aineisto kerätään teemahaastattelun menetelmin, ajatuksena edetä keskeisten teemojen avulla. Kuhunkin teemaan sisältyy ennalta laadittuja kysymyksiä, joissa voidaan käyttää harkintaa, osa kysymyksistä voidaan jättää käyttämättä ja tarkentavat kysymykset mahdollistetaan. Kysymykset ovat vapaamuotoisia ja niistä puuttuu lomakehaastattelulle tyyppillinen kysymyksen tarkka muoto ja ennalta määrätty järjestys. (Hirsjärvi ym. 2008: 48.) Tässä tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimysten mukaisesti tarkoituksena on löytää ja paljastaa todellisia kokemuksia eikä vain todentaa olemassa olevia väittämiä (Hirsjärvi ym. 2008: 161).

Hirsjärvi ym. (2008: 205, 207) luettelevat seitsemän syytä käyttää haastattelua tiedonkeruumenetelmänä. Haastattelu valitaan usein silloin, kun ihminen halutaan nähdä tutkimustilanteessa subjektina; merkityksiä luovana, aktiivisena toimijana sekä silloin kun tutkimuksella saatu aineisto halutaan sijoittaa laajempaan asiayhteyteen. Haastattelututkimus on konteksti- ja tilannesidonnainen ja haastattelun keinoin saatujen tulosten yleistämisessä on oltava varovainen. Haastattelututkimuksen edut näyttäytyvät silloin kun tutkimuskohteena on vähän kartoitettu alue ja kun ennako-oletuksena on, että vastaukset voivat olla monitahoisia, jolloin tarkennusten ja selvennysten pyytäminen lisäkysymysten avulla mahdollistuu. Haastattelut ovat mielekäs tiedon keruu menetelmä myös silloin kun halutaan tietää ihmisten toiminnan tarkoituksia, kartoittaa heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään itsestään ja toiminnastaan sekä selvittää heidän elämänvalintojaan. (Kvale ym. 2013: 133.) Haastattelututkimuksen valikoituminen tiedonkeruumenetelmäksi on hyvin perusteltua, sillä tämän tutkimuksen kohdalla kaikki edellä mainitut syyt täyttyivät.

Eron kokeneiden saaminen mukaan teemahaastatteluihin tapahtui lumipallo-otannalla. Joiltain osin lumipalloefekti toimi, mutta ketju katkesi useamman kerran, jolloin oli muodostettava uusi lumipalloketju. Eron kokeneet kertovat avoimesti ja syvällisesti entisestä parisuhteestaan, eroprosessistaan, erosta toipumisesta ja palvelukokemuksistaan. Haastatteluista voitaisiin puhua syvähaastatteluina, sillä lyhyin haastattelutilanne kesti 40 minuuttia ja pisimmät jopa kolme tuntia. Keskimäärin haastattelutilanteet kestivät puoli-toista tuntia. Haastattelutilanteisiin haluttiin antaa aikaa, sillä kun ihmiset kertovat elämänsä ehkä uuvuttavimmasta ajanjaksostaan, halusimme kunnioittaa käyttäjäkartoitukseen osallistuvia antamalla mahdollisuuden kertoa oma erotarinansa sellaisena kuin sen haastattelutilanteessa haluaa kertoa. Lisäksi varasimme aikaa haastattelun jälkeiselle debriefingille tarpeen mukaan.

Olimme puhelimitse yhteydessä jokaiseen tutkimukseen mukaan lupautuneeseen ennen haastattelun alkua, jolloin kerroimme mistä organisaatiosta olemme, mihin ja millaista tietoa haastatteluissa tulemme keräämään. Kerroimme haastattelun tematiikasta ja menetelmistä. Kollegani Johanna Nystrand Vaasan ensi- ja turvakotiyhdistyksen pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeesta oli yhteydessä, haastatteli ja litteroi ruotsin kielellä. Jo ensimmäisessä kontaktissa haastatteluun osallistuvan kanssa painotimme luottamuksellisuutta ja anonymiteettiä. Sovimme käytännön asioista: missä haastattelu toteutetaan ja miten kauan siihen tulisi varata aikaa. Haastattelun alussa kertosimme vielä puhelussa kerrotut asiat ja kerroimme että meihin voi olla yhteydessä, mikäli haastattelu herättää tarvetta käsitellä eroa tai muita haastattelussa esiin nousseita teemoja myöhemmin. Haastattelut toteutettiin suurimmaksi osaksi pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeen tiloissa Vaasassa Varastokadulla. Haastatteluista kolme toteutettiin tutkimukseen osallistuvien toiveesta muissa tiloissa.

Haastattelut on toteutettu huhtikuun–heinäkuun aikana vuonna 2016. Haastattelut on tallennettu ja haastattelutilanteen jälkeen mahdollisimman nopeasti litteroitu kirjalliseen muotoon sanasta sanaan. Tämän jälkeen tallenne on poistettu. Haastattelurunko on suomeksi (Liite 1.) ja ruotsiksi (Liite 2.), sillä haastatteluista viisi on toteutettu ruotsin kielellä ja kahdeksan suomeksi. Litteroitua materiaalia haastatteluista kertyi yhteensä 231 sivua.

Koska osa haastatteluista toteutettiin ruotsiksi, sisältää tämä tutkimus ruotsinkielisiä lainauksia. En halunnut kääntää lainauksia suomeksi, jotta niistä saatu tieto ei muutu käännöksen myötä. Toisaalta kahdella kielellä saatu aineisto kuvaa hyvin myös Vaasan alueen erityisyyttä kaksikielisenä kuntana ja sen aiheuttamia haasteita palveluiden tuottamisessa. Samalla se antaa mahdollisuuden tarkastella sitä vaikuttaako kieli palveluihin hakeutumisessa. Tämä tieto ei ole ollut olennaista tämän tutkimuksen kannalta, mutta se on arvokasta tietoa käytännön työssä ja palveluiden kehittämisessä.

Olen kiitollinen kaikista haastattelussa mukana olleista, heiltä saatu tieto on paljon arvokkaampaa kuin mitä he haastattelutilanteen päätyttyä osasivat ajatella. He ovat jakaneet elämänsä kipeitä kokemuksia kanssamme avoimesti ja antaneet kehittämisideoita eroauttamistyölle. Tämä tutkimus on osoitus siitä, miten tärkeätä asiakaslähtöisyys on palveluiden kehittämisessä.

3.3. tutkimuksen luotettavuus

Avioero suurena elämän muutoksena pitää sisällään vahvan kokemuksellisen ulottuvuuden. Eron kokeneet tulkitsevat syitä eroon omasta näkökulmastaan ja tekevät sen perusteella arvioita ja tulkintoja. Näin ollen jokaisen subjektiivinen erokäsitys on arvioiden ja tulkintojen muovaama kuva todellisuudesta. (Kiiski 2011: 92.) Avioerojen tulkintaan oletetaan vaikuttavan attribuutioteorian mukainen käsitystä siitä, että ihmisen selviytyminen kriisistä on parempaa, jos syy siihen nähdään ulkoisten tekijöiden, kuten entisen puolison aiheuttamana, jolloin itsensä syyllistäminen vähenee. (Kiiski 2011: 140.) Haastattelun luotettavuutta voi heikentää se, että ihmisillä on luontainen taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia (Kvale ym. 2013: 133).

Kaksoisroolini kolmannen sektorin eroauttamispalveluntarjoajana ja toisaalta riippumattomana tutkijana saattaa herättää epäilyjä ja kritiikkiä. Käyttäjäkartoituksessa halusin saada kuuluviin tavallisen eron kokeneiden äänen, niiden joilla ei ehkä ole koskaan ollut asiakkuutta lastensuojeluun tai muihin ennaltaehkäiseviin palveluihin neuvolaa lukuun-

ottamatta. Niitä, jotka ovat enemmistönä vuosittaisissa erotilastoissa. Näin ollen haastattelututkimukseen ei ole otettu mukaan pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeen asiakkaita. Myös läheisyyteni tutkittavaan teemaan on asettanut haasteita. Miten olla neutraali ja objektiivinen. Miten haastattelutilanteissa olla johdattelematta, jotta saan riittävän laajan ja subjektin kokemukseen perustuvan näkemyksen tutkittavasta temasta.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa hieman se, että tutkimuksessa mukana olleiden eroista on kulunut pisimmillään jopa 17 vuotta, mikä tarkoittaa sitä, että perhepoliittiset palvelut ja perheille kohdennetut etuudet samoin kuin eroamisen käytännöt ovat olleet hyvin erilaisia. Toisaalta tutkimuksessa on ollut mukana myös muutamia kuukausia sitten eron vireille laittanut, jolloin yhteisvanhemmuuden toimivuudesta ei ole pitkää kokemusallista tietoa. Toisaalta tämä voidaan nähdä myös vahvuutena, sillä se antaa mahdollisuuden huomata palvelurakenteessa vuosien mittaan tapahtuneita muutoksia ja kokemuksia niistä.

4. TULOKSET

Tutkimalla yksittäisiä tapauksia voidaan saada näkyviin se, mikä tutkittavassa ilmiössä on merkittävää ja toistuvaa. Tämän tutkimuksen otanta on 13 eron kokenutta vanhempaa jotka asuvat Vaasan alueella. Vaasan alueella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Vaasaa sekä Mustasaarta. Mustasaassa asuvia on otettu mukaan haastatteluun siitä syystä, että he käyttävät muun muassa kirkon perheasiainneuvottelukeskuksen palveluita, jotka sijaitsevat Vaasassa. Käyttäjäkartoitus on toteutettu käyttämällä lumipallo-otantaa. Vanhempia saatiin mukaan haastatteluun siten, että joku tiesi jonkun eronneen, johon otimme yhteyttä ja kerroimme miksi ja mihin tarkoitukseen teemme käyttäjäkartoitusta. Koska aihe on hyvin henkilökohtainen, oli haasteellista löytää käyttäjäkartoitukseen sopivia henkilöitä, sillä ne joiden erosta on jo pidempi aika, eivät välttämättä halua lähteä muistelemaan eroa monien vuosien takaa ja ne joiden erosta on vain vähän aikaa, oli aiheellista miettiä ammatillisesti sitä, voidaanko lähteä keskustelemaan erosta vielä näin syvällisesti. Lumipallo efekti katkesi monta kertaa ja ajallisesti kesti kaksi kuukautta, että kaksi haastattelijaa saivat tehtyä kaikki 13 teemahaastattelua. Käyttäjäkartoitukseen tuotettujen kertomusten tarkoituksena on lisätä ymmärrystä erosta elämäkokemuksena ja sen pohjalta kehittää palvelutarjontaa.

Tulosluku on jaettu siten, että alussa selvitän käyttäjäkartoitukseen osallistuneiden taustat ja erojen syitä. Kohdassa 4.3. käsitellään erosta selvitymistä ja 4.4. eropalveluiden roolia erosta toipumisessa, minkä jälkeen pohditaan sitä, millaista tukea eron kokeneet olisivat kaivanneet ja mitä eropalveluissa pidetään tärkeänä ja millaisia kehittämistarpeita käyttäjien näkökulmasta nähdään olevan. Lapset nousivat keskiöön jokaisessa haastattelussa. Tutkimuksella haluttiin kuitenkin saada näkyviin myös se, miten vanhemman oma jaksaminen näyttäytyy eroprosessissa ja miten sitä tuetaan. Vanhempien näkökulmia lasten tilanteeseen eroon liittyen käsitellään kohdassa 4.6. Lopussa vanhempien ajatuksia yhteisvanhemmuudesta ja erojen ennaltaehkäisemisestä.

4.1. Taustatiedot

Tähän tutkimukseen tehdyt haastattelut ovat subjektiivisia kokemuksia eroista ja eropalveluista. Olen halunnut säilyttää kvalitatiiviseen tutkimukseen liittyvän ajatuksen siitä, että kaikki tapaukset ovat ainutlaatuisia (Hirsjärvi ym. 2008: 181–182). Narratiiveissa on huomattavissa yhteneväisyyksiä, mutta siitä huolimatta niiden vahvuus tässä tutkimuksessa on henkilökohtaisten kokemusten kuuleminen.

Teemahaastattelun ensimmäisillä kysymyksillä kartoitettiin käyttäjäkartoitukseen mukaan saatujen taustoja. Käyttäjäkartoituksessa on mukana viisi isää ja kahdeksan äitiä, ikäjakauman ollen 28–47 vuotta. Käyttäjäkartoituksessa mukana olleet ovat eronneet vuosina 2000–2016. Eroamisesta on ollut pisimmillään aikaa 16 vuotta ja lyhyimmillään muutama kuukausi.

Haastatteluista viisi on tehty ruotsinkielellä ja kahdeksan suomen kielellä, käyttäen haastattelutilanteissa haastateltavan omaa äidinkieltä. Taustoja kartoitettaessa keskustelimme entisestä parisuhteesta, miten kauan parisuhde kesti ja millainen se oli. Keskustelu oli sen pohjalta luonnollista ohjata eron kokemukseen, milloin on erottu sekä millainen ero on haastateltavan mukaan ollut.

Lapset nousivat haastattelun keskiöön oletetusti heti keskusteluiden alussa. Haastatteluun osallistuneilla on keskimäärin kaksi lasta. Käyttäjäkartoitukseen osallistuneilla on yhteensä 25 lasta. Lasten ikä vaihtelee kahdesta vuodesta 26 ikävuoteen. Vanhemmilta kysyttiin haastattelussa lasten ikää. Taustatietojen pohjalta olen laskenut lasten iän erotilanteessa, mikä on olennainen tieto silloin kun tarkastellaan lasten kokemuksia vanhempien erosta, lapsille tarjottuja tukimuotoja vanhempien erossa, ajatuksia yhteisvanhemmuudesta ja vanhemman arjessa jaksamisesta. Lasten ikä vanhempien erotessa on ollut 0-20 vuotta. Käyttäjäkartoituksessa mukana olleiden vanhempien lapsista 15 on ollut alle 8 vuotiaita kokiessaan vanhempiensa eron. Täysi-ikäisiä lapsia oli 3 ja 8-19 vuotiaita 7.

Yhdessä haastattelussa kahden lapsen ikä jäi epäselväksi, mutta se ei ole olennainen tieto, sillä tiedetään minkä ikäisiä perheen nuorin ja vanhin lapsi ovat. Seitsemän (7/13) kertoi,

että lapset asuvat vuoroviikoin molempien vanhempien luona. Neljässä (4/13) kertomuksessa lapset asuvat pääsääntöisesti äidin kanssa ja tapaavat isää joka toinen viikonloppu. Kahdessa (2/13) haastattelussa käytäntö oli jotain muuta. Tutkimuksessa mukana olleista isistä 4/5 kertovat vanhemmuuden jakautuvan tasaisesti vuoroviikoille ja isistä 2/5 kertovat olevansa lapsen lähivanhempia. Tutkimuksessa näkyy Kiisken (2011: 141) tutkimustulos siitä, että parisuhteesta irtautuva nainen irtautuu helpommin myös koko perheestä. Olen koonnut haastattelussa mukana olevien perustiedoista taulukon. Taulukko on liitteenä 3.

Entisen parisuhteen taustaa kartoitettiin ensimmäisessä kysymyksessä. Käyttäjäkartoituksessa mukana olleet miehet olivat erotilanteessa 27–42 ja naiset 22–42 vuotiaita. Otanta mukailee taulukossa 3 sivulla 27 kuvattua alueen eronneiden lukumäärä ikään suhteutettuna, jonka mukaan eniten eroja tapahtuu 30–34 vuotiaana.

Parisuhteen kesto tarkoittaa tässä sitä, miten kauan suhde kaiken kaikkiaan on kestänyt. Tutkimuksen kannalta ei ole ollut olennaista tietää onko suhde ollut avo- tai avioliitto vai seurustelusuhde. Olennaista on se, että suhteesta on yhteinen lapsi. Taustojen kartoittaminen aloitettiin miettimällä entistä parisuhdetta. Millaisena parisuhde on koettu ennen eroa ja onko haastattelussa mukana ollut huomannut parisuhteen muuttuneen ennen varsinaista eropäätöstä tai siitä keskustelua.

”Nej då när jag till slut bestämde mig för att antingen stannar jag kvar i det här förhållandet och ger upp min längtan efter att få vara lycklig och att få göra någonting med mitt liv och liksom tänker att jag stannar här för att barnen ska ha ett hem (...) Eller så tar jag liksom chansen och vågar bryta upp och vågar gå min egen väg och se om jag på något vis kan bli lycklig igen. Öhh... och när jag till slut inte hittade någonting att hålla fast vid eller åtminstone som det som man höll fast i, var så litet att det inte var värt att leva för så tänkte jag att nej.... att jag ser om jag har kraften och modet att gå min egen väg. Och så gjorde jag det.” –Kvinna

Vaikka parisuhteeseen ei olla tyytyväisiä, voi eropäätöksen tekemiseen mennä aikaa kauan. Parisuhteelle halutaan antaa mahdollisuuksia muuttua paremmaksi ja lasten vuoksi halutaan elää yhdessä perheenä. Suomalaisessa kulttuurissa eroamisella ja eronneilla on oma leimansa, joka tekee eropäätöksen tekemisen vaikeaksi, jollei eroon ole näyttää hyväksyttävää syytä, kuten väkivaltaa tai uskottomuutta. (Kiiski 2011: 151.)

”Det var väl han som såg att jag inte ville vara där hemma...det var nog han som lämnade in skilsmässopappren. Han sade inte något åt mig. Men jag var ju nog som, inte var det ju som någon överraskning. Det var som bara skönt att någon annan tog det där beslutet” –Kvinna

4.2. Eron vaikuttaneet tekijät

”Silloin sit mielti kaikkea et mitkä asiat tähän vaikuttaa ja yritti löytää kaikkia mahdollisia syitä ja tekoja jotka vaikuttaa (...) vaikuttaako ex-vaimon saamat hoidot tai lääkitys (...) jostain haki syytä kunhan se syy ei ole minussa niin kaikki on hyvin.”–Mies

Kuten luvussa 2.3.1. eron johtavat tekijät on kuvattu, on olemassa lukuisia syitä eroon. Käyttäjäkartoituksessa korostetaan aikaisempien tutkimusten tavoin kommunikaation tärkeyttä parisuhteen hoitamisessa. Kommunikaatiovaikeudet voivat vaikuttaa myös siihen, että eron syyt jäävät epäselväksi.

”ehkä kommunikaatio ei toiminu (...) musta tuntuu että tämä on kyllä nyt istutettu ajatus kun nyt kun alkaa oikein kaivelee ja mieltii sitä niin musta se oli ihan hallussa. (...) toisella ei ollu sitä tunnetta että se ei oo kunnossa niin sittenhän se ei oo kunnossa. (...) Tunne siitä ettei arvosteta tarpeeksi. Molemmin puolin. Se on ehkä yks suurin tekijä”–Mies

Eron syyt voivat joskus olla terveydellisiä, kuten oma tai puolison sairaus, lapsettomuus tai runsas alkoholin käyttö. Etenkin silloin, jos suhteessa keskitytään vain lapsen tavoitteluun, syntyy parisuhteeseen lapsettomuuskriisistä stressitekijä. Usein lapsettomuudelle löytyy syy toisesta puolisoista, jolloin hedelmätön puoliso saattaa ehdottaa eroa, mahdollistaakseen vanhemmuuden kumppanilleen toisen kanssa. (Kiiski 2011: 151.)

”Siinä keväällä ehti olla kaks varhaista keskenmenoä ennen häitä ja mä kävin ite sitä keskustelua jo pääni sisällä että mitä tapahtuu jos niitä lapsia ei tuukaan (...) riitänkö mä silti(...)jos mä nyt sanon että mä en enää halua yrittää, että meille ei koskaan tule lasta nii et se loppuu se suhde ennemmin tai myöhemmin (...) että mä en ilman sitä lasta en niinku riitä...”–Nainen

Päihteet voidaan luokitella terveydellisiin syihin. Niiden vaikutus eron syynä näkyy siinä, että ne ravistelevat perhesysteemin toimivuutta ja siinä olevia sääntöjä. Yleinen eron syy on alkoholin ongelmakäyttö, sillä se vaikuttaa perheen toimivuutta edeltävien tehtävien laiminlyömiseen. (Kiiski 2011: 145.)

“Raskausajathan meni hyvin. Ex-puolisokaan ei voinut juua ja siinä meni monta vuotta hyvin. (...) siinä alko vähä kaikenlaista. (...) kyllähän se oli varmaan tuosta alkoholinkäytöstä ja työnteosta. (...) sit jos vietii lapsia mummolaan tai jotain, mä olisin ehkä halunnut et ku oli väsyny töistä et oltais oltu kotona kahestaan mut se oli pakko exällä mennä tonne kaupungille. Et jossain vaiheessa se meni siihen et se vaan lähti eikä muistanu tulla kotii. (...) ei meillä oo oikein kommunikoitu sen jälkee kunnolla näitä asioita läpi (...) kumpiki käyny omassa päässä. (...) jossain vaiheessa mä kyl sitte heräsin siihen työnteon määrään ja lopetin viikonloput ja nää mutta se oli liian myöhäistä.” –Mies

Lapsuudessa opitut toimintamallit ohjaavat käyttäytymistämme, mikä voi vaikuttaa siihen millä tavalla ratkaisemme ristiriitatilanteita parisuhteessa. Lapsuus, se millaisten mallien ja arvojen ympäröimänä on kasvanut, voidaan nähdä eron johtavana tekijänä, etenkin silloin, jos arvopohja ja kotikasvatus ovat olleet hyvin erilaiset.

”Kun mä tulin kotiin niin ei ollut exän eikä lasten tavaroita. (...) Kun mä tulin töistä niin sieltä oli kamat viety. (...) Ex ehotti sitä et oltais muutettu erilleen ja vähän aikaa mietiskeltä mitä haluaa. Mutta siihen aikaan mä en sitte ainakaan hyväksynyt sitä vaihtoehtoa. Sit siinä vaan riideltii ja riideltiin ja sit se meni tohon pisteeseen. Se oli aika paha paikka kyllä. (...) ei mitään lappua ei mitään. Kämppä tyhjä, mun kamat vaan siellä.” –Mies

”Perhetaustat on ollu hyvin erilaiset (...) meillä on ollu pikkusen erilainen ajattelumaailma tietyistä asioista (...) niinku sellainen tietty erottelu tavallaan...” –Mies

Parisuhteen hoitaminen on erilaista eri tilanteissa. Parisuhteen hoitamisen kannalta lapsen syntymä koetaan haasteellisena aikana. Tutkimusten mukaan pikkulapsiperheissä haasteena koetaan se, ettei parisuhteen hoitamiseksi löydy aikaa. Vanhemmuuteen pikkulapsiperheessä liittyy myös vuorovaikutuksen määrän vähentyminen. Tämä saattaa tarkoittaa keskustelujen, myönteisyyden, fyysisen läheisyyden, tuen ja ristiriitojen hallinnan vähenemistä (Malinen 2011: 31). Elämäntilanne voidaan nähdä eron johtavana tekijänä.

“öö erosta on puhuttu jo varmaan 3..4 vuotta. Tai siitä taitaa olla viis vuotta kun on ensimmäisen kerran puhuttu että eletään kun kämppikset. Me on puhuttu vakavasti asioista mutta sitte on vaan jääty yhteen. (...) sit ku lapsi syntyi niin luultiin

että se pelastaa kaiken mutta ei todellakaan. Se oli hetken kiva mutta sitten taas väsynyttä, väsyneitä ihmisiä (...) sitten taas palattiin siihen normaali kämppekaveri arkeen.” –Mies

Parisuhteen tasapainoon vaikuttaa puolisoitten sitoutuminen perheeseen sekä kommunikatio-ongelmat. Sisäisiä paineita parisuhteeseen luovat henkilökohtaiset kriisit ja ongelmat, kuten edellä kuvattiin sairautta tai päihteiden käyttöä. Ulkoisia paineita perheelle saattaa tulla perheen ja työn yhteensovittamisesta sekä toisaalta myös työttömyydestä. (Kiiski 2011: 124.) Vanhemman jaksamiseen liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet ja sosiaaliset suhteet vähentyneet. Näillä nähdään olevan yhteys toisiinsa. (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016: 14.) Puolison epäsäännöllinen työaika nostettiin useammassa haastattelussa ongelmien aiheuttajaksi. Vuorotyön ja perhearjen yhdistämisen koettiin haasteellisena, sillä se vaikuttaa voimakkaasti parisuhdeajan väheneeseen.

”...hän vaihtoi työpaikkaa niin silloin hänelle tuli paljon uusia kavereita, uusia työkavereita. (...) hän vietti enemmän aikaa työkavereidensa kanssa kun minun kanssa. (...) niin sen viimeisen vuoden aikana oli sitten ne uudet kaverit mutta hän vaihtoi sitte töitä täysin kolmivuorotyöhön joka sitten ei taas ei oltu läheskään yhtä paljon yhdessä mitä oltiin silloin kun hän oli vuoroissa.” –Mies

Puolison vuorotyö vaikuttaa myös yhteiseen perhe-aikaan, mikäli työt keskittyvät iltoihin ja viikonloppuihin. Aikoihin, joka tavallisesti mielletään perheajaksi silloin kun perheessä on kouluikäisiä lapsia. Tutkimusten mukaan työn ja perheen raja on muuttunut epäselväksi kuormittaen perhe-elämää (Kiiski 2011: 145). Samoin työelämän vaatimukset sekä vapaa-aikaa liittyvät suorituspainet vähentävät huomattavasti vanhempien ja lasten yhteistä vapaa-aikaa. Työaika saattaa vaikeuttaa perheiden arjessa selviämistä. (Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016: 14.)

”...tavallaan niinku ei olis tuntenu toista et ei ollu sellaisia yhteisiä tekemisiä ja tavallaan se yhdessä olo eriytti perhettäki hirveesti, että mä olin paljon lasten kanssa sitten yksin kun exä haki töitä ja hakeutui sitten hyvin pitkälti iltä ja yötoihin (...) ei mitään sellaista yhteistä ja oikeestaan se niinku puhumattomuus ja asioiden käsittely kun niitä on vaan riittävästi ja riittävän pitkältä ajalta niin tuntuu siltä että eihän tässä oo enää mitään muuta yhteistä kun lapset.” –Mies

” Vi var så olika som personer också... vi var som natt och dag. Och så jobbade han mycket nätter och helger och jag jobbade ju på dagen och var hemma på kvällarna när han var på jobb, så vi hade inget familjeliv.” –Nainen

Puolison työn luonteella koettiin käyttäjäkartoituksessa olevan vaikutuksia parisuhteeseen ja sitä kautta eropäätöksen tekemiseen. Kaisa Malinen (2011: 29) selittää parisuhteessa tapahtuvaa muutosta pikkulapsiarjen vaikutuksilla perhe-elämään. Lapsen syntymän myötä puolisoitten väliset roolit saattavat muuttua perinteisemmiksi, mikä voi aiheuttaa hämmennystä ja tyytymättömyyttä.

”Pienen lapsen kans pyörittää arkea niin tuli sellainen vähä hölmö olo että mulla on mies mutta mulla ei ole niinku miestä...mä oon niinku yksinhuoltaja et sit se vaan aikaa myöden kypsyi että mies lupas että joo nää reissuhommat loppuu ja hän asettuu kans aloilleen, mutta ne oli niitä lupauksia sitten. Sitten mä vaan päätin että okei. Siinä meni monta vuotta ja mulla se ajatus vaan kypsy, että mähän pärjään oikein hyvin ittekin” –Nainen

Tutkimuksen mukaan melko tavallinen tarina on se, että mies käy töissä ja nainen jää kotiin hoitamaan pieniä lapsia. Hektinen pikkulapsiarki vie voimia ja ajatuksia parisuhteen hoitamiselta. Ruuhkavuosien rasittavuus elämäntilanteena ja parisuhteen hoitamisen kannalta näyttäytyy tutkimuksissa eroille altistavana tekijänä.

”...att kanske redan då hade man kanske på något vis börja leva egna liv. Så jag var hemma och tog hand om barnen och huset och han jobbade jättemycket (...) om jag ser tillbaka på den tiden så int skulle jag säga att förhållandet var dåligt då. Det var nog inget jag tänkte att, utan ganska normalt tror jag.” –Kvinna

”Piti siinä vielä toinenki talo rakennuttaa, tavallaan niinku tavoitteli kovasti perheelle hyvää (...) sitten toisaalta töissä painaa ihan hullunlailla.” –Mies

Vanhemmuden ja parisuhteen välille on mahdollista muodostua negatiivinen yhteys silloin, jos parisuhteessa ilmeneviä ongelmia pyritään kompensoimaan etsimällä tyytyväisyyttä kolmannesta (Malinen 2011: 30). Uusi suhde voi olla seurausta elämäntilanteesta tai ruuhkavuosista, joihin molempiin voi tyypillisesti liittyä parisuhteen hoitamisen unohtuminen.

”... hän silloin niinku puhu että parisuhdekin on huonossa kunnossa ja pitäiskö jotain tehdä sille ja tota niin sit mä rupesin miettimään et täs on pakko olla jotain muutakin kun että tää parisuhde on huonossa jamassa ja tota niin siitä sit kevään mittaan paljastukin että exällä oli (...) suhde ja (...) sitten mä en enää nähnyt

vaihtoehtona sitä että sitä suhdetta jatkettais että oltais enää naimisissa niin siitä se sit se eroprosessi alko.(...) silloin mä ajattelin, että ehkä täs on joku mahdollisuus ja tavallaan ymmärrän sen että pitää vähän selvittää päätä ja että niinku jos on jotain tällstä ollu ja tavallaan mä olin vielä jossain määrin valmis vielä palaamaan siihen parisuhteeseen (...) mun mielestä lapsilla pitäis olla isä ja äiti ja yhteinen koti (...) Aika syviin vesiin joutu (...) se oli itelle niin iso shokki että siinä kärsi monet asiat, niinku työt ja muut että muut oli semmoinen sivuseikka kun yritti selvitä siitä tilanteesta.” – Mies

Syynä eroon voidaan nähdä myös parisuhteen muuttuminen itsestäänselvyydeksi. Tällöin parisuhteeseen ei muisteta tai osata panostaa ja parisuhde voi muuttua kaverisuhteeksi, jossa ei kuitenkaan osata tehdä mitään yhdessä.

”Me ajauduttiin pitkän ajan aikana (...) viimeinen vuosi oli sellaista no se oli niinku sisko ja veli olis asunu saman katon alla että siinä ei ollu sellaista lämpöä mitä parisuhteeseen pitäis olla. Tai mä en ainakaan kokenut niin.” – Mies

Persoonallisuus voidaan tutkimuksen mukaan luokitella yhdeksi eron syyksi. Toisaalta etenkin jälkepäin tarkasteltuna voidaan huomata miten erilaisia entiset puoliset ovat olleet. Useammassa haastattelussa pohdittiin entisten puolisoitten välistä erilaisuutta.

”Jag tycker nog som att vi var väldigt olika bara hela tiden, under alla år. Alltså olika som personer. (...) det är ju mycket när man har två små barn. Att det var nog mera det bara, att det slukade all energi och tid.” – Kvinna

Yhteisen parisuhdeajan unohtumista ja siitä johtuvaa tyytymättömyyttä elämäntilanteeseen yritetään korjata erilaisin keinoin. Eräs haastateltava kertoo entisten puolisoitten ajatuksista, että lapsi parantaisi parisuhteen laatua.

”...oli jo kriisin partaalla ennen lasta (...) sit tota luultiin, että lapsi nyt pelastais sen avioliiton mutta oli päinvastoin, oli vähemmän aikaa enää toisille ja sitten tota paljon erimielisyyksiä rupes olemaan loppuajasta (...) Oltiin niin erilaisia. (...) viimeiset viis vuotta on eletty kun kämppikset lukuun ottamatta sitä hetkellistä aikaa kun lapsi oli ihan pieni.” – Mies

Puhuttaessa entisestä parisuhteesta, nousi kommunikaatio- ongelmat monessa narratiivissa esiin. Asioista ei osattu puhua tai arki koettiin niin hektiseksi, ettei yhteiseen parisuhde aikaan kiinnitetty huomiota.

”...vi hade verkligen ingenting gemensamt. Vi kunde inte prata med varann längre och vi levde helt skilda liv och vi hade helt skilda intressen. Vi hade ingenting som förenade oss, förutom då kanske barnen och lite huset” –Kvinna

Median vaikutus yhteiskunnassamme on valtava. Sosiaalisessa mediassa on hyvät puolensa, sillä sieltä löytää keskustelukanavia ja vertaistukea. Se on helposti ja nopeasti saatavilla. Toisaalta se voi viedä paljon aikaa parisuhteelta ja perheeltä. Lisäksi mediasta saadut kuvat perheiden arjesta voivat saada haluamaan jotain mitä itsellä ei ole. Media ja sen vaikutukset nousevat postmodernissa yhteiskunnassa yhdeksi syyksi eroihin.

”Hän vetäytyi sinne omaan työhuoneeseen oven taakse tietokoneelle (...) siinä tapahtui niinku se erkaantuminen.” –Nainen

Eron syy voi olla niin sanotusti myöskin yhteiskunnallinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että entisillä puolisoilla on ollut kriisi, johon he eivät ole saaneet apua tai osanneet hakea sitä, jolloin ongelman käsittely on jäänyt kesken ja saattaa myöhemmin kaivertaa puolisoitten välejä. Palveluiden oikea-aikaisuus ja palveluohjaus ovat tässä mielessä erittäin tärkeitä.

Eron syyksi voidaan luokitella myös kulttuuritekijät. Selkeiden kulttuurierojen vaikutukset parisuhteelle ja perhe-elämälle on nähtävissä kahden kulttuurin perheissä. Kulttuurieroihin voidaan kuitenkin luokitella myös suomalainen, yksin selviämisen – ja pärjäämisen mentaliteetti, jossa avun hakemista esimerkiksi parisuhteen ongelmiin ei nähdä vaihtoehtona. Kulttuurieroihin lukeutuu myös se, että perheen piiri voi olla pieni ja tiivis.

”på nåt sätt känns det som att han aldrig har flyttat ifrån sina föräldrar. Så när vi träffades då så bodde han hos sina föräldrar. (...) han var ju som nästan 30 år faktiskt.” –Nainen

4.3. Erosta eteenpäin– toipumisen keinot

”Vissa saker måste man bara få ta om och om igen, få bolla dem hundra gånger tills man känner att ja men okej nu var det där färdigt.” – Nainen

Erosta toipuminen vie aikaa, sillä eron aiheuttama muutostilanne vaikuttaa moniin elämän alueisiin. Toisilla toipuminen kestää pidempään ja toiset tuntuvat selviävän erosta

nopeammin. Erosta selviämiseen vaikuttaa syyt erolle sekä se miten pitkään eroa on prosessoinut mielessään ennen varsinaista eropäätöstä. Eron aiheuttaman kriisin suuruutta kuvaa Kiiskan (2011: 156.) tutkimuksessa esitetty tulos siitä, että noin 90% eron kokeneista keski-ikäisistä naisista ei ollut aikaisemmin kokenut yhtä ongelmallista tilannetta elämässään.

”Nyt kun siit on sen verran aikaa niin on kohtuullisen hyvä tilanne... Koin että mut jätettiin niin oli semmonen aika arvoton olo ja semmonen olo että mä oon tehny jotain virheitä ja pitäis korjata jotain ja jotenki niinku syytti itteensä erosta...Tuli semmonen olo että olis pitäny tehdä jotain toisin että olis säilyny tää parisuhde. Mutta nyt taas semmonen ittensä syyttäminen on jo loppunu..” –Mies

Puolionsa hylkäämiksi tulevat kokevat usein eron raskaimmin, mikä liittyy kokemukseen hylätyksi tulemisesta sävyttäen erorosessin negatiiviseksi. Tutkimusten mukaan tulevaisuuteen suuntautunut toiminta on yleinen selviytymiskeino erotilanteessa. Tämä johtuu siitä, että ero aiheuttaa tyypillisesti paljon konkreettisia haasteita, joita on ratkaistava. (Emt 91, 142, 165.) Sanontaa aika parantaa haavat voidaan pitää jokseenkin lohdullisena silloin kun puhutaan erosta selviytymisestä, sillä toipuminen erosta on tutkimusten mukaan pitkä prosessi. Halusin tähän tutkimukseen ratkaisukeskeisen otteen, jossa keskitytään siihen, mikä erossa on tukenut selviytymistä, huomioiden sen, että erosta toipuminen vie yksilöllisesti eri pituisia aikoja, jolloin toipumisprosessi voi olla vielä haastattelutilanteen aikana käynnissä.

”...puoltoista vuotta myöhemmin niinku tota exää kohtaan oli vielä vihaa tai sillä lailla.”–Mies

Ero merkitsee parisuhteen ja puolison menettämistä, yhdessä lasten kanssa vietettävän ajan vähenemistä, omaisuuden jakamista ja talouden romahtamista. Se saattaa tarkoittaa myös unelmien ja yhteisten tavoitteiden kaatumista sekä turvattomuuden ja epäluottamuksen tunteiden lisääntymistä. Eron tuomista menetyksistä huolimatta ero voi olla samalla helpotus. Avioero sellaisenaan voi olla myös selviytymiskeino, sillä se tarkoittaa pois pääsyä ahdistavasta tai ehkä pelkoa tuottavasta suhteesta. (Kiiski 2011: 186.)

”Siinä vaiheessa kun tuota niin exä toi sen asian esiin niin mä olin hirveän helpottunut. Mä en ollut koskaan itse uskaltanut lähteä, et tavallaan jälkiviisaana olis pitäny aikaisemmin lähteä ja ajatella että se on parempi kaikille.”–Mies

Jouko Kiisken (2011: 96.) tutkimustulosten mukaan erosta selviytymistä tukee lasten kanssa vietettävä arki. Kun lapsen koti säilyy eronneen vanhemman luona, ei perhesysteemi muutu kokonaan. Sama tulos, lasten vaikutus erosta selviämässä näkyi tässä tutkimuksessa. Eron tuottama kokemus epäonnistumisesta yhdessä muiden eroon liittyvien negatiivisten tunteiden kanssa voi tuottaa ajatuksia omasta arvottomuudesta, jolloin myös itsemurha-ajatukset saattavat käydä mielessä. Lapset ovat erosta selviytymisen kannalta tärkeä voimavara jaksaa eteenpäin.

”Vad ska man göra då man har ju ändå ett ansvar gentemot sina barn att ändå finnas för dom och för resten av sin familj och så där.” –Nainen

Eroon liitetään ajatus selviämisestä. Vanhemman on kestävä lasten vuoksi. Tämä ajatus auttaa kestämään yksinäisyyden tunnetta mikä liittyy eron jälkeiseen aikaan, jolloin ei välttämättä osata ajatella kasvatuskumppanuutta entisen puolison kanssa. Käyttäjäkartoituksessa huoli lapsista nousee niin isillä kuin äideillä. Kaikki kokevat tietynlaista yksinäisyyden tunnetta lapsiin liittyvissä kysymyksissä, etenkin siinä vaiheessa kun ajatus yhteisestä vanhemmuudesta ei ole saavuttanut käytännön tasoa.

”Se että kaikki pitää hoitaa yksin ja näin niin se on ollu varmaan se kaikista haastavin.” –Nainen

”Kyl se pelotti et miten pärjää niitten lasten kanssa kun ne oli niin pieniä (...) se on kuitenkin iso vastuu hoitaa kaikki yksin.” –Mies

Lasten lähteminen toiseen kotiin saattaa pitkän aikaa herättää voimakkaita surun, yksinäisyyden, pettymyksen ja epäonnistumisen tunteita. Kuten käyttäjäkartoituksessa ilmenee, ei se välttämättä tarkoita lasten kaipuuta vaan eron konkrettisuutta. (Hokkanen 2005: 130, 134.) Nämä yhdessä ulkoisten tekijöiden kanssa vaikuttavat erosta toipumiseen.

”käytännön asiat on järjestynyt kuitenkin hyvin, mut sit tosiaan toisaalta sitten kyllä jotkut henkisen puolen asiat ei oo sit niinku toipunu täysin. Et kyl semmonen yksin kotiin meneminen silloin kun ei oo lapsia (...) niin kyl ne on aika raskaita iltoja välillä edelleen (...) Vaikuttaa varmaan kans et mä oon siinä asunnossa mis on oltu, mikä on se meidän unelmakoti tavallaan se niinku se, siinä näkee niitä asioita jotka ei oo omaa itteään mutta niitten kanssa on niinku elettävä.” –Mies

Ero saattaa tulla toiselle osapuolelle yllätyksenä. Tällöin erosta toipuminen vie aikaa, sillä se vaikuttaa itsetuntoon synnyttämällä surua, noloutta, ahdistusta, tuskaa ja häpeää siitä, että ei riitä. (Kiiski 2011: 142–143.) Häpeän tunteet saattavat liittyä myös siihen, että elämä ei etene ihanne minän edellyttämällä tavalla. Eron liittyvä häpeä vaikuttaa siitä selviytymiseen ja tekee erosta toipumisesta keskimääräistä vaikeamman. Häpeästä voi tulla elämää kahlitseva. (Emt. 101–102.)

”Ajan kanssa ihan jees..Se oli tavallaan ihan helppo sitten kun se oli niin (...) kerasta poikki juttu sitten kun kaikki jotenkin niin hävis alta (...) mä lähdin miettimään uutta. Siis en niinku uutta suhdetta vaan uutta elämää miten saa lasten kans järjestettyä. Se oli se fokus.” –Mies

Uusi seurustelukumppani on tutkitusti eronneiden selviytymiskeino, jonka merkitystä ei pidä aliarvioida. Se helpottaa keskimääräistä enemmän erossa aloitteellista osapuolta, mikä selittyy sillä, että uusi kumppani on saattanut olla tukena jo eroprosessin varhaisessa vaiheessa. Jätetylle osapuolelle se voi olla keino lisätä omanarvontuntoa. Selviytymiskeinona uusi suhde ei kuitenkaan vaikuta eron liittyviin kokemuksiin ja käsityksiin. (Kiiski 2011: 183–184.)

”Yli vuoden meni iha laput silmillä vaan eteenpäin. Emmä jaksanu käydä sitä läpi, uutta naista siitä vaa ja mennään vaan. Elin elämää vaan. Emmä sitä voitotellu (...) et en niinku käsitelly.” –Mies

Narratiiveissa nousee esiin se, että eroa käsitellään monella eri tavalla. Kysymyksellä on haluttu saada selville vaikeassa elämäntilanteessa olevien vuorovaikutus- ja käyttäytymistapoja erokriisin keskellä. Keinoja käsitellä vaikeita asioita. Suomalainen mentaliteetti, yksin selviämisen ajatus tulee voimakkaasti esiin narratiiveissa.

”Mut on kasvatettu siihen, että kaikesta selviää eikä mistään tarte puhua (...) varmaan oli vähä sellastaki et ku siinä tuli niin paljo sitä sellasta nälväilyä ja juoruilua nii tuli sellanen että halus näyttää kaikille et hei mä oikeesti pärjään (...) tai mä kyllä silloin siitä olisinki halunnu puhua, mutta mulla oli siihen sellainen häpeäkin. Vaikka mä tiedän että mä en itte tehny sinänsä mitään väärin mutta silti sellainen häpeä syyllisyys.” –Nainen

Toiset käsittelevät eroa työstämällä tunteitaan, jolloin pysähdytään tietoisesti tarkastelemaan tapahtunutta ja sen herättämiä tunteita. Eron herättämiä tunnereaktioita pyritään ymmärtämään ja sallimaan sekä antamaan niille tilaa. Kuormittavien tunteiden kanssa selviämistä helpottaa ajatus kohtaloon alistumisesta (Kiiski 2011: 163). Ero herättää tunteiden kirjon ja ehkä jopa sellaisia tunteita joita ei ole aikaisemmin tiedostanut. Eron aiheuttamia emootioita voidaan verrata läheisen kuoleman yhteydessä ilmeneviin tunneta-soihin. Erosta selviytymisen kannalta on tärkeää prosessoida siihen liittyviä tunteita ja tapahtumia. (Fischer 2013: 8). Myös käyttäjäkartoituksessa ilmenee tunteiden työstämisen tärkeys.

”tunteiden käsittely, ettei jää kiinni niihin vaan antaa niiden tunteiden tulla ja mennä ettei jää siihen ettei saa tuntea näin (...) tunteet tulee ja siten että tarkastelee niitä tunteita kun ne on ja mitä tapahtuu kun tunne on tämmönen (...) tiedostamalla sen että on ok tuntee niinku tuntee ja sitä ei tarvi rajoittaa (...) kattelet sitä tunnetta ja ihmettelet ja päästät sen pois.” – Mies

Yksi elämän muutostilanteissa käytettävä selviytymiskeino on puolustusmenkanismit, joilla estetään ahdistavien tunteiden pääsy tietoisuuteen. Koettuja tunteita saatetaan torjua ja kieltää. (Kiiski 2011: 98.) Tämän tutkimuksen mukaan erosta toipumiseen tarvitaan konkreettista tekemistä jolla ajatukset saa hetkeksi muualle. Useammassa kertomuksessa nostetaan esiin liikunnan merkitys. Hokkasen (2005: 134) tutkimus tukee käyttäjäkartoituksessa esiin nousseita ajatuksia. Hänen mukaansa kodista on helpompi lähteä kuin jäädä yksin tyhjästä kotiin. Eronneet vanhemmat saattavatkin usein täyttää yksinäisyyden tunnetta kodista ulospäin suuntautuvalla tekemisellä.

”Yks tekijä mikä oli iso niin mä aloin aika paljon liikkumaan ja mä olin aika huonos fyysises kunnos siinä vaiheessa kun erottiin ja mä liikunnalla paikkasin niitä tyhjiä aukkoja elämässäni (...) aluks se liikunnan voima lähti siitä että halus näyttää että vielä musta on johonkin (...) ei se enää ala niinku pelkän vitutuksen voimalla, se on niinku, siitä saa iloa.” –Mies

Myös alkoholilla saavutettava hetkellinen hyvänolon tunne vaikeassa elämäntilanteessa tulee kertomuksissa esille. Se on yksi tapa päästä ulos tyhjästä kodista. Siihen liittyy myös eron pohtimisen välttäminen. Päihteet, samoin kuin esimerkiksi keskittyminen työn tekemiseen ovat pakoreaktioita epämiellyttävän tilanteen kohtaamisesta, jossa pyrkimyksenä on stressin vähentäminen kuormittavassa elämäntilanteessa. (Kiiski 2011: 162–163.)

”siltoin alussahan se meni melkein ku ei ollu lapsia niin tuli ryypättyä ne viikonlopit (...) se oli semmonen ku ei viihtyny kotona. Sit se vähä muuttu urheilun suuntaan (...) urheilun kautta haki sitä hyvää fiilistä, ettei ihan kauheesti tullu juopoteltua.” –Mies

Kertomuksissa esiintyy suomalainen yksin pärjäämisen mentaliteetti, jota aikaisemmin käsittelin, mutta myös se, että isoissa elämän muutostilanteissa ei haluta jäädä yksin. Ystävien ja sukulaisten, monessa tarinassa myös sisarusten, merkitys koetaan tärkeänä. Erosta selviytymisessä auttaa se, että kokemustaan voi käydä läpi kertomalla siitä jollekin joka kuuntelee. Eron läpikäymisessä auttaa, kun omista tunteista ja tapahtuneesta saa puuhaa, sillä se auttaa komemusten ja niihin liittyvien tunteiden jäsentämisessä (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009: 31). Ystävät koetaan tärkeäksi tueksi eroprosessissa.

”Ystävät ja sukulaiset joille puhu (...) kukaan ei lähteny niinku tuputtamaan mitään (...) ne osas sitten vaan kuunnella. Että ne vaan jakso kuunnella ja sitten oli hyvä. Aina vaan soitti toiselle kaverille ja kävi samat läpi niin ne vaan jakso tuntitolkulla kuunnella sitä selittelyä.” –Mies

Jokaisessa kertomuksessa ilmenee, että jossain eroprosessin vaiheessa kaivataan apua, ihmistä joka ymmärtää mistä puhutaan. Kertomusten mukaan se voi olla ystävä tai tuttu, joku joka on kokenut saman. Myös Hokkasen (2005: 53) tutkimuksessa korostuu sukulaisten, ystävien ja työyhteisön merkitys eron läpikäymisessä.

”Työkaveri on ollu hyvä apu. Tai kenen kans on saanu jutella asiasta (...) Sitten oon puhunu muutaman kaverin kans ja mutten sillälaila niin syvällisesti kun työkaverin kans koska hän on kokenu saman vähä toisella lailla, mutta ero on ero niin siitä pystyi avoimesti keskustella hänen kanssaan, luotettava ihminen ja ei tarvinnu niinku vääntää rautalangasta missään vaihees.” –Mies

Vertaishenkilö, se joku joka tietää omasta kokemuksesta mistä puhutaan, josta narratiiveissa kerrotaan voivat olla myös uusia tuttavuuksia, joihin eroprosessin aikana on tutustunut. Käyttäjäkartoituksessa korostuu voimakkaasti saman kokeneiden merkitys eroprosessin läpikäymisessä etenkin eron akuuttivaiheessa.

”Det var en, två riktigt goda vänner som skilde sig så vi hade vår egen skilsmässoklubb (...) då kunde man ju stöda varandra. Vissa hade ju mera traumatiska

skilsässor med mycket schismer och så där, så fick man bolla det då. Det var på ett sätt roligt (...) då var man i samma skede av livet på något sätt (...) så man kunde stöda. Nog skulle det ju vara svårt om man inte skulle ha vänner. Då skulle man säkert lätt bli ensam.” –Nainen

Vertaistuen vahvuus on siinä, että hän voi toimia rinnallakulkijana, tavoitteena helpottaa toisen oloa kuuntelemalla ja olemalla läsnä (Mykkänen–Hänninen ym. 2009: 21). Vertaisten merkitys koetaan tärkeänä sen vuoksi, että hän on käynyt läpi saman ja ymmärtää, mutta myös siksi, että kaivataan objektiivista näkökulmaa. Kaivataan palveluita, jossa on mahdollisuus puolueettomalle keskustelulle, jossa lasten tilanteen huomioiminen on keskiössä.

”Jag tyckte att det var svårare att prata med syskonen och föräldrarna och de som kanske var riktigt i min närmaste krets (...) på något sätt var det lättare att prata i det här sammanhanget och jag kände på något sätt att jag fick en förståelse och en acceptans i och med att de kanske inte kände min ex-man på samma sätt som familjen gjorde (...) man vågade kanske säga mera ärligt hur man kände utan att man för den skull kände att man pekade ut honom på något sätt. Det var nog jätte jätte viktigt.” – Kvinna

Ystävien ja sukulaisten kanssa käydyt keskustelut saattavat jumiutua syyttelyksi ja uhritumiseksi ja synnyttää vastakkainasettelua. (Mykkänen–Hänninen ym. 2009: 42–43.) Vertaisten puolueeton tuki, johon ei kuulu nälväily entisestä puolisoista, antaa mahdollisuuden nähdä entinen puoliso lapsen vahempana ja siten se tukee yhteisen vanhemmuuden mahdollisuutta sekä ajatusta sovinnollisuudesta lapsen vuoksi.

”Vanhempien kanssa oli se että (...) heil oli semmosia tai on hyvinki opittuja semmosia ajatusmalleja siitä että mitä ero tarkoittaa (...) että no sun elämä oli sitte siinä. (...) he ajatteli että pitäis olla jotenki hirveen paljo riidoissa sitte lapsen isän kanssa ja sulkee hänet pois.” –Nainen

Miltei jokaisessa kertomuksessa tuodaan voimakkaasti esiin oman perheen ja etenkin vanhempien merkitys jaksamisessa ja arjen pyörytyksessä konkreettisena apuna. Näin siitäkin huolimatta, että suurella osalla tutkimuksessa mukana olleista omat vanhemmat asuivat toisella paikkakunnalla ja välimatkaa saataa olla useita satoja kilometrejä.

”Kyllä mä oon puhunu paljo mun äidin kans, isän kans. Pakkohan mun on ollu niille soittaa et miten menee et ny on jotain näppylöitä et onkohan tää jotain rokkoo

*tai jotain (...) joutunu pyytää neuvoa (...) nytkin kun tulee kesä ja lapsi on koulu-
lainen niin ei oo kesällä mitää hoitopaikkaa niin mun äiti tulee tänne viikoksi ja
siskot toiseksi viikoksi ja jotenki on järkätty tuo kesä. Et emmä tiedä tulisko ne
välttämättä jos olis täällä normaali perhe-elämä ku ei tarttis hoitoapua sillä lailla”
–Mies*

Kiitollisuus vanhempien tarjoamasta konkreettisesta tuesta arjesta selviytymisessä ja sen uudelleen jäsentymisessä näkyy useassa tarinassa. Monet kertovat saaneensa omilta vanhemmiltaan paljon apua etenkin lasten hoitoon. Kolmessa tarinassa pohditaan sitä, että myös omat vanhemmat reagoivat eroon. Vanhempien oma ero prosessi vaikuttaa heiltä saatuun tukeen, mikä käyttäjäkartoituksen mukaan vaikuttaa siten, että vanhemmilta saatu konkreettinen apu koetaan kaikista tärkeimpänä

”vanhemmat (...) kävi niin paljon sitä omaa tunnereaktiota siihen tilanteeseen läpi et he ei oikeen niinku osannu auttaa et toki (...) lastenhoitoapua ja tämmöstä mutta niinku siihen tunnekäsittelyyn.” –Nainen

Vanhempien merkittävä rooli arjen jaksamisen tukena on merkittävä ja se tulee esiin monessa haastattelussa. Omia vanhempia ei kuitenkaan haluta rasittaa liikaa, jotta he jaksavat olla tukena arjessa. Omat vanhemmat ovat tärkeässä roolissa arjen sujumuuden ja siitä selviytymisen kannalta, mahdollistamalla joustavuutta työ- ja hoitoaikoihin tarjoamalla tukea lasten hoitojärjestelyihin.

”Piti miettiä myöskin se et tavallaan heitä ei voi kuormittaa niin paljon, että he uupuu, koska he oli mun ainut tukiverkko siinä niinku konkreettinen.” –Nainen

Kiiski (2011: 157–158) on jakanut tutkimuksessaan eronneiden käyttämät selviytymiskeinot kolmeen strategiaan joita ovat suora toiminta, epäsuora toiminta ja palliatiivinen käyttäytyminen. Suoraan toimintaan liittyy ongelman ratkaiseminen, avun pyytäminen ja vaikeuksien voittaminen. Epäsuorassa toiminnassa tilannetta määritellään uudelleen ja etsitään uusia ystäviä tuomaan lohtua ahdistukseen. Palliatiivisen käyttäytymisen ajatuksena on pyrkimys selvittää päivästä toiseen, lievittämällä pahaa oloa esimerkiksi päihteillä. Kiisken tutkimustulosten tavoin puhuminen ystävien kanssa, asian läpikäyminen työkaaverin, sukulaisen tai toisen eronneen kanssa sekä tulevaisuuteen suuntaaminen ovat eniten selviytymistä tukevia keinoja.

4.4. Eropalvelut tukena eron käsittelyssä

”Mä vähän itsekkäästi ajattelen et yhteiskunnan (...) et jos halutaan että meillä on sellainen järjestelmä niin että meillä on se turvaverkko myös yhteiskunnan puolelta (...) et mä voin maksaa sen lastenhoitajantai kauppa-avun tai taksikortin (...) jos vaan jostain jotain saa.” –Nainen

Ammatillinen apu eroaa vertaistuesta siinä, että se on tavoitteellista ja perustuu teoreettiseen tietoon. Sitä ohjaa lait, säädökset ja eettiset ohjeistukset. Ammatillisuuden hyödyntäminen ja sen jakaminen ovat työn lähtökohta. Työkaluna oleva oma persoona ja vuorovaikutustaidot vaikuttavat paljon työn tekemiseen ja siihen millä tavalla ihminen kokee, että hänet on kohdattu. (Mykkänen-Hänninen ja Kääriäinen 2009, 21).

Tutkimustulokset osoittavat, että yleisesti käytetty selviytymiskeino on eron läpikäyminen yksin, vaikka eroon liittyvien asioiden jakaminen toisten kanssa voidaan tutkimusten valossa nähdä tehokkaampana selviytymistä tukevana keinona. Toisaalta aikaisemmat tutkimukset ovat pääsääntöisesti yhdysvaltalaisia ja tuloksissa saattaa näkyä kulttuurierot. Eropalveluiden piiriin hakeutuminen voi tuntua vaikealta ja syyt ovat hyvin subjektiiviset. Puhuttaessa eropalveluista ja niihin hakeutumisesta näkyy voimakkaasti suomalainen mentaliteetti. Suomalaiseen mentaliteettiin kuuluu asioiden pohtiminen yksin. (Kiiski 2011: 171–172.) Ero on kokemuksena häpeällinen, sillä se koetaan epäonnistumisena. Häpeän tunne saattaa olla yksi syy siihen, miksi erotilanteessa ei haeta tukea eroauttamisen palveluista. (Emt. 182.)

”ei käyny mielessäkään. Se oli helpompi käyä alkossa. (...) kyl se olis varmasti nopeuttanu tätä asioiden läpikäymisprosessia. (...) mä ainakin sivuutin koko homman. (...) mä jotenki halusin handlata kaikki yksin. (...) kyllä siinä varmaan jollain lailla jonkunlaista sillee niin sanottua häpeääkin on, kun onhan niistä varmasti hyötyä, mutta jonkunlainen kynnys sinne on ollu mennä. En tiää et jos joku kavერი eroaa niin suosittelen mennä. (...) mä olin päättäny selvitä tästä ite. Tai emmä ollu mitään päättäny, mä vaan elin elämää.” –Mies

Paitsi että haastatteluissa tulee esille se, miten halutaan pärjätä itse ja näyttää että selviää, tulee esiin myös se puoli, että mitä jos minun tarinaani ei uskota. Toiset kuvaavat olevansa saamattomia sen suhteen, että hakeutuisivat palveluiden piiriin, kun taas toiset haluaisivat

keskusteluapua ja tukea arkeen, mutta arjessa jaksaminen estää avun hakemista. Yhteenvetona voidaan kertomusten perusteella todeta, että eropalveluista puhuttaessa ajatellaan, että niiden piiriin hakeutuminen tarkoittaa sitä, että on oltava isoja ongelmia entisten puolisoitten kesken. Se että entisillä puolisoilla on riitaa tai erimielisyyksiä lapsen huoltoa koskien, ei nähdä riittäväksi syyksi tuen hakemiselle. Eropalveluita ei mielletä ennaltaehkäisevinä palveluina vaan pikemminkin kärjistyneiden tilanteiden korjaavina toimenpiteinä. Ongelmien ajatellaan paranevan ajan myötä.

*”men som hätä on suuri men det syns inte utåt och då skulle jag vara alldeles fänig..
Tänk om de skulle säga att nog har du en bra make (...) what is the problem. ” –
Nainen*

Ystävien ja läheisten tuen tärkeys erosta selviytymisessä näkyy tutkimustuloksissa. Se ei kuitenkaan sulje pois ammattilaisten tarjoaman tuen tarvetta. Erotilanteessa ammattilaisten tarjoamaa neutraalia lähestymistä tilanteeseen kaivataan. Isät kertovat haluavansa tietoa eroamisen käytännöistä, siitä miten erotilanteessa toimitaan, mistä haetaan apua lasten huoltoon liittyvissä kysymyksissä: juridista ja konkreettista informaatiota. Halutaan tietoa siitä mitä ero tarkoittaa, mitä minulle ja lapsilleni nyt tapahtuu, miten asiat saadaan hoidettua. Kertomusten perusteella erityisesti isät kokevat huolta siitä, miten säilyttää suhde lapseen eron jälkeen.

”Isät on erotilanteessa heikoilla niin pitää pitää huolta, että itellä on niinku tavallaan oikeudet turvattu (...) mä en vois elää semmosta että yhtäkkiä muksut vaan muuttais äitinsä kanssa jonnekin (...) haluan varmistaa sen että pysyy molemmat vanhemmat (...) mä ajattelin et mun pitää pitää huoli siitä sit tavallaan et lapset (...) pysyy ainakin mun lähellä eikä häviä yhtäkkiä jonnekin.” – Mies

Tutkimuksen mukaan erokokemuksen omaavat eivät ole tietoisia erilaisista mahdollisuuksista saada ammatillista tukea eroprosessissa. Kysymys eropalveluiden käytöstä herätti useammassa haastattelussa vastakysymyksen, mitä eropalveluita on olemassa? Käyttäjäkartoituksessa ilmenee, että apua on haettu lastenvalvojalta, vaikka siitä ei aina haastatteluissa puhuta sillä nimellä, perhetyöstä, perheneuvolasta, perheasiainneuvottelukuksesta, mielenterveys- ja riippuvuuskeskus horisontista ja yksityisistä terapioidista, asianajajista, oikeusaputoimistosta, turvakodista ja verkkoauttamispalveluista.

”Då sökte jag mig då via lutheriska kyrkan till deras samtalsjänst och fick komma dit och var där fem gånger. Och det var ganska svårt till början. (...) Jag tyckte nog att det har hjälpt mig att någon annan utifrån sade att mina tankar är sunda och jag kommer att klara det (...) Det var nog värdefullt för mig och viktigt just då.” – Nainen

Käyttäjäkartoituksessa näkyy yhteiskunnallinen muutos palveluiden tuottamisessa ja niiden verkkoon siirtymisen tärkeys. Haastatteluissa puhutaan paljon googlaamisesta ja siitä, että arki on kiireistä, jolloin avun hakeminen verkosta koetaan tärkeänä tukimuotona. Käyttäjäkartoituksessa kerrotaan, että tärkeänä koetaan keskustelupalstat, jossa voi jakaa tuntemuksia erosta mutta myös ammatilliset palveluntuottajat, josta saa tukea siihen, miten selvittää erosta eteenpäin ja millä tavalla käytännön asioita järjestellä.

Netis oli sellainen kun (...) miestukiverkko (...) sellaisen palvelun mä löysin ja niiden nettisivuilla oli tästä ihan käytännössä et miten selvittää siitä erosta ja miten se menee ja sinne mä soitin. Siellä oli semmonen puhelinpalvelu (...) ja sieltä sai tosi hyviä käytännön neuvoja esimerkiksi siihen, että miten kannattaa näitä lasten asioita järjestellä (...) ne oli ainoat palvelut mitä mä löysin.” – Mies

Eroauttamispalveluista tunnetaan käyttäjäkartoituksen perusteella parhaiten lastenvalvoja. Subjektiiiviset kokemukset lasten huolto- ja tapaamissopimusten tekemisestä ovat erilaisia ja kokemuksia sopimuksen tekemisestä ja sen sisällöistä vertaillaan keskenään. Ennakkoluulot palveluita kohtaan näkyvät käyttäjäkartoituksessa. Myös tässä ilmenee miesten ajatus siitä, että isät ja äidit eivät ole tasavertaisessa asemassa sovittaessa lapsen huollosta- ja tapaamisoikeudesta.

”Sain vaan ikäviä varjokuvia (...) mustamaalattuja kuvia siitä tapahtumasta (...) kun itse menin sinne paikan päälle että joo tähän ootte jo sopinut kaikki (...) Mulla jäi hyvä kokemus siitä että menin tuli perseen alla sinne vähän niinku jännittyneenä tilanteesta että rupeenko mä lyömään faktaa pöytään siinä vaihees et jos ruvetaan puhua että se ei oo 50–50. Se siinä jännitti. Mutta sitten taas sieltä lähtiessä oli hymy korvis.” – Mies

Subjektiiiviset kokemukset eropalveluista poikkeavat toisistaan hyvin paljon. Tähän vaikuttaa se, onko ajatus eropalveluiden piiriin hakeutumisesta ollut oma vai entisen puolison. Samoin kuin eron syyt ja se millainen ero on ollut. Nämä vaikuttavat suoranaisesti palveluun sitoutumiseen ja siitä saatuun hyötyyn.

”Ongelmiin ratkasuja mä hain, en henkisen puolen... Siin alkuvaiheessa se oli sel- laista selviämistä yks vaihe kerrallaan et sit se ehkä ku mä olin sielä (...) niin siel mä olin toivonut et olisin saanut sellaista henkisen puolenkin palvelua (...) mä luulen että olisin halunnut miespuolisen ihmisen ja ehkä niinku vähä samanikäisen. Ku tää kenen kanssa mä puhuin oli tämmönen noin 60+ nainen (...) no jotenki tuli sellainen olo että äitinsä kanssa juttelis näistä asioista (...) mä kaks kertaa kävin siellä (...) ja jos mä olisin tuntenu että mä oon siellä saamassa jotain enkä esit- tämässä sitä että mä oon ihan kunnossa. Jos mä olisin kokenut et siitä on jotain hyötyä mut nyt se oli vähä sitä et niinku tämmönen et jos sanotaan että pitää hakea jostain terveen paperit.”–Mies

Hokkasen (2005: 54.) tutkimusta mukailleen käyttäjäkartoituksessa ilmenee haasteita saada asiakas sitoutettua palveluun. Naiset saattavat miehiä aikaisemmin huomata epä- kohtia parisuhteessa ja haluavat tilanteeseen asiantuntija-apua, jolloin mies saatta kiel- täytyä tuesta tai kokeilla sitä. Miesten huoli lasten menettämisestä näkyy voimakkaasti ja se tulee tutkimuksessa esiin motivaattorina palveluihin hakeutumisessa ja niihin sitoutta- misessa.

”Se oli jotenkin huvittavaa (...) Se oli vähä semmonen koominen, vähä niinku olis jossain tv sarjassa ku toinen puhuu siinä niinku mitä sattuu (...) kyllä mä kävin sielä tottakai mukana koska ne kaikki mitä oot sielä mukana ja sovitaan että ne kaikki kirjataan pöytäkirjoihin ja voidaan käyttää sitten myöhemmin jossain jos tulee jo- tain oikeudenkäyntiä tai jotakin.(...) mä halusin saavuttaa taas sen että lapset pysyy lähellä mua, ettei oo mitään syytä osoittaa että mä oon yhteistyökyvytön, yhteistyöhaluton (...) mies, se on valitettavasti sellainen heittopussi jos sattuu hu- onolle puolelle, niin pitää pitää huoli että on tavallaan (...) ollut yhteistyökyky- inen- ja haluinen siinä. Mikä on tavallaan ihan älytöntä et sun pitää niinku esittää (...) sun vaan pitää olla sielä ja tehdä sitä. Ei se oo aina välttämättä kivaa, mutta se vaan pitää tehdä (...) panoksena tai niin että lapset pysyy lähellä. (...) se mikä sitoutti oli lapset” –Mies

Huoli lapsista nousee keskiöön palveluihin hakeutumisen syynä toimien palveluun sitout- tavana. Lapsen hyvinvoinnin varmistaminen näyttäytyy käyttäjäkartoituksessa ensisijai- sen tärkeänä. Lapsen vuoksi haetaan tukea omaan jaksamiseen.

”Mulla se oli lapsen hyvinvoinnin varmistaminen (...) huolimatta siitä et niinku huvittaaks mua järjestellä näitä asioita tai huvittaako mua käydä näitä asioita läpi niin mun on vaan pakko. Et tavallaan se vapaaehtoisuus loppu siinä vaiheessa ku se lapsi synti (...) et varmistetaan et lapsella on kaikki hyvin (...) mä tiesin että mun pitää pystyä käsittelemään ne asiat ja tavallaan korjata itteni että mä voin olla lapselle sitten läsnä et se oli mulle selkee motivaattori (...) et jos mä oon niin väsyny tai niin masentunu että mä en pääse aamulla ylös niin kuka sen lapsen hoitaa.”– Nainen

Perhepoliittisista tukimuodoista yksi tärkeimmistä on suomalainen neuvolajärjestelmä. Äitiysneuvolan tavoitteena on edistää ja ylläpitää paitsi sikiön ja vastasyntyneen lapsen, myös koko perheen terveyttä ja hyvinvointia (Vaasan kaupunki/ äitiysneuvola 2016). Lastenneuvolassa seurataan ja tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä autetaan vanhempia löytämään keinoja perheen ongelmiin ja luottamaan itseensä kasvatelijana (Vaasan kaupunki/lastenneuvola 2016). Neuvolajärjestelmän vahva rooli lapsiperheiden arjessa ja parisuhteen hoitamisen kannalta ennaltaehkäisevänä tukimuotona nousevat esiin tutkimuksessa. Neuvolan roolia ennaltaehkäisevänä eroauttamisena ei kuitenkaan nähdä, tai se näyttäytyy erilaisena sukupuolesta riippuen.

”Raskausajan neuvolantäti oli hyvä, mut sit tää lastenneuvolassa kun se vaihtu (...) mä lähdin sieltä jotenki hirveen masentuneena ja itkien pois että aina ku mä kysyin että mites tämä tai mua murehduttaa tämä niin sieltä vaan sitten tosiaan sellasta syyttelyä ja kauhistelua. (...) mutta sitte taas ku mä muutin (...) neuvolantäti niin hän otti ihan alusta alkaen tään tosi hyvin että hän anto kaikkia vinkkiä yksinhuoltajuuteen (...) Neuvolasta (...) mulle ehdotettiin tätä tällainen kun pikkulapsitiimi(...) sieltä tuli aina kaks naista käymään meidän luona ja ne ei ollu terapeutteja eikä neuvolan tätejä että jotain siltä väliltä.” –Nainen

”Mä oon ajatellu, että neivolakäynnit on niinku lasta varten, että niissä mitataan lasten tilannetta. En mä ainakaan miehenä koe että multa olis koskaan kysytty mitä parisuhteelle kuuluu neuvolassa. Tai jos on kysytty niin sit se on ollu sellainen että ihan hyvin menee. (...) en tiedä mitä siellä äidiltä kysytään, mut jos isä menee neuvolaan niin se on kyl tasan tarkkaan niitä lapsiasioita mitä siellä käsitellään. Et ihailaan miten hienosti lapsi osaa seisoa yhdellä jalalla ja kasata palikoita torniin ja piirtää ympyröitä mut ei siellä niinku semmonen aikuistason kohtaaminen jää aika minimaaliseksi” – Mies

Vaikka paljon puhutaan matalan kynnyksen palveluista. Erokonseptissa monessa kertomuksessa tulee esiin se, että ei tiedetä millaisia palveluita on, keitä ovat palvelun tarjoajat ja mille kohderyhmälle palvelut on tarkoitettu. Lisäksi koetaan, että tieto palveluista on vakeasti saatavissa ja odotusajat ovat kohtuuttoman pitkiä.

”emmä näe että kaupunki tässä mitenkään pystyis auttaa mua. Emmä tiedä. Emmä edes tiedä että kaupungilla on mitää.” –Mies

”Mun äiti autto sitten siinä ja että emmä oikein tiedä että mitä apua mä olisin...Varmaan että ei oo oikein tienny mistään palvelusta niin sitten on vaan ajatellu että kyllä täs nyt niinku selvittäään.” –Nainen

Kertomuksissa puhutaan ennaltaehkäisevistä palveluista erotilanteessa sekä millaisia kokemuksia ja tunteita ne ovat herättäneet palveluiden käyttäjissä. Kokemukset ovat hyvin subjektiivisia sekä tilanne- ja tapauskohtaisia. Kertomuksissa avataan syitä sille miksi ennaltaehkäiseviä palveluita ei hyödynnetä.

*”Ennen kun me erottiin niin mä silloinki jo ehotin exälle. Tai ku se oli luovuttanu vähä ennemmin ku mä. Ehotin että mentäiskö me jonnekin parisuhdetarepeutille. Ei sitä kiinnostanu. Mä heräsin ehkä liian myöhään ite siihen korjaamaan niitä.”–
Mies*

Parisuhteen aikana puoliset saattavat ilmaista tyytymättömyyden tunteitaan parisuhdetta kohtaan. Puolisot eivät välttämättä ota sitä tosissaan tai siihen suhtaudutaan kiusallisesti. Konkreettiset toimenpiteet eron suhteen voivat tulla yllätyksenä ja menetys huomataan ja siihen reagoidaan liian myöhään, silloin kun puoliso on jo saattanut tehdä eropäätöksen (Hokkanen 2005: 50.)

”Silloin ku ensimmäisen kerran puhuttiin erosta ja sit niinku parisuhteen ongelmista niin mä sit ajattelin et nyt otetaan kaikki keinot käyttöön (...) googletelin että mis on vaasan parhaat parisuhdepalvelut ja parisuhdeterapiat ja mihin pääsee nopeesti koska tuntu et nyt on kiire tehdä asialle jotain. Sit löyty semmonen mihin sai ajan seuraavalle viikolle. Se olis varmaan ollu ihan parisuhteelle toimiva mikä olis ollu sellaisessa kriisissä minkä voi korjata.”–Mies

Kurosen (2003: 108) mukaan Suomessa köyhyyttä selittää sukupuoltakin enemmän perhemuoto. Pitkien työpäivien tekeminen pienten lasten ainoalle huoltajalle voi olla haasteellista eikä ole helppoa saavuttaa yhtä korkeaa elintasoaa kuin kahden vanhemman perheissä. On todettu, että yhden lapsen yksinhuoltajan kannustimet työn vastaanottamiseen ovat pienet. Taloudellisista syistä ansiotyöhön hakeutuminen ei ole kannattavaa, jollei kuukausipalkka ylitä 2 600 euroa (HE 60/2016 vp). Pienituloisuuteen liittyy tutkitusti häpeän tunteita ja heikentynyttä terveyttä. Yhden vanhemman perheissä lastenhoitoapua kaivataan usein työhön, opiskeluun ja arjen pyörittämisen tueksi, kuten omaan lääkärissä käyntiin. Vaikka haastattelussa ei kysytty taloudesta mitään, nostetaan monessa kertomuksessa esiin talouden romahtaminen erotilanteessa. Tutkimusten mukaan eron myötä

etenkin naisten taloudellinen tilanne heikkenee. Eron vaikutukset talouteen on sitä vähäisemmät mitä isommat bruttotulot eronneella on. Tyytyväisyyden kokemus taloudelliseen toimeentuloon paranee tutkimusten mukaan ajan myötä. (Kiiski 2011: 103–104.)

Huomion arvoista tässä kohdassa on se, että kukaan miehistä ei haastatteluissa puhu taloudesta, mutta miltei jokaisen naisen haastattelussa siitä mainitaan. Tähän saattaa vaikuttaa Kiiskan (2011) tutkimuksessa esiin noussut seikka bruttotulojen vaikutuksesta taloustilanteeseen. Voidaan myös miettiä, johtuuko tämä siitä, että haastattelutilanteessa ei erikseen otettu esiin tätä teemaa, jolloin miehet eivät lähteneet sitä avaamaan. Vai eikö erotilanne vaikuta miesten talouteen samalla tavalla kuin naisilla? Toisaalta miehen taloudellisen tilanteen romahtaminen saatta olla häpeällistä miehelle, jolloin siitä ei haluta aloitteellisesti puhua. Hirsjärvi ym. (2008: 206–207) kirjoittavat siitä, että haastatteluissa ihmisillä on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia ja halutaan esiintyä hyvänä kansalaisena. Taloudellisesta tilanteesta vaikeneminen on yhteydessä tähän ajatukseen.

”Den tiden sökte jag utkomsstöd, men fick negativt svar för jag var 23 euro på plus. Jag hade inte råd med födelsedagsgåvor till exempel, så det fick jag av kyrkan. På såna linjer har jag också fått vara och prata, hos diakonin. Jag har vänt mig också till kyrkan för samtalsterapi...inte bara för den ekonomiska biten att ge mig mat eller matkassar eller ett presentkort...jag vände mig dit framförallt för det outömliga behovet att prata om hur misslyckad jag är.” –Nainen

”grannfrun var till stor hjälp. De veckorna när barnen var borta, så då bjöd hon mig en dag i veckan på mat (...) det var ju förstås också ett andningshål att fara dit och säga att jag saknar barnen och gråta en stund.” –Nainen

Narratiiveista ilmenee, että erotilanteessa entisillä puolisoilla tulee helposti riitaa omaisuudesta. Omaisuusriidat ovat vaikeita selvittää ja niihin haetaan apua. Huolimatta siitä, että omaisuusriitoja on selvitetty juristien avulla, ei käyttäjäkartoituksen mukaan välttämättä kuitenkaan koeta, että ero olisi riitainen. Omaisuusriidat saattavat johtaa riitoihin myös lasten huoltajuudesta, jolloin eron riitaisuus näkyy molemmille vanhemmille.

”Jag har haft rättshjälpsbyrån jurist till hjälp och det tog flera år innan jag vann mitt case trots alla invändningar av honom så blev han tvungen att betala hälften för huset åt mig (...) inte tog det heller över en natt att komma överens om barnen.” –Nainen

”Sitten eron jälkeen (...) nämä taloudelliset asiat (...) ne nousi niin isoiksi että me jouduttiin lähteä melkein niinku.. mä jouduin ottaa oman juristin siihen että se oli melkoinen prosessi ennen kuin ositus saatiin tehtyä (...) jouduin käyttämään juristia että mulle se oli kallein mahdollinen ratkasu. Sitten alkokin ne ongelmat tota niin että exä rupes estämään lapsia tulemasta meille (...) rahariidat oli pitkään päällä ja sit hän rupes käyttämään niinku omaa valtaansa lapsiin.”–Mies

Palveluohjauksen keinoin voidaan tarkastella asiakkaan voimavaroja ja määrittää subjektiivisia palvelutarpeita ja niihin parhaiten sopivat tukimuodot sekä palveluntarjoajat (Hänninen 2007: 11). Haastatteluissa ei varsinaisesti kysytty palveluohjauksesta, mutta narratiiveissa tulee vahvasti esiin oikea-aikaisen tuen tarkeys. Käyttäjäkartoituksen mukaan ei riitä, että saa esitteen palveluista, sillä kynnyks hakea tukea on valtavan iso. Mikäli tuen hakeminen jää omalle vastuulle, jää se helposti tekemättä. Lisäksi Vaasan kokoisessa kaupungissa koetaan pelkoa siitä, jos vertaistukiryhmässä on tuttuja.

”Mä olisin kaivannut jotain et hän olis sanonu et hei varataanki sulle vielä aika et mä tuunki käymään vielä teillä kotona et jutellaan et miten teijän arki nyt tytön kanssa (...) sellaisessa tilanteessa olis varmaan osannu ja uskaltanu sanoa että hei ihan totta voisko joku tulla vaikka kerran viikos tätä kattomaan et mä saisin vaikka nukkua kunnolla.” –Nainen

4.5. Mikä minua olisi voinut auttaa erossa?

”sellasta niinku vertaistukea niin semmosta olis varmaan tarvinnu siihen mut jotenki vaan sellasta ei osannu hakea et mä olin niin väsyksissä.”–Nainen

Ihmiset etsivät usein luontaisesti tukea vaikeassa tilanteessa sosiaalisesta verkostostaan. Tässä tutkimuksessa saadut tulokset sosiaalisen verkoston; perheen, suvun, työn, naapureiden ja ystävien merkityksestä mukailevat Kiisken (2011: 172–173.) tutkimuksen tuloksia, jonka mukaan puhuminen ystävän kanssa on eronneiden eniten käyttämä selviytymiskeino.

”jag har faktiskt sett såna här annonser var det i dagstidningen eller vaasan ikkuna att –tule tukiryhmään– men jag har aldrig tagit mig i kragen och farit på någonting. Jag vet inte om det har varit fel tidpunkt eller så lever jag lite kvar i den här tron att det är inte för mig (...) bästa föreståelsen får du ju av en medmänniska som har gått genom samma och aldrig har ju två personer gått igenom samma sak, men man

har ju den där förståelsen över till exempel vecka vecka boende eller förståelse för att man är så i luven på varann att man inte kan kommunicera eller sänt.”–Nainen

Käyttäjäkartoituksen perusteella voidaan todeta eronneiden kokevan vertaisuudesta saadun tuen merkityksellisenä. Hokkasen (2005: 141) tutkimuksessa puhutaan eron leimavuudesta mikä ilmenee siinä, että tutkimuksen mukaan eron kokeneet vanhemmat ovat mielellään muiden eron kokeneiden seurassa. Tutkimuksessa vertaisuus perustellaan samalla tavalla: Vertainen ymmärtää paremmin, kun on itse kokenut saman. Vertaisuuden merkitys voi näkyä myös siinä, että samanlaisen kokemuksen omaavien seurassa voi saada itsensä tuntemaan niin sanotusti normaalilta.

”vertaistuki on ehkä sellainen...tai joku sellainen keskusteluryhmä, eroryhmä mis olis joku niinku (...) joku vähän ulkopuolisempi näkee vähän eri tavalla niitä asioita (...) olis se silti ollu kiva keskustella niistä lapsiasioistakin jonkun kanssa niinku niistä tuntemuksista ja semmosista et jos lapsella on ikävä äitiä niin miten niitä asioita hoidetaan ja mitä lapselle sanotaan (...) ihan sellaisia käytännön vinkkejä.” –Mies

”Det skulle vara skönt att hitta någon att prata om det med som inte hade nå känslomässiga bindningar till någon, varje sig till min ex-man eller mej eller till mina barn eller till släkten eller nån.”–Nainen

Vertaisuus ei kuitenkaan tule koskaan sulkemaan pois ammattilaisten tarjoamia palveluita elämän kriiseissä. Yksilö- pari- ja perhetapaamisten pyrkimyksenä voi olla sopeutuminen muuttuneeseen elämäntilanteeseen, yhteisen vanhemmuuden rakentaminen tai lapsiin liittyvien asioiden käsittely. Mikäli omaisuuden jaossa tulee hankaluuksia, voi juristin apu olla aiheellista. Kiisken (2011: 180.) tutkimuksen mukaan ammattilaisten tarjoamasta avusta ovat eniten hyötynneet ne, joilla on eroon liittyen ollut keskimääräistä enemmän kuormittavia tunteita, kuten itsetunnon heikkenemistä, ahdistusta ja arvottomuuden tunteita. Kiisken tutkimustuloksia mukaillen, näkyy myös tässä tutkimuksessa ajatus siitä, että ammatilliseen tukeen turvaututaan vasta silloin, jos ero on vaikea ja kuormittavia tunteita synnyttävä. Toisaalta voidaan ajatella itseä suojaavana tekijänä se, että omaa tilannetta ei koeta niin huonona, että tarvitsisi hakea tukea ammattilaisilta. Muutostilanteen käsittely ammattilaisen tuella voisi hyödyttää myös niitä, jotka kokevat olevansa vähemmän kuormittuneita. (Kiiski 2011: 182.)

”Sitten kun se perhetyöntekijäkontakti loppu niin mä koin et mä jouduin oleen tavallaan niinkun se ikään kuin se omaohjaaja siinä kummallekin, et järjestelin omaa elämää ja järjestelin meidän yhteisiä asioita ja autoin ex-puolisoa järjestelemään sit omiansa (...) Siihen mä olisin kaivannut jotaki et joku ottaa niinku et hei käy tämä asia läpi, ooks käyny tämän asian läpi, ootteko huomannu tämän.” –Nainen

Tutkimuksen mukaan tieto alueella olevista palveluista on käyttäjäkartoituksen mukaan heikkoa. On ymmärrettävää, että tukea erokriisiin on helpompi hakea, kun tietää mistä apua on mahdollista saada. Kuten tutkimustulokset kertovat, saattaa oma jaksaminen olla rajallista, jolloin avun saaminen täytyy olla helppoa.

”Illalla ei jaksanu enää lähteä googlettelemaan et saisko jostain juttukaverii tai lastenhoitoapua tai jotaki.” –Nainen

Käyttäjäkartoituksen mukaan kaivataan tietoa myös siitä, millaisiin perhepoliittisiin etuisuuksiin ja tukimuotoihin vanhempi ja lapset ovat oikeutettuja silloin kun perhetilanne muuttuu.

”ehkä olis ollu hyvä jutella jonku kans joka tietää kertoo kaikki. Et en oo yksinhuoltaja niin mihin mulla olis ollu mahdollisuus saada apua ja mitä oikeuksia mulla on ja sillee (...) niin että jos on tällönen ongelma niin tänne voi soittaa ja jos on tällönen ongelma niin tänne.” –Mies

”Jag tänkte på det när jag var (...) och pratade, att jag fick inget med mig därifrån...ingen information om något, som typ om andra tjänster som erbjudits i Vasa. Det tyckte jag var konstigt. För när man är mitt upp i skilsmässokrisen så orkar man inte söka efter information. Även att googla var ett alltför stort steg. Någon skulle ha behövt lägga en broschyr i min hand.” –Nainen

Erotilanteessa lapset herättävät suurta huolta. Lastensuojelulaki velvoittaa toimimaan lasten edun mukaisesti. Haastatteluisissa kuitenkin ilmenee subjektiivisia kokemuksia siitä, että lasten hyvinvointiin pitäisi panostaa erotilanteessa enemmän. Käyttäjäkartoituksessa pohditaan myös vanhemmille tarjottavan tuen tärkeyttä varmistamaan lapsen hyvinvointi vanhempien välissä.

Mä koin sielä lastensuojelussa kun oltiin. Niin me oltiin useamminkin samaan aikaan. (...) Niin mä koin, että emmä saanu mitään tukea sieltä. Mä koin että ne kuunteli mutta se oli siinä. (...) mä olisin kaivannu, että ne ... (...) pitää ajatella lapsia ja mitä tollanen niinku tavallaan pelaaminen aiheuttaa lapsille.” –Nainen

”Kyl mä olisin toivonut sen, että joku olis tavallaan vieny äidillekin sen viestin että niinku lapsen parasta täs ajatellaan ja pitäis antaa isällekin mahdollisuus osallistua (...) Joku viranomainen olis sanonu että hei kuule sun pitää nyt öö unohtaa niinku joku semmonen katkeruus tai koston halu tai joku vastaava et tavallaan et sun pitää isällekin antaa mahdollisuus olla isä niille lapsille.”-Mies

Monessa tarinassa kerrotaan siitä, että apua kaivataan arjen uudelleen järjestelyyn, käytännön asioihin pahimman erokriisin keskellä. Sosiaalihuoltolain (HE164/ 2014 vp.) mukaan hyvin toimiva sosiaalihuolto ja sen osana toimiva palvelujärjestelmä ovat keskeisiä ihmisten hyvinvoinnin ja perusoikeuksien toteutumisessa. Lain mukaan sosiaali- ja terveyspalveluiden keskinäinen yhteistyö sekä perus- ja erityistason palveluiden välisessä yhteistyössä on parannettavaa. Myös palveluiden alueelliset erot ovat merkittäviä.

”Siinä olis tarvinnu varmaan palveluohjaaja et olis tienny kenelle kuuluu semmoset asiat että mistä nyt kun mä jään lapsen kanssa yksin (...) et mistä mä saan siivousapua, onks mun mahdollista saada lastenhoitoapua (...) ei niinkään itsessään siihen eroon liittyviä vaan niihin arjen järjestelyihin sit sen eron jälkeen et kun sitä arkea uudelleen järjestellään.”-Nainen

Tässä yhteydessä nousee esiin myös lainsäädännön joustamattomuus eron jälkeisessä arjessa. Lasten ja vanhempien arkea kahdessa kodissa hankaloittaa se, että lapset voivat olla kirjoilla vain yhdessä osoitteessa suomen lainsäädännön mukaan. Laki koetaan hankaloitettavan perheitä, jossa vanhemmat asuvat eri kunnissa, sillä esimerkiksi ilmainen koulu- kyyditys järjestetään vain sen vanhemman luota, jossa lapsi on väestötietojärjestelmän mukaan kirjoilla.

”Barnen har stunditsvis varit skrivna i olika kommuner (...) Som med bussbiljetterna också, så det har följder var du är skriven och varifrån du slipper till skolan och varifrån du inte slipper.(...) där kunde man göra en förändring, at om barnen bor vecka-vacka så skulle de få ersättning från båda hållen.”-Nainen

Talousasiat nousivat myös tässä kohdassa esiin. Tiedetään, että yksinhuoltajien ja vastavassa asemassa olevien yhteishuoltajien taloustilanne saattaa olla muita heikompi (Hokkanen 2005: 119). Käyttäjäkartoituksessa nousee esiin äitien taloustilanteen romahtaminen eron jälkeen. Tuen tarve talouden tasapainottamiseen ja taloudellisesti arjesta selviämisen kannalta on tärkeätä.

”Det skulle man kanske behöva, ekonomisk rådgivning. För många är det ju säkert ett hinder att skilja sig av ekonomiska orsaker. Man skjuter på det för man ser att man själv inte kommer att klara av det.”–Nainen

4.6. Lapset eron keskellä

”Eron jälkeen on ollu raskainta se tavallaan että miten se tavallaan suljetaan omien lasten ulkopuolelle. (...) mulla on ollu huoli vaan että miten he pärjää sielä”–Mies

Erosta kysyttäessä nousi jokaisessa haastattelussa keskiöön lapset vanhempien eron keskellä. Eri puolilla maailmaa tehdyissä tutkimuksissa näkyy sama tulos siitä, että lapset nähdään tärkeimpänä tekijänä sille, että vanhemmat haluavat säilyttää perheen koossa. (Kiiski 2012: 158.)

”Det som hjälpte mina barn är att de redan är stora och har egna liv. Det som var bra med att vi skiljde oss såhär pass sent var att barnen slapp att ha två hem. De behövde inte börja bo vecka vecka.”–Kvinna

Tämä selittää sitä, miksi ero lapsiperheessä koetaan erityisen tunteikkaana. Huoli siitä miten lapset reagoivat ja miten lasten huolto- ja tapaamissopimukset saadaan sovittua lasten edun mukaisesti ovat luonnollisia huolenaiheita. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa ja sopimuksen valinnaisissa pöytäkirjoissa (2016: 24) on artikla 12. lapsen kuulemisesta. Sen mukaan lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, on taattava oikeus vapaasti ilmaista nämä häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon hänen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Lisäksi lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimitissa.

”När hon fyllde 12 då kom det klara och tydliga regler från socialen. Barnen kallades in på möten och diskussioner och ibland var vi alla tre med och pappan kallades ju dit.”–Nainen

Lasten turvallisuuden tunteen takaaminen on vanhemmille tärkeätä. Erotilanteessa lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta koskevat kysymykset ovat isoja vanhempien keskenään ratkaistavia kysymyksiä. Lapsen asumista mietittäessä on huomioitava lapsen etu, jossa

lastensuojelulain mukaisesti korostuu suotuisat elinolosuhteet ja kasvuympäristö (LSL 417/ 2007).

”Det är säkert det som, som är många skilsmässobarns stora problem att de inte är riktigt trygga någonstans. Allt runtomkring dem gungar.” –Kvinna

Hokkasen (2005: 170) tutkimuksen mukaisesti, myös tässä tutkimuksessa isien ajatus lapsen menettämisestä näkyy vahvasti. Isät saattavat ajatella, että heidän on miltei mahdotonta saada lasten huoltajuus. Tässä tutkimuksessa esiin noussut isien huoli lapsista ei liene aiheeton, sillä Kiisken tutkimuksen (2012) mukaan eronneiden miesten kanssa kohdanneet ammattilaiset epäilevät suomalaisen järjestelmän tasapuolisuutta silloin kun eronneet vanhemmat sopivat lapsiin liittyvistä asioista.

”isät perinteisesti erotilanteissa, et jos lapset kuuluu niinku niin sanotusti äitille. Valitettavastihan se näin menee. (...) haluan varmistaa sen että pysyy molemmat vanhemmat. Mutta toisesta osapuolesta ei voinut tietää sitä kun ei tavallaan tienny sitä ku se tavallaan puhuu mitä sattuu ja tietää mitä oikeesti tapahtuu (...) mä ajattelin et mun pitää pitää huoli siitä sit tavallaan et lapset (...) pysyy ainakin mun lähellä eikä häviä yhtäkkiä jonnekin.” –Mies

Kun puhutaan lapsiperheessä tapahtuvasta erosta, nousevat lapset keskiöön. Lapsiin liittyvä syyllisyys vaikuttaa paljon erosta selviytymiseen ja se on yhteydessä myös kokemukseen eron vaikeudesta. Lasta auttaa selviytymään erosta se, että hänellä on molempien vanhempienpsykologinen lupa puhua ja kysyä siitä. Tutkimusten mukaan lapsen kannalta parasta olisi, että vanhemmat kertoisivat lapselle yhdessä erosta. Tämä antaa lapselle tilaisuuden kysyä erosta lisää ja huomata että erosta puhuminen on hyväksyttävää. (Kiiski 2011: 100, 105.) Lapsella ei ole ennakkokäsitystä siitä, mitä vanhempien ero tarkoittaa ja miten se vaikuttaa hänen elämäänsä. Tämän vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen millä tavalla lapselle puhutaan erosta ja miten häntä valmistellaan sen konkretisoutumisessa. Vaikka eropäätös ei olisi vanhempien yhteinen, antaa yhdessä erosta kertominen lapselle luottamusta siihen, että vanhemmat pystyvät eron jälkeen huolehtimaan yhdessä lapsesta. (Vanhemman opas: 22–23.)

”Det som var absolut jobbigast var nog att berätta åt barnen.” –Nainen

Hokkasen (2005: 125–126) tutkimuksen mukaan vanhemman kyvyttömyys keskustella lapsen kanssa saattaa lisätä epävarmuutta ja lapsen kokemia negatiivisia tunteita vanhempien erosta. Eroprosessia läpikäyvä vanhempi saattaa olla uppoutunut omiin asioihin ja keskustelu lapsen kanssa oman kriisin keskellä voi tuntua haastavalta, sillä omia tunne-reaktioita saattaa olla vaikea kohdata etenkin lapsen edessä. Aikuisen tavoin lapsi tarvitsee aikaa eron herättämien tunteiden käsittelyyn. Lapsen kokemukseen vanhempien erosta vaikuttaa tapa, jolla ero käytännössä toteutuu sekä eronneiden vanhempien suhteen laatu sekä se millaiseksi suhde vanhempiin muotoutuu (Vanhemman opas: 22, 24.)

”mä oon yrittäny keskustella ja sitten silloin kun erottiin niin (...) mä oon puhunu näistä asioista, tavallaan yrittäny kysyä et miltä heistä on tuntunu mut ei oo hirveesti siihen antanu mitään kommentteja. (...) ei niitä eroasioita oikeestaan sillä tavalla oo hirveesti käyty läpi, että vaan se että minkä takia. (...) mä koen sen sillä tavalla, että kun siitä lähtee keskustelemaan niin siinä on sellainen lukko että ei lapset ei tavallaan odota mitään selitystä.”–Mies

Lapselle vanhempien ero on hyvin abstrakti käsite. Lapsi ei välttämättä tiedä mitä ero tarkoittaa ennen kuin se on konkreettinen. Lasten kanssa on tärkeää puhua ikätason mukaisesti siitä, mitä hänen elämässä tulee muuttumaan. (Vanhemman opas: 22.)

”Alussa ne kysyi, et milloin äiti muuttaa tänne takas (...) niit on käsitelty sitä kautta et aikuiset on päättäny tään näin (...) en oo erikseen alkanu kysyä niiltä erosta ja miltä niist tuntuu tää. Ajatus on ollut se että kun se on pois silmistä niin se on pois mielestä.”–Mies

Eron jälkeen lapsen ja vanhemman välinen suhde saattaa muuttua. Huolto- ja tapaamis-sopimuksia laadittaessa on huomioitava lapsen ikä- ja kehitystaso ja sitä tukevien tasapainoisten ja läheisten ihmissuhteiden jatkuminen. Näin lasten kokema menetys erossa voitaisiin minimoida.

”Jag har aldrig pratat något negativt till eller framför henne eller om hennes pappa. För oberoende av hur vi gör så är han hennes pappa och jag vill inte...hon får redan lida tillräckligt mycket av allt... av alla galenskap.. om jag ännu börjat mata henne med det negativa om att din pappa gör si eller så.. för hennes pappa är ju ändå en del av henne, så jag tror att hon skulle ha varit en väldigt ostabil eller väldigt osäker eller stressad eller förstörd person, men nu är hon inte det.”–Kvinna

Lapset saattavat reagoida eroon vaatimalla erityiskohtelua ja totuttujen rutiinien säilymistä siirryttäessä kodista toiseen. Lapset saattavat vanhemman mielestä olla erilaisia ja

ehkä levottomia. Tämä voi olla lapsen tapa tarkistaa, että kodissa ei ole mikään muuttunut ja keino lohduttaa itseään uudessa elämäntilanteessa. (Hokkanen 2005: 62.)

”Kun ruvettiin siihen viikko–viikko niin meni ehkä semmonen puoli vuotta suurin piirtein, kun meille muodostui jotenkin sellainen systeemi, että ne nukkui sitten mun kanssa vuorooin kun ne oli kotona (...) semmosta läheisyyttä. Jotain turvaa varmaan.”–Nainen

Vanhempien ero voi lapsesta tuntua epäselvältä elämäntilanteelta ja saattaa tuntua hämentävältä, jos vanhemmalle tulee uusi kumppani. Vanhempien eron kokeneet lapset toivovat tutkimusten mukaan vanhempien paluuta yhteen. Uusi kumppani saattaa herättää monia erilaisia tunteita myös entisessä puolisossa.

”Ne pitäis olla aikalailla kartalla mitä tässä tapahtuu. Ja kyl ne siihen on tottunu. Ne tietää, että on äitiviikko ja isiviikko. Ihan on tyytyväisiä tähän järjestelyyn. Joku aika sitten nuorempi sano että mun pitäis olla äidin kans. Mä sanoin, että ei me ny olla eikä tulla olemaan. Äidillä on uus mies ja ne tietää, että se on sen kans ja kyl ne on tosi hyvin sen handlannu.”–Mies

”Varsinki tyttäreeseen se vaikutti tosi vahvasti että toki se ero mutta sitten taas se että kun mulla oli siinä uus kumppani niin sen jälkeen että hän ei niinku muhunkaan pitäny yhteyttä et tavallaan jotenki leimattiin että ei isällä voi olla uutta kumppania.”–Mies

Eron alkuvaiheessa, jolloin vanhempi saattaa käydä läpi omaa erokriisiä, ei aina nähdä lapsen etua, vaikka haluttaisiinkin. Akuutissa erokriisissä lapsen näkökulma ei ohjaa vanhemman toimintaa, jolloin lapsen hyvinvointi saattaa vaarantua, kun lapsen tarpeiden huomioiminen saattaa olla toissijaista. (Koiso–Kanttila 2009: 26.) Vanhempien väliset riidat tai eron tuoma elämänmuutos ja kriisi voivat viedä voimia, jolloin lapsen tunteiden huomioiminen saattaa jäädä toissijaiseksi.

”Niillä kuitenkin on kaks rakastavaa vanhempaa jotka on ollu yhtä paljon (...) molemmat on saanu olla yhtä paljon niitten kans. Tai ne on saanu olla molempien kans. (...) Perheneuvolassaki meni yks kerta siihen kun sielä piirreltiin jotain ihme neliöitä sinne fläppitauluun että miten niitä vaihtoja saa tehtyä. (...) Mä olisin halunnu jo sillo sitä että olis ollu sellanen selkeempi systeemi kun se oli sitä ihmeelistä kaks päivää jotenki ja viikonloput oli kuitenkin joka toinen (...) mä en oo ihan varma että oliko se hyvä lapsille, stressasko se niitä enemmän.”–Mies

Vanhempien eron kokeneille suunnattujen palveluiden tavoitteena on lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden tunteen turvaaminen vanhempien erotessa (Koiso–Kanttila 2009: 27). Käyttäjäkartoituksessa kerättiin tietoa siitä, mikä vanhemman mielestä on auttanut lasta eroprosessissa. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) velvoittaa kuntaa järjestämään ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi myös silloin, kun lapsella tai perheellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Ennaltaehkäisevillä lastensuojelupalveluilla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevänä lastensuojeluna nähdään esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa annettava tuki.

”koulu ja toi ympäristö on suhtautunut niin hyvin tähän kaikkeen. Sielä on kaikki aina järjestynyt ei oo koskaan tarvinnu miettiä, että onko jossain joku ongelma (...) se on ollu tärkeätä että arkirutiinit on sujunu hyvin.”–Mies

”Det var nog det att de hade nära till båda föräldrarna och vi var inte oense. Vi kunde komma överens om saker och diskutera”–Kvinna

Käyttäjäkartoituksen mukaan lapsille ei ole tarjottu tukea vanhempien eron käsittelyyn. Lapsia ei ole vanhempien eron keskellä huomioitu erityisellä tavalla tarjoten lapsille tukea käsitellä vanhempien eroa ja kahden kodin aiheuttamia tunteita lapsessa. Käyttäjäkartoituksen mukaan eronneilla ei ole tietoa mistä tällaista tukea lapsille olisi tarjolla.

”Emmä tiedä mikä se virallinen taho olis ollu. (...) hyvin paljon yritin kiinnittää huomiota siihen että heillä on kaikki mahdollisimman hyvin ja jos menee huonosti niin sit tavallaan pystyis reagoida siihen jotenki.”–Mies

Käyttäjäkartoituksessa esiintyy myös mielenkiintoista pohdintaa siitä, mikä on syy-seuraussuhde lapsen oirehtiessa. Käyttäjäkartoituksen mukaan lasten oirehtimista syytetään usein vanhempien erosta johtuvaksi. Myös tavallinen ikään liittyvä murrosvaihe voidaan joskus liittää erosta johtuvaksi. Aina ei pidä lapsen oirehtimista laittaa vanhempien eron syyksi, sillä syitä voi olla monia.

”Se on ollu se perheneuvola, et koulukuraattori tai kouluterveydenhoitaja (...) et onko se tavallaan se ero vaikuttanut sitten, onko se se laukaisija siinä vain onko jotain muita asioita.”–Mies

Käyttäjäkartoituksen mukaan eronneet vanhemmat toivovat, että he olisivat saaneet tukea omaan arjessa jaksamiseen. Uudenlaisen arjen pyörittäminen ainoana aikuisena tunteiden ollessa sekavia nähdään voimia vievänä elämänvaiheena. Arjen tukeminen tuo käyttäjäkartoituksen mukaan voimavaroja jaksaa paremmin lasten kanssa.

”Vuxna personer som skulle ha gjort roliga saker när inte jag orkade eller att jag skulle fast ha fått sova och så skulle någon ha varit ut med barnen en timme och lekt i lekparken och pratat om något helt annat eller varit i en helt annan miljö som skulle ha passat åt barn.” –Nainen

Lisäksi eronneet vanhemmat toivat esiin toiveen siitä, että lapsia kuultaisiin kokonaisvaltaisemmin vanhempien erossa. Jos lapset ovat pieniä, ei välttämättä ole olemassa mitään tahoja joka kohtaa lapset, sopimukset huollosta– ja tapaamisesta laaditaan vanhempien toiveiden ja sopimusten mukaisesti. Eronneet vanhemmat pohtivat käyttäjäkartoituksessa sitä, että lapset jäävät ikään kuin varjoon vanhempien erossa. Vanhempien arvioitavaksi jää se ovatko lapset tyytyväisiä asumis– ja muihin järjestelyihin. Lapsen lojaliteettiriidan vuoksi lapsi ei välttämättä uskalla kertoa vanhemmalle mikäli ei ole tyytyväinen tilanteeseensa tai haluaisi siihen muutosta.

”Att man åtminstone hade frågat vuxna, men inte vet jag vem som skulle ha gjort det (...) träffa dem och fråga hur det går... en gång i halv året..att är det något skilt, vill du att vi pratar med dina föräldrar ifall det är något du inte vill säga själv eller ska vi hjälpa dig att säga. Om det är något som barnen inte vågar säga. (...) Det vet man ju inte ifall barnen skulle ha velat säga något men inte gör det för att det kan göra en ledsen, som att nu vill vi bara bo med pappa.” –Kvinna

Käyttäjäkartoituksen mukaan on raskasta selviytyä arjesta lasten kanssa ilman toista aikuista. Eron tuomien tunteiden käsittely ja arjen uudelleen järjestely koetaan raskaina. Entisen puolison kohtaaminen ja sietäminen koetaan myös vaikeana.

”Suhtautua siihen tota niin niin exään semmosella tavalla (...) sillei edes neutraalisti kun on tälle niinku pois lapsikontekstista. Eihän ne lapsetkaan oo tyhmiä, ne näkee jos esittää kovasti, mutta sitten on yrittäny minimoida ne tilanteet jossa ollaan samaan aikaan ettei siinä tuu sitten sellaista mitään (...)Siinä pitää itelle olla niin tietoisesti että noniin(...) sellainen peruskohteliaisuus (...) että voi ihan niinku jutella ja hymyillä ihan sillei normaalisti. Ja se on varmaan vaikeinta. (...) ei niinku tarvi olla sillei huonolla tuulella. Se on hankalinta, siinä on kestäny yllättävän kauan.” –Mies

4.7. Yhteisvanhemmuus

”Mä en itse koe sitä yhteisvanhemmuutena (...) mä koen että mut on tiputettu ihan syrjään.”–Mies

Tutkimustulokset osoittavat, että eron jälkeisen yhteisvanhemmuuden rakentuminen ei ole helppoa. Vanhempien yhteistyön muokkautumiseen vaikuttaa eron syyt ja se millainen eroprosessi on ollut ja kumman aloitteesta se on käynnistetty. Yhteistyötä vanhempien välillä pidetään keskimääräistä helpompana, mikäli erosta on yhteisesti päätetty. Tyypillisesti eroon on toinen puolisoista aloitteellinen, jolloin puoliset riitautuvat helposti, kun eroamisesta ollaan kahta mieltä. Eroavien vanhempien on kuitenkin sovittava monista käytäntöön liittyvistä asioista jotka koskevat lapsia ja omaisuutta. (Kiiski 2012: 167.)

”Vi har ingen kontakt alls... han svarar ju inte då jag ringer heller (...) jag kan skicka ett textmeddelande och det kan han kanske svara på, men oftast inte (...) jag får ju int ens hämta pojken hem till pappan utan han för honom till stan på ett ställe då så får jag plocka upp honom.”–Nainen

Hyvään vanhemmuuteen liittyy ajatus siitä, miten hyvin vanhemmat tulevat keskenään toimeen eron jälkeen. Lasten ikä vaikuttaa siihen, millaisena yhteinen vanhemmuus näyttyy ja millaiseksi se muodostuu. Mitä vanhempia lapset vanhempien eron hetkellä ovat, sitä vähemmän vanhemmat kokevat tekevänsä yhteistyötä. Tähän vaikuttaa se, että lapset pitävät itse yhteyttä molempiin vanhempiin.

”I och med att barnen var så stora så har vi ju inte behövt ha så mycket kontakt med varann. Ibland när det har varit något extra (...) då har vi skickat meddelanden åt varann.” –Nainen

Eron jälkeistä vanhemmuuden kokemusta saattaa määritellä läheisyyden- ja etäisyyden kokemukset. Hokkasen (2005: 115) tutkimusta mukaillen käyttäjäkartoituksessa nousee esiin tietämättömyys siitä, mitä lasten elämässä tapahtuu silloin kun he ovat toisen vanhemman luona. Käyttäjäkartoituksen mukaan vanhempien välillä kulkee tieto lapsen arkeen liittyvistä menosta, kuten lääkäriaajoista, viranomaispalavereista ja neuvolakäynneistä. Käyttäjäkartoituksen mukaan sekä isät että äidit kokevat kaipaavansa tietoa myös

lapsen arkeen liittyvistä tapahtumista, kuten siitä, mitä lapset ovat toisessa kodissa tehneet ja mitä he ovat syöneet.

”Inte har vi haft något samarbete... vi har ju knappt haft någon kontakt. I början hade vi ju kontakt bara mellan advokater. (...) De erbjöd skilda föräldrar skilda föräldrakvarter (...) hur mycket ska en lärare göra jobb för det finns ju så mycket skilsmässoföräldrar nuförtiden (...) kommer man inte överens och inte kan sitta på samma möte.”–Nainen

”Mä olisin halunnu että (...) me oltais juteltu että miten on menny viikko ja mitä on touhunnu. Mutta nyt se on vähä et jos on tapahtunu jotain erikoista niin niistä saatetaan mainita mut kyl saattaa mennä kaks kuukautta ettei laiteta viestin viestiä. Että se on vaan lasten asioista.(...) Kyllä se nyt toimii ihan hyvin. Pystytää lasten asioista puhumaan (...) parheiten tällä hetkellä mitä se on toiminu.”–Mies

Yhteisvanhemmuus tarkoittaa sitä, että halutaan tehdä yhteistyötä lasta koskevissa asioissa ja sitoudutaan kantamaan vastuuta niistä. Siihen kuuluu myös se, että toisesta vanhemmasta ei puhuta lapselle tai lapsen kuullen kielteisesti ja että vanhemmat turvaavat lapselle hänen ikätasonsa mukaisen elämän. Yhteisen vanhemmuuden rakentamisessa auttaa se, että entisen puolison sijaan näkee toisen puhtaasti lapsen vanhempana. (Mykänen–Hänninen 2014: 45–46.) Yhteisvanhemmuuden lähtökohtana on halu tehdä yhteistyötä, luottamus toiseen vanhempaan sekä ymmärrys vanhemmuuden vastuusta.

”Whatsappeja tai tekstareita tai soittoja tai sit ku livenä näkee niin sitte. (...) kylläme ollaan molemmat oltu aina (...) kaikissa lasten kehityskeskuteluiissa ja muissa. (...) ei oo mitään semmosta että en halua nähdä tuota. Tai vaikka oiski tavaltaan ku se on taas lapsen juttu niin aikuiset pärjää aina, lapsia pitää suojella.”–Mies

Yhteinen vanhemmuus tarkoittaa yhteistyön tekemistä lasta koskevissa asioissa. Ennen kaikkea se on sitä, että molemmat vanhemmat tukevat lasta ja auttavat lasta selviytymään mahdollisimman pienillä menetyksillä vanhempiansa erosta. Käyttäjäkartoituksessa kuvataan osuvasti sitä, miksi on tärkeää yrittää toimia yhdessä vanhempina myös eron jälkeen.

”Han kan vara en skitstövel men han är ändå deras pappa och barnen älskar honom (...) Jag kan aldrig bli en karl (...) Jag undviker närkontakt, alltså jag skriver e-post eller skickar sms. Han har aldrig satt sin fot inne i mitt hus, utan stannat bilen på vägen och barnen har hoppat ut. Jag som mamma har tänkt vara smartare och varannan vecka då jag kör bilen till honom (...) så har jag alltid stängt bilen

och gått in. Jag har tagit i nå väskor och hjälpt dem att bära in dem. Barnen har ju så stora väskor, de har ju hela sitt liv i väskorna (...) ibland har jag till och med tagit av mig skorna om det har varit aktuellt med något”–Kvinna

Eron jälkeen tavoitteena on luoda toimiva suhde vanhempien välille. Tämä on haasteellista, sillä tutkimusten mukaan ero johtaa harvoin vanhemmuussuhteen paranemiseen. Vanhemmuutta määrittelee helposti ne tunteet, jotka kumpuavat parisuhteen päättymisestä. Yhteiseen vanhemmuuteen liittyy toisen tukeminen vanhempana ja että vanhemmat ymmärtävät toistensa merkityksen lapselle. (Mykkänen–Hänninen 2014: 44–46.)

”Skulle jag få önska idag så skulle jag vilja ha hjälp av dig eller annan professionell som har med skilsmässor att göra, som skulle hjälpa mig att kommunicera med honom för våra barns bästa för det är dead end.”–Kvinna

4.8. Mitä käyttäjät pitävät tärkeänä eropalveluissa?

”Varmaan kaikkein tärkein on se, että sais niinku tietyn yhteyden, että sulle tulee se olo et sä kostuit jotain tästä, että tästä vois olla jotain hyötyä”–Mies

Palveluita kehitettäessä tärkeää on kuulla palveluiden käyttäjien mielipiteitä. Asiakkaille tehty tarvekartoitus on asiakaslähtöisten palveluiden kehittämisen perusta. Tässä tutkimuksessa tehdyn tarvekartoituksen pohjalta nousee neljä teemaa, jotka tutkimuksen mukaan koetaan tärkeäksi eropalveluissa. Niitä ovat palveluiden matala kynnys, nopeus, palveluohjaus ja ennaltaehkäisevä työ. Käyttäjäkartoituksessa puhutaan helppoudesta, jolla tarkoitetaan sitä, että palvelut ovat helposti asiakkaan saatavilla, kynnys palveluun haakeutumiseen on matala ja tieto palvelusta löytyy helposti.

”Tärkeää olis se että ne olis helposti lähestyttäviä (...) Seurakunnalla oli taas hyvä se et niillä oli (...) selvästi esitelty ketkä siel on ja keneen voi ottaa yhteyttä.” –Mies

Tutkimuksessa palveluiden käyttäjät kertovat omiin kokemuksiin perustuen ajatuksia siitä, mikä madaltaisi kynnystä hakea apua eroauttamisen palveluista. Kynnystä madaltaisi käyttäjien mukaan se, että tieto palvelusta löytyy verkosta helposti ja nopeasti. Käyt-

täjäkartoituksen mukaan palveluita haetaan verkosta käyttämällä hakusanoina paikkakuntaa, sukupuolta ja millaista palvelua toivoo. Käyttäjät kertoivat hakeneensa palveluita muun muassa sanoilla ero, kriisi, avioero, vertaistuki.

”jos googlettamallaakin löytyy nii se jo helpottaa (...) et ku sen googlettaa niin siel on selkeesti se et mitä tämä ihminen tekee, millaisille ihmisille tämä palvelu on tarkoitettu ja sit sielä lukee et et tarvitse lähetettä, soit soittaa ja varata ajan ja sit sielä on puhelinnumero. (...) mulle oli ainaki hirvittävän epäselvää et pitääkö sinne olla joku lähete jostai. Voinks mä vaan soittaa sinne (...) kuuluuks tää asia niinku ylipäättään teijän toimialueeseen niin sit niinku monesti jää soittamatta (...) et kompakti et mitä toimialaan kuuluu, kenelle tää on tarkoitettu et kuka tänne voi hakeutua ja et tarvitaanko lähete jostain ja jos tarvitaan niin ota yhteyttä neuvolaan tai johonki.”–Nainen

Palveluun hakeutumisen kynnystä madaltaa käyttäjäkartoituksen mukaan myös se, että palveluntarjoajan verkkosivuilla on selkeät yhteystiedot. Toiset arvostavat sitä, että palveluntarjonta on henkilöity siten että verkkosivuilla on nimi ja kuva sekä lyhyt kuvaus koulutustaustasta ja siitä millaisiin kysymyksiin keneltäkin saa tukea. Käyttäjäkartoituksen mukaan avun hakeminen henkiseen jaksamiseen koetaan vaikeaksi, käyttäjät eivät tiedä miten palvelun tarjoajaa pitäisi lähestyä ja kun sen kynnyksen ylittää, toivotaan vastausta palveluntuottajalta mahdollisimman nopeasti.

”Se on kuitenkin iso kynnys ottaa yhteyttä johonkin. Sen kynnyksen madaltaminen olis tarpeellista (...) et olis vaikka joku puhelinaika merkattu johonki et mulle jäi mieleen vaan (...) sellainen et voinks mä nyt soittaa tai laittaa sähköpostia, onks se nyt ihan ok, miten täs tilantees pitää toimia. (...) toimintaohje pitäis olla kans et pelkkä sähköpostiosoite ei riitä rohkaisemaan ottamaan yhteyttä.”–Mies

”(...) selkeät yhteystiedot et kun lähettää esimerkiks sähköpostin niin sielt tulee vastaus, tulis ny vaik edes kahden vuorokauden sisään eikä kolmen viikon päästä.(...) Henkinen kynnys voi olla korkea ottaa yhteyttä ja sit jos ottaa yhteyttä ja sit se vaste sieltä kestää nii tulee semmonen et apua nyt meni varmaan jotain väärin.”–Nainen

Toinen tärkeä seikka tutkimuksen mukaan on nopea reagointi. Eron läpi käyneet kertovat kokemuksestaan kriisinä, johon kaivataan apua niin nopeasti kuin mahdollista. Eron akuuttivaiheessa tilannetta halutaan päästä purkamaan mahdollisimman nopeasti. Etenkin silloin, jos ero tulee yllätyksenä, koetaan tarvetta pyrkiä pelastamaan tilanne, jolloin tukea tilanteeseen kaivataan niin nopeasti kuin mahdollista.

”Erossa eletään niin kriisissä et pitäsi nopeesti, et se et semmonen et (...) sanottiin et meillä on seuraava vapaa aika kahden kuukauden päästä maanantaina (...) Siitä ei oo mitään hyötyä siin vaiheessa, kun on se kriisiytynyt tilanne päällä.”–Mies

”Kolme viikkoa pystyy odottaa jos mä tiedän et okei tää on kolmen viikon päästä, mut jos on niinku kolme viikkoo mennee siihen että selviää et koska sä pääset (...) ikään kuin ei oo määritelty se aika et milloin tapahtuu seuraava asia eteenpäin nii se monesti turhauttaa (...) jos tulee semmonen ikään kuin kriisitilanne niin se tulee niin nopeesti ja vaatii niin nopeeta reagointia et se kolme viikkoo voi olla liian kauan. Jollain se tilanne on menny ohi ja jollain se on eskaloitunu tosi huonoks. Ennaltaehkäisevät palvelut pitäisi olla nopeestikin saavutettavissa”–Nainen

Kolmantena teemana nousee palveluohjauksen merkitys erokriisin keskellä. Tutkimuksen mukaan alueen eropalveluista ei tiedetä paljon. Lisäksi oma jaksaminen akuutissa erokriisissä kuvataan rajallisena. Tämä vaikuttaa siten, että tietoa tarjolla olevista tukimuodoista ei jakseta etsiä. Sosiaalihuoltolaissa (HE164/2014 vp) korostetaan viranomaisten välistä yhteistyösä, sen kehittämistä ja keskinäistä tiedonvaihtoa. Asiakkaan etu on, että viranomaiset tekevät yhteistyötä ja hakevat yhdessä asiakkaan ja toistensa kanssa ratkaisuja vaikeisiin tilanteisiin. Moniammatillisuuden lähtökohta on asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen. Etenkin lapsiperheille kohdennetut palvelut jakaantuvat monille sektoreille, joita asiakkaan on hankala hahmottaa. Lisäksi ne saattavat olla erillisiä ja toisistaan tietämättömiä. Pohjois-Suomessa Kaste-ohjelmassa on toteutettu palveluiden elämäntarkimallia, jonka tarkoituksena on, että kaikki lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevät toimijat saadaan toimimaan verkostoituneessa yhteistyössä.

”Man skulle nog behöva den där informationen...att hurudan hjälp och varifrån man kan få det”–Nainen

”(...) jag fick inget med mig därifrån... ingen information om något, som typ andra tjänster som erbjuds i Vasa (...) När man är mitt upp i skilsmässokrisen så orkar man int söka efter information (...) Någon skulle behövt lägga en broschyr i min hand.”–Kvinna

Neljäntenä teemana on ennaltaehkäisevät palvelut. Ennaltaehkäisyllä haastatteluissa tarkoitetaan lapsen edun huomioimista ja että lapsen etu toteutuu silloinkin, kun hänellä on kaksi kotia. Tutkimuksessa nousi esiin myös taloudelliseen tilanteen huomiominen eroti-

lanteessa ja siihen saatavan tuen tärkeys. Lapsen etu voidaan määritellä koostuvan kai-
kista YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen artikloista, jotka ovat juridisesti sitovia ja
velvoittavia. Lapsen edun on oltava ensisijainen peruste lasta koskevien päätösten teke-
misessä. (YK: lapsen oikeuksien yleissopimus ja sopimuksen valinnaiset pöytäkirjat
2016: 3–71.)

*”jotain vinkkiä tai sitten välittäjänä olemista et jos vanhemmilla ei oo sitä pu-
heyhteyttä” –Mies*

Käyttäjäkartoituksen mukaan koetaan, että kun lasten huolto- ja tapaamissopimuksista
on päätetty, jää perhe ammatillisen tuen ulkopuolelle. Palveluiden käyttäjät peräänkuu-
luttavat seurantatapaamista, jossa selvitetään, miten yhteistyö vanhempien välillä toimii
ja millaiselta elämä kahden kodin välillä lapselle näyttää kun perhetilanne on stabiloitunut.

*”Et jos vanhemmat keskustele näin niinku siit omasta tilanteesta et siin on joku
joka muistuttaa et hei miten lapsen etu toteutuu tässä tilanteessa et tulee tavallaan
tökkii niitä vanhempia sieltä omasta tunnereaktiosta.” –Nainen*

*”Då när det skulle ha gått som ett år att man skulle ha haft någon träff hos socialen
eller någonstans och hört att hur går det nu. För det har ju aldrig funnits någon
uppföljning.” –Nainen*

4.9. Onko olemassa turhia eroja?

*”Puhuminen, et miltä tuntuu. (...) Silloin ku mä heräsin ja yritin puhua niin ainut
hetki milloin voi puhua oli silloin ku lapset oli nukkumassa ja ex sanoi ettei jaksa.
(...) Että se oli ehkä väistämätöntä. (...) ei tässä olis tarvinnu ku vähän puhua ni-
inku miltä tuntuu ja sopia pelisääntöjä, että mitä tehdään (...) parisuhdehan on
sellaista yhteistyötä sen alkuhuuman jälkeen et se pitää olla sama päämäärä ja
jutella ja kehittää. Että ei se oo mitään automaattista.” –Mies*

Kysymys eron turhuudesta on mielipide- ja asenne väittämä ja siten ongelmallinen. Yk-
silön, parisuhteen tai perheen kasvuvaiheeseen liittyvän ongelman ollessa syynä eroon,
voidaan ehkä miettiä eron turhuutta, sillä ne ovat syitä, joihin eroa ei nähdä ratkaisuna.

Usein keskustellaan siitä, onko eroaminen nykyisin liian helppoa. Eliniän kestävä avioliitto ei kuulu postmodernin yhteiskunnan normeihin, mikä vaikuttaa eroamisen helppouteen. (Kiiski 2011: 115, 124.) Käyttäjäkartoituksessa selvitettiin kokemuksia siitä, olisiko entinen parisuhde voitu jollain tavalla pelastaa. Käyttäjäkartoituksen mukaan noin puolet eronneista vanhemmista kokivat, että ero olisi voinut olla vältettävissä. Keinoina siihen mainittiin kommunikaation parantaminen, puolison arvostaminen ja parisuhteen hoitaminen.

”Yks mikä olis hyvä, että niistä asioista puhuttais jo etukäteen. Tai siis ei erosta tarvi puhua mut parisuhteesta puhuttais ihan niinku näissä lapsen kolmevuotisneuvolassa et hei miten teidän parisuhteessa menee ja muuta.”—Mies

Hokkasen (2005: 29.) mukaan miehet haluavat usein säilyttää onnettomankin liiton, sillä miehille avioliitto tuo perusturvallisuutta tarjotessaan hyvän statuksen ja taustan kodin ulkopuoliselle toiminnalle.

”Ehdottomasti olin valmis tekemään tosi paljon sen eteen, että eroa ei olisi tullut. Mä olin valmis aika isoihin myönnytyksiin, kun puhuttiin erosta todellisena vaihtoehtona (...) mulla ei ollut sellaisia keinoja jotka olis estänyt eroa tapah- tumasta, et vaikka sanottiin että ero on yhteinen päätös niin ne olosuhteet jotka ajoj siihen päätökseen ne ei ollu mun valintoja.”—Mies

Riippumatta siitä kumpi eroprosessin on käynnistänyt, ollaan käyttäjäkartoituksen mukaan valmiita tekemään töitä sen eteen, että parisuhde ei pääty eroon. Käyttäjäkartoituksessa tulee voimakkaasti esiin myös usko avioliittoinstituutiota kohtaan.

”Jag hade ju aldrig tänkt skilja mig och har nog kämpat för mitt äktenskap, så om han bara på något vis visat en liten vilja att rädda vårt äktenskap och tagit emot hjälp skulle äktenskapet säkert gått att rädda (...) för min del tror jag inte att jag skulle ha kunnat göra mera”—Kvinna

”Kun mä menin naimisiin niin mä ajattelin, että mä meen kerran elämäs naimisiin (...) Mä tein eropäätöstä sellasen viis vuotta. Sit se vaan tuli. Mikään ei muutu ja kaikki menee vaan niinku. Mä koin, että kaikki meni raskaammaks. (...) mä yritin puhua mut se ei oo niin keskustelutaitoinen (...) Nyt jälkeinpäin kun ajattelee niin mä olisin toivonu että siinä olis ollu joku joka kertoo mitä tuleman pitää.”—Nainen

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Erosta toipumisessa on ystävillä ja omilla vanhemmilla merkittävä rooli. Käyttäjäkartoituksen mukaan läheiset ihmiset ovat tukeneet erosta eteenpäin. Tärkeänä koetaan paitsi se, että on joku jolle puhua ja purkaa tunteitaan mutta vielä tärkeämpänä seikkana nousee arjessa käytännön tasolla tukeminen, jossa korostuu kiitollisuus omien vanhempien tarjoamalle avulle. Käyttäjäkartoituksen mukaan voidaan kiteytetysti todeta, että erosta toipumisessa on auttanut omat vanhemmat ja pääsääntöisesti heiltä saatu arjen apu sekä vertaisuus.

Hyvinvointiyhteiskuntamme palvelurakenne on hyvin kattava. Se kuitenkin koetaan vaikeasti lähestyttäväksi, sillä käyttäjäkartoituksen mukaan ei tiedetä millaista tukea on oikeus saada ja mistä apua voi hakea. Lisäksi sosiaalialan palvelut koetaan kohdistettavan perheille, joilla on isoja ongelmia, eikä ero lapsiperheessä koeta sellaiseksi tilanteeksi siitäkään huolimatta, että se herättää monenlaisia tunteita ja käyttäjäkartoituksen mukaan arjesta selviytyminen yksin on haasteellista, toisinaan jopa mahdottomalta tuntuva.

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittämisessä on keskiössä asiakaslähtöinen ajattelu sekä ennaltaehkäisevien palveluiden tuottaminen ja niiden helppo sekä nopea saataavuus. Palveluorganisaation olennainen osa on asiakkaat, palveluiden käyttäjät, joiden tarpeet ja tyytyväisyys ovat tärkeitä arvioitaessa toimintaa. Käyttäjäkartoituksessa nousi esiin tarve kotiin vietäville, arkea tukeville palveluille, sillä arjessa jaksaminen koetaan erotilanteessa haasteellisena. Vaasan yliopiston tutkijatohtori Harri Raision johdolla toteutetussa opiskelijoiden kansalaisraadissa vuonna 2014 nousi esiin idea ”hätäapu”-toiminnasta, joka olisi turvaverkko arjen kriiseissä tarjoten apua arkisiin tilanteisiin, kuten koti-töihin; siivoukseen ja pyykkäykseen. Kansalaisraadissa mietittiin palvelun mahdollisuuksia ja vahvuuksia ja tulokset ovat tässä tutkimuksessa samansuuntaiset. Molemmissa ilmenee tarve palveluille jotka helpottavat lapsiperheen arjessa jaksamista. (Opiskelijoiden kansalaisraati 2014.)

Opiskelijoiden kansalaisraadissa (2014) pohdittiin myös sukupolvien välistä toiminnallista vuorovaikutusta. Jalkautuvat palvelut voidaan nähdä tämän päivän tarpeeseen vastaavana toimintana, sillä erotilanne vie vanhemman voimavaroja ja arjen pyörittäminen

kriisitilanteessa tuntuu raskaalta. Omien vanhempien rooli arjen tukemisessa korostuu, mutta eroon johtavat tekijät saattavat rikkoa yhteyden omiin ja etenkin entisen puolison vanhempiin. Käyttäjäkartoituksen mukaan eronneet kokevat yksinäisyyttä ja irrallisuutta, joka näyttäytyy silloin kun puhutaan konkreettisesta avusta, kuten lastenhoito- avusta tai arjen tukemisesta. Kuten käyttäjäkartoituksessa ilmenee, välimatka vanhempiin saattaa olla maantieteellisesti pitkä tai omia vanhempia ei kriisitilanteessa haluta rasittaa liikaa, jolloin tukea kaivataan yhteiskunnan rakenteista.

Väestössämme on vireitä eläkeläisiä, joiden omat lapset ja lapsenlapset saattavat olla kaukana. Alueen väestön ikääntyminen tuo haasteita, jotka voidaan nähdä mahdollisuuksina, sillä se on aktiivista ja osallistuvaa. Hyvinvointiin saadaan positiivisia vaikutuksia kansalaisten osallisuuden edistämällä. Käyttäjäkartoituksessa esiin noussut tarve saada apua arjessa jaksamiseen ja omien vanhempien merkityksestä erosta selviytymisessä toi ajatuksen kotiin vietävistä palveluista. Siihen on mahdollista yhdistää kansalaislähtöinen ja ammatillinen tuki, kehittämällä Vaasan alueella varamummo- ja vaari toimintaa, joiden merkityksellisyys arjessa näyttäytyy läsnäololla, kuuntelemisella, toiminnallisuudella, perinteiden siirtämisellä ja sylinä lapsille. Tuulikki Ukkonen–Mikkolan tutkimuksen (2011: 155.) mukaan lasten ja vanhusten välillä näyttäytyy runsaasti sanatonta vuorovaikutusta: hiusten silittämistä, olkapäille taputtamista, halauksia ja kädestä kiinni pitämistä. Empiiriset tutkimustulokset osoittavat lisäksi, että ilmeet ja katseet ovat keskeisiä vuorovaikutuksen muotoja vanhusten ja lasten välillä. Tällainen on ennaltaehkäisevää kansalaislähtöistä toimintaa, joka vahvistaa vanhemman ja koko perheen sekä varaisvanhemman jaksamista ja hyvinvointia.

Onnistuessaan, sukupolvien välinen vuorovaikutus yhteisen toiminnan muodossa, tuottaa yhteisöllisyyttä, joka lisää kunnioitusta, hyväksyntää ja arvostusta (Ukkonen– Mikkola 2011: 146). Järjestökentän rikkaus on sen mahdollisuudessa yhdistää ammatillinen ja kokemukseen perustuva tieto, mikä mahdollistaa vertaisuuteen perustuvan tuen tarjoamisen, edistää ihmisten kanssakäymistä ja tarjota mahdollisuuksia osallisuuteen. Järjestöjen tuottamat palvelut täydentävät julkisia palveluita juuri niiltä osin, jotka tässä tutkimuksessa on korostunut jaksamista tukevana. (Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2015: 33–34.)

Palvelurakenteeseemme kuuluu kuntien velvollisuus järjestää kotipalvelua. Sille on käyttäjäkartoituksen mukaan kysyntää. Erokriisissä elävät vanhemmat kaipaavat jaksamisen tukemiseksi palveluita. Käyttäjäkartoituksen mukaan eron tuoma elämänmuutos voi olla iso ja toimintakykyyn vaikuttava, rajoittaen vanhemman voimavaroja arjesta selviämiseen, jolloin resurssit eivät riitä palveluiden piiriin hakeutumiseen. Tämä näkyy käyttäjäkartoituksessa siten, että tuotettavista palveluista ei tiedetä. Tutkimuksen mukaan ei välttämättä ole kyse siitä, etteikö palveluita olisi olemassa vaan siitä, millä tavalla tukea tarvitsevat saavat tiedon palveluista ja ylittävät kynnyksen hakea apua. Tutkimuskysymys alueen palveluiden tarvestaavuudesta on ongelmallinen. Alueella on olemassa palveluita eron eri vaiheisiin, mutta palveluista ei tiedetä, joten niistä saatava tuki jää hyödyntämättä.

Jalkautuvan palvelumallin ympärille on mahdollista kehittää laajaa toimintaa käyttäjäkartoituksessa nousseiden tarpeiden mukaisesti. Käyttäjäkokeusten pohjalta kaivataan lisää palveluohjausta ja tietoa erilaisista palveluista. Eroauttamisen kotiin jalkautuva palvelumalli voitaisiin rakentaa arkea tukevaksi, toteuttamalla se työparityönä ammattilaisen ja koulutetun vapaaehtoisen kanssa tai eri organisaatioiden välisenä yhteistyönä siten, että palvelussa yhdistyy arjessa jaksamista tukeva toiminta, palveluohjaus ja tarpeen mukaan keskusteluapu.

Opiskelijoiden kansalaisraadissa (2014) pohdittiin sitä, mikä voisi olla se taho, joka koordinoisi ja ohjaisi kotiin vietäviä arjen jaksamista tukevia palveluita osallistaen kansalaisia toimintaan mukaan. Tähän tutkimukseen tehty käyttäjäkartoitus on osa pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeen (2015–2017) kehittämistyötä. Stea on toukokuussa 2017 myöntänyt avustusta uudelle eroauttamisen hankkeelle vuosille 2017–2019. Uudessa yhdessä mutta erikseen– ero lapsiperheessä hankkeessa jatketaan pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeessa käytettyjä menetelmiä ryhmämuotoisen eroauttamisen tarjoajana. Lisäksi hankkeessa on isona osatavoitteena kotiin vietävät palvelut. Jalkautuva eropalvelu täydentää alueen palvelutarjontaa ja se voi olla mahdollisuus tavoittaa perheitä, jotka muutoin jäävät palveluiden ulkopuolelle.

Varhainen tuki voidaan nähdä merkittävänä keinona vaikuttaa vanhempien väliseen so-
vinnollisuuteen, kun perhe saisi oikea-aikaista tukea elämäntilanteessaan. Varhainen tuki
voidaan rakentaa huomioimaan koko perheen, tarjoamalla vanhemmille mahdollisuuden
voimaantumiseen ja lapsen huomioimiseen eron keskellä. Kotiin jalkautuva toimintamalli
mahdollistaa tehokkaan palveluohjauksen, mitä käyttäjäkartoituksen mukaan kaivataan.
Jalkautuva moniammatillinen, ennaltaehkäisevä palvelumalli voi olla perhepoliittisesti
merkityksellistä, sillä pitkällä tähtäimellä sen vaikutukset voivat ulottua huoltoriitojen
ennaltaehkäisyyn ja yhteisvanhemmuuden edistävyyteen, joilla on suoranaiset vaikutuk-
set lasten ja nuorten hyvinvointiin.

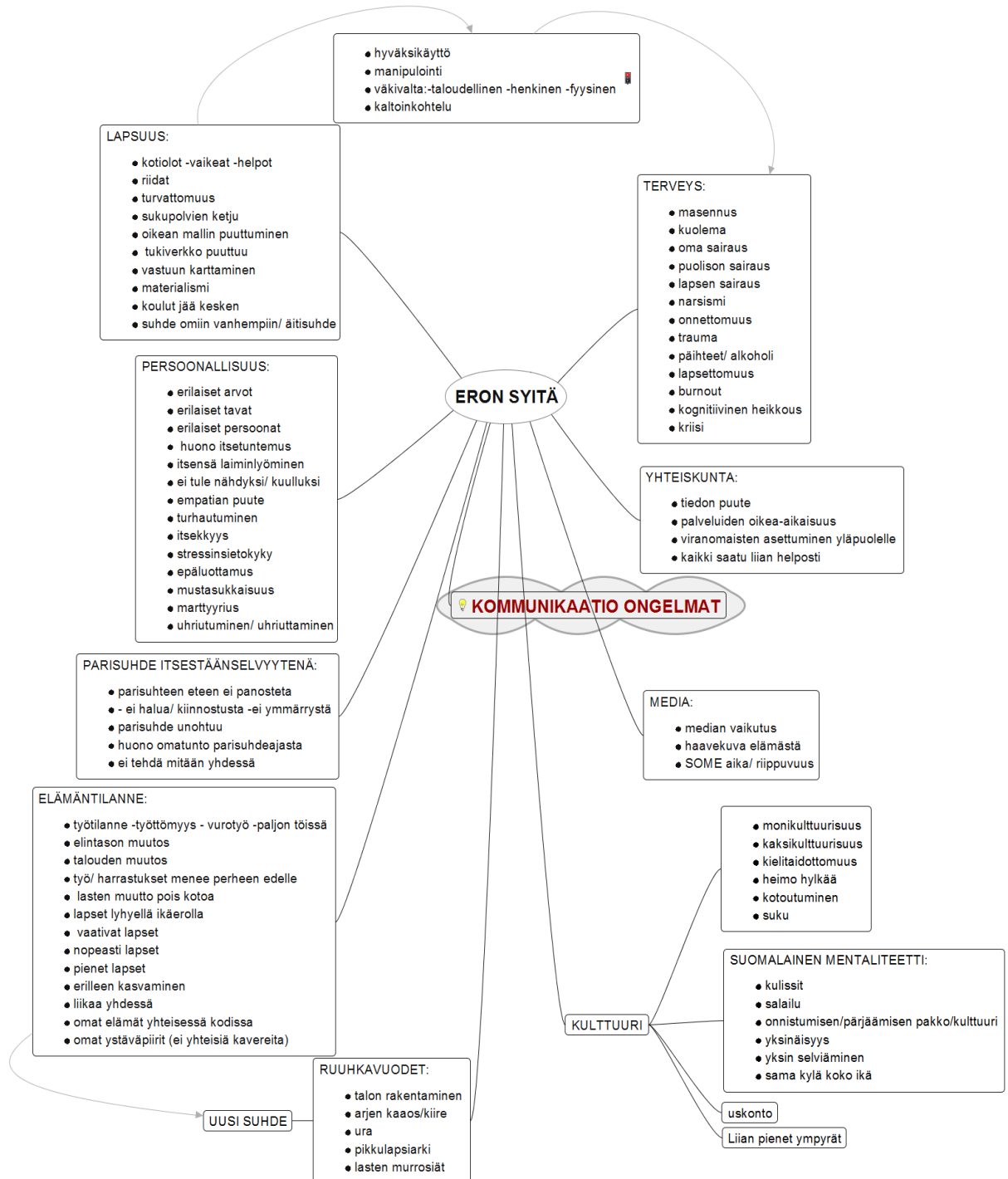
Käyttäjäkartoituksen mukaan erotilanteessa on saatu tukea monilta eri tahoilta. Saatu tuki
on ollut lyhytkestoista kriisiapua. Käyttäjäkartoituksen mukaan tieto tarjolla olevista pal-
veluista on heikkoa. Eroperheitä kohtaavilla ammattilaisilla, kuten neuvolassa, päiväko-
deissa, kouluissa ja työterveydessä ei välttämättä ole tietoa kaikista palveluista joita asi-
akkaan on mahdollisuus erotilanteessa saada. Tämä tekee palveluohjauksen haasteel-
liseksi. Tietoisuutta palveluista on lisättävä sekä alueen ammattilaisten, että asukkaiden
keskuudessa. Se ei kuitenkaan yksin riitä. (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2006: 226.) Kaiva-
taan myös Vaasan kaupunginjohtaja Tomas Häyryn sanoin halua tehdä yhdessä. Vain
yhdessä olemme vahvempia. Ongelman ehkäisemiseksi on tärkeää, että alueella on ko-
koavia ohjelmia, jotka tukevat yhteistä toimijuutta. Yksi tällainen on alueella toimiva ero-
tiimi. Hallituksen LaPe kärkihankkeen valtakunnallisena tavoitteena on julkisten eroaut-
tamispalveluiden täydentäminen yhteistyössä järjestöjen, seurakunnan ja yksityisten pal-
veluntuottajien kanssa. Eropalveluiden sijoittuminen hallituksen kärkihankkeeseen, voi-
daan nähdä tärkeänä päänavauksena palveluiden kehittämiseksi ja niiden voimaantumi-
selle.

Käyttäjäkartoituksen mukaan eropalveluiden piiriin hakeudutaan silloin kun erosta tulee
jollain tavalla konkreettinen, eli kun siitä aletaan puhua todellisena vaihtoehtona. Tällöin
tavoitteet palvelulle voivat olla puolisoiden ajatuksissa erilaiset. Toiselle tavoitteena saat-
taa olla parisuhteen jatkaminen, jolloin tukea haetaan parisuhteen tilanteen korjaamiseen
tai toinen saattaa haluta tukea hyvään eroon. Käyttäjäkartoituksessa tuotettiin ajatuksia

siitä, mitä syitä erojen taustalta voi löytyä. Ne tuovat arvokasta tietoa siitä, miten monisyisestä, useille elämänalueille kohdistuvasta asiasta on kyse silloin kun mietitään eroja. Tutkimuksen tavoitteena oli käyttäjälähtöinen palveluiden kehittäminen, jotta perheen pahoinvointiin voitaisiin puuttua riittävän ajoissa ja ennaltaehkäistä vanhempien välisten ristiriitojen kärjistymistä ja sen myötä vaikuttaa vanhempien eron kokeneiden lasten hyvinvointiin. Tutkimus antaa kuitenkin myös paljon tietoa siitä, mitkä ovat keinoja, jolla eroja voitaisiin ennaltaehkäistä, sillä käyttäjäkartoituksessa puhutaan paljon siitä, miten tärkeää parisuhteen hoitaminen on ja miten pienillä teoilla ja muutoksilla ero olisi ollut vältettävissä.

Postmodernissa yhteiskunnassa erot voidaan nähdä seurauksena jostain, mikä ei korjaannu pelkästään eroamalla. Erojen syyt ovat moninaisia. Tutkimuksissa saadut tulokset osoittavat sen, että kommunikaatiovaikaudet myötävaikuttavat puolisoitten etäännyttämiseen, riitojen eskaloitumiseen ja ovat syinä eroihin. Kommunikaatio ongelmat erojen syynä nousevat keskiöön puhuttaessa eron jälkeisestä vanhemmuudesta, sillä yhteishuolto, toimiakseen, edellyttää vanhempien välistä kommunikaatiota. Mikäli jo parisuhteen aikana kommunikaatiossa on ollut haasteita, voidaan se nähdä haasteellisena myös eron jälkeen. Vanhempien keskinäisen kommunikaation parantaminen voidaan nähdä perustana yhteisvanhemmuuden rakentamisessa.

Kuvioon 3 on koottu eroon johtavia tekijöitä, jotka ovat tähän tutkimukseen tehdystä käyttäjäkartoituksesta ja Pohjanmaan eroauttamisen kehittämishankkeessa toteutuneista yhteistyöpalavereista ja asiakastapaamisista. Eroon johtavat tekijät näyttävät hyvin samankaltaisina kuin Kiiskan (2011) tutkimuksessa esiintyvät eron syyt.

Kuvio 3: Eeroon johtavat tekijät

Vanhemmat kertovat kaipaavansa tukea vanhemmuuteen, sillä uudenvuoden arki tuo haasteita. Lisäksi peräänkuulutettiin seurantaa. Pohjanmaan perhekaste II – hankkeessa kehitettyyn yhteistyökeskustelumalliin kuuluu seurantatapaaminen muutaman kuukauden kulluttua viimeisestä tapaamisesta. Seurantatapaamisen tarkoitus on tavata ja kuulla yhteistyön sujumisesta. Yhteistyökeskustelumallia toteutetaan muun muassa Vaasan perheneuvolassa. Vaasan alueella on myös perheinterventiokoulutuksen saaneita ammattilaisia. Myös tähän toimintamalliin kuuluu seurantatapaaminen. Alueella on olemassa toimivaa, ajantasaista ja asiantuntevaa palvelua erotilanteissa tukemiseen. Haasteena on palveluiden näkyväksi tekeminen ja kynnyksen madaltaminen, jotta tukea erotilanteissa ei haettaisi vain äärimmäisessä hädässä. Palveluiden ennaltaehkäisevän työotteen korostaminen, lapsen tarpeiden tunnistaminen erossa ja vanhemman oman jaksamisen tukeminen uudessa perhetilanteissa saattaisivat olla keinoja jolla eron kokeneita saisi palveluiden piiriin. Palveluiden kynnyksen madaltaminen ei ole kuitenkaan ainoa ratkaisu. Tarvitaan organisaatioiden välistä yhteistoimijuutta lisäämään tietoisuutta olemassa olevista palveluista. Kuten käyttäjäkartoituksessa ilmeni, ei käyttäjillä ole tietoa millaisia etuuksia ja palveluita on tarjolla, eikä niitä välttämättä jaksaa lähteä etsimään. Auttamistyössä tärkeää on palvelun tarkoituksenmukaisuus, palvelun tuottajien työorientaatio, vaikuttavuus, taloudellisuus sekä yhteiskunnallinen responsi samoin kuin ainutkertaisuuden huomioiminen. (Karjalainen, P. 2007: 212.)

Alueella toimiva erotiimi, joka koostuu eroperheitä tapaavista ammattilaisista, on todettu tärkeäksi kohtaamiskanavaksi ammattilaisten keskuudessa. Kelluvana verkostorakenteena sen jatkuvuus alueella on osittain riippuvainen Vaasan ensi- ja turvakoti ry:n STEA:lta saamasta rahoituksesta eroauttamispalveluiden kehittämiseen ja täydentämiseen, erotiimin järjestämisvastuun ollessa Vaasan ensi- ja turvakodilla. Erotiimin toimintaa on mahdollista kehittää siten, että se jäisi alueelle pysyväksi verkostorakenteeksi, sillä siinä yhteisesti tuotettu tieto on tärkeää palvelunohjauksen, tiedon tuottamisen ja palveluiden kehittämisen kannalta.

Palveluiden kehittämisen on vastattava tarpeita ja tuettava olemassa olevia palveluita ankuroituen kunnan strategiaan. On tärkeää, että kehittämistyö saataisiin kytkettyä strategiseen kuntapolitiikkaan ja siitä saatavaan tukeen. (Arnkil, Eriksson ja Arnkil 2006: 226.)

Vaasan alueella tiedostetaan yleisesti sektoreiden välinen yhteistyön kehittämistarve, johon myös yhteiskunnallinen kehitys haastaa. Yhteistoimintamallit sekä kovenevat reunaehdot edellyttävät yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistoimintamalleja jotka lisäävät rajapinnoilla tapahtuva kanssakäymistä (Karjalainen P. 2007: 197).

Käyttäjäkartoituksessa korostuu vanhempien huoli lapsista erotilanteessa. Erotilanteessa vanhemmat tarkkailevat ja tulkitsevat lasten oireilua ja käyttäytymistä. Vanhemmat kertoivat kaivanneensa asiantuntija-apua tukemaan lasta erotilanteessa. Pohjanmaan eroauttamisen kehittämishanke pohjanmaan alueella toteuttamille lasten taikuri-erovertaisyryhmille on tutkimuksen mukaan tarvetta. Tarve on todettu myös hyvinvointipalveluissa, sillä lasten vertaisryhmätoimintaa toteutetaan myös osana pohjanmaan LaPe- hanketta.

Neuvolatoiminnan ennaltaehkäisevä ja terveyttä edistävä toiminta on tärkeä osa perusterveydenhuoltoa. Se on palvelujärjestelmä, joka tavoittaa lähes jokaisen suomalaisen lapsiperheen. Se voi olla myös ainut ammatillinen taho, johon perheellä on kontakti. Tämä on merkityksellinen ja tärkeä olemassa oleva palvelu, jonka roolia perheen hyvinvoinnin kartoittajana voitaisiin vieläkin kehittää, kuten tähän tutkimukseen tehdyssä käyttäjäkartoituksessa on ilmennyt, sillä neuvolan roolia eroauttamisessa ei tunnisteta.

Äitiys – ja lastenneuvolassa kartoitetaan kyselylomakkeella parisuhteen ja perheen tilannetta. Käyttäjäkartoituksessa ilmenee, että lastenneuvola saattaa olla perheen ainoa virallinen taho, johon ollaan kontaktissa. Neuvolakäynnit ovat kuitenkin vain kerran vuodessa, jolloin saattaa olla, että erotilanne ei ole enää akuutti, eikä sen puheeksi ottamista koeta merkityksellisenä, jollei siitä työntekijän toimesta kysytä. Toisaalta neuvola koetaan lapsikeskeiseksi eikä vanhempi ajattele sitä tahoksi jossa otetaan puheeksi parisuhteeseen liittyvät huolet. Vuosien saatossa on vähennetty perinteistä perheille tarjottavaa kotipalvelua jonka tilalle on kehitetty erilaista perhetyötä, minkä painopisteeksi on konkreettisen auttamisen sijaan asetettu psykososiaalinen neuvonta ja sosiaalinen tuki. Suomalaisessa neuvolajärjestelmässä toteutetaan ehkäisevää ja varhaisen tuen perhetyötä. Tämän työmuodon tavoitteena on perheen ja vanhemmuuden tukeminen ja koko perheen hyvinvointi sekä tarvittaessa perheen ohjaaminen toisenlaisen tuen piiriin. Susanna Raution artikkelin (2014: 192) mukaan perheiden tarpeet liittyvät lastenhoitoon- ja kasvatukseen,

parisuhteeseen tai sosiaalisiin ongelmiin. Moniammatillisen yhteistyön sujuvuus eri organisaatioiden edustajien välillä vaatii ohjausta, yhteisiä pelisääntöjä, dialogia ja keskustelevaa kulttuuria. Onnistuessaan perheellä olisi mahdollisuus saada oikea-aikaisesti tarvitsemaansa tukea. Varhaisen tuen perhetyömuotojen, kuten kotikäyntien puolesta on perusteltua tutkimustietoa. Siihen panostaminen voisi tuoda paljon säästöjä, vähentäen varsinaisen sosiaalityön tarvetta. Lisäksi jalkautuva, kotiin vietävä työ mahdollistaa työskentelyn koko perheen kanssa. (Rautio 2014:193–200.)

Perheiden tukeminen erotilanteessa on melko saanut paljon huomiota viimeisten vuosien aikana. Talouden romahtaminen, vanhemman jaksamisen tukeminen ja yhteisvanhemmuuden, vanhempien välisen sovinnollisuuden tukeminen, ovat teemoja, joihin kaivataan käyttäjäkartoituksen mukaan ratkaisuja. Ne ovat teemoja, jotka tulevat näkymään perhepoliittisissa linjauksissa. Ruotsia pidetään edelläkävijänä yhteisvanhemmuudesta puhuttaessa. Ruotsin perhepoliittisissa linjauksissa huomioidaan vanhempien taloudellinen tilanne eron jälkeen siten, molemmilla vanhemmilla on itsenäinen oikeus elatustukeen, sillä se on sidottu vanhemman varallisuuteen, eikä lapsen kirjaamispaikkaan. Ruotsissa vanhemmilla on lisäksi parisuhdestatuksesta riippumatta mahdollisuus jakaa lapsilisiä keskenään. (Rissanen 2016: 249.)

Vanhempien välisen sovinnollisuuden vaikutukset heijastuvat koko perheeseen. Mitä paremmin vanhemmat pystyvät toimimaan yhteistyössä on sillä suoria vaikutuksia lasten hyvinvointiin, kun lasten ei tarvitse olla kuulemassa vanhempien välisiä erimielisyyksiä tai olla sanansaattajina puhumattomuuden kulttuurissa. Lisäksi se edistää läheisten suhteiden säilymistä isovanhempiin, sillä eron asianosaisuus ulottuu usein myös isovanhemmukseen. Vanhempien sovinnollisuuden tukemisen vaikutukset ulottuvat myös vanhempien jaksamiseen sekä sitä kautta epäsuorasti lasten tilanteeseen kahden kodin välillä. Ennaltaehkäisevillä palveluilla on tärkeä rooli yhteistyövanhemmuuden rakentumisessa. Perhepoliittisissa linjanvedoissa olisikin kiinnitettävä huomiota siihen, miten molemmat vanhemmat saisi sitoutettua ennaltaehkäisevän palvelun piiriin, jotta voisimme välttää kärjistyviä, erityisesti lasta vahingoittavia huoltoriitoja.

LÄHDELUETTELO

- Ahola, Raimo, Ari Pajuniemi ja Sami Pajukangas (2016): Tuomioistuinten työtilastoja vuodelta 2015. Oikeusministeriön julkaisu 10/2016. Helsinki.
- Alasalmi, Päivi (2016): Yhden vanhemman perheet. Teoksessa: Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa. Monimuotoiset perheet verkosto. 2016. Saatavissa 28.11.2016: https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf
- Alueuudistus/ maakunnat ja kunnat edistävät hyvinvointia ja terveyttä. Saatavissa 7.12.2016: <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/hyvinvoinnin-edistaminen>
- Alueuudistus/ mitä sote-uudistus tarkoittaa minulle? Saatavissa 7.12.2016: <http://alueuudistus.fi/mika-on-sote-uudistus>
- Alueuudistus/ sosiaali- ja terveystalouden integraatio. Saatavissa 7.12.2016: <http://alueuudistus.fi/integraatio>
- Alueuudistus/ Palvelukeskukset. Saatavissa 7.12.2016: <http://alueuudistus.fi/maakuntauudistus/palvelukeskukset>
- Apuaeroon.fi. Saatavissa 31.5.2017: <https://apuaeroon.fi>
- Arnkil Tom Erik, Esa Eriksson ja Robert Arnkil (2006). Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 253. Gummerus kirjapaino Oy 2006.
- Avioliittolaki. 13.6.1929/234. Laki avioliittolain muuttamisesta. 6: 24– 32 §. Saatavissa 11.10.2016: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
- Avioliitot ja avioerot Vaasassa. Tilastokeskus (2016). Saatavissa 29.8.2016: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2015/ssaaty_2015_2016-04-21_tie_001_fi.html
- Björklund, Liisa ja Sari Sarlio-Siintola (2010). Inhimilliset toimintavalmiudet suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Teoksessa: Hiilamo, Heikki ja Juho Saari (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka– johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu A Tutkimuksia 27. Juvenes Print Oy.
- Broberg, Mari (2010). Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Drew, Eileen, Ruth Emerek and Evelyn Mahon (1998). Women, work and the family in Europe. London. Routledge
- Esping- Andersen, Gøsta (1990). The three worlds of welfare capitalism. Cambridge. Polity press.

- Fischer, Bruce (2011). Jälleenrakennus kun suhteesi päättyy. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.
- Forssen, Katja, Anita Haataja ja Miia Hakovirta (2009). Yksinhuoltajien asema suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa: Forssen, Katja, Anita Haataja ja Miia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa, 9–18. Väestöliiton tutkimuksia D 50.
- HE 129/2013 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13§ muuttamisesta. Saatavissa 1.11.2013: <http://finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130129>. HE 60/2016 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista sekä varhaiskasvatuslain 13 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta. Saatavissa 13.4.2017: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160060>
- HE 151/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta. Saatavissa 30.11.2016: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160151>
- HE 164/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa 13.5.2017: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164#idp432254384>
- Hellsten, Katri (2011). Onko puhe Suomesta pohjoismaisena hyvinvointivaltiona perusteltua? Teoksessa: Palola, Elina ja Vappu Karjalainen (toim.) Sosiaalipolitiikka–Hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki. Unigrafia Oy Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena (2008). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hokkanen, Tiina (2002). Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää. Vanhempien ja lasten väliset suhteet. Teoksessa: Rönkä, Anna ja Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen PS-kustannus, Otavan kirjapaino Oy. Keuruu 2002.
- Hokkanen, Tiina (2005). Äitinä ja isänä eron jälkeen, yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. tutkimus 267. Jyväskylän yliopisto.
- Hänninen, Kaija (2007). Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Stakesin raportteja 20/ 2007. Helsinki. Valopaino Oy.
- Hämäläinen, Juha (2011). Kalliit erot. Selvitys huoltoriitojen kustannuksista. Lastensuojelun keskusliitto, neuvokeskus. Ylöjärvi: Painohäme Oy.

- Häyry, Tomas (7.4.2017) Vaasan kaupunginjohtajan tervehdys Vaasan ensi- ja turvakoti ry:n 30 vuotis juhlaseminaarissa
- Jallinoja, Riitta (1985). Johdatus perhesosiologiaan. Helsinki: WSOY.
- Jallinoja, Riitta (1990). Introduktion till familjesociologi. Helsingfors: Statens tryckeri-central.
- Karjalainen, Pekka (2007). Prosesseja, vaikuttavuutta ja muutosmekanismeja. Teoksessa: Kehittämistyön risteyksessä, 197–214. Toim. Riitta Seppänen–Järvelä ja Vappu Karjalainen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus kirjapaino Oy.
- Karjalainen, Vappu (2007). Verkostokehittäminen– Palveluparadigman muutosvoima. Teoksessa: Kehittämistyön risteyksessä, 251–268. Toim. Riitta Seppänen–Järvelä ja Vappu Karjalainen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus kirjapaino Oy.
- Kiiski, Jouko (2011). Suomalainen avioero 2000–luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? Publications of the university of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities and Theology No15. Joensuu.
- Kiiski, Jouko (2012). Avioeron synnyttämät haasteet ja ongelmat. Teoksessa: Kääriäinen, Aino, Juha Hämäläinen ja Pirjo Pölkki (2012). Challenges of divorce, interventions and children. Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Hämeenlinna. Kariston kirjapaino Oy.
- Koiso–Kanttila, Heikki (2009). Neuvo–projektin viisi kehittämisen vuotta. Teoksessa: Erossa neuvon keksii. Neuvo–projekti tukemassa eronneita vanhempia vuosina 2005–2009. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Hakapaino OY.
- Kokko, Ilona (2009). Perusviestinä vanhemmuus ei pääty eroon. Teoksessa: Erossa neuvon keksii. Neuvo–projekti tukemassa eronneita vanhempia vuosina 2005–2009. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Hakapaino OY.
- Kuronen, Marjo (2003). Eronnut perhe? Teoksessa: Forsberg, Hannele ja Riitta Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Yliopistopaino. Helsinki
- Kvale, Steinar ja Svend Brinkmann (2013). Den kvalitativa forskningsintervjun. Holmbergs i Malmö AB. Sweden.

- Kääriäinen, Aino, Hämäläinen, Juha ja Pölkki, Pirjo (2009). Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteina. Teoksessa *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*, 11–16. Toim. Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen ja Pirjo Pölkki. Helsinki 2009. Hakapaino Oy.
- Lastensuojelulaki (13.4.2007/417). Saatavissa: 13.4.2017: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lainiala, Lassi (2014). Perhepolitiikka kriisin aikana. *Perhebarometri 2014*. Väestötutkimuslaitos Katsauksia E 48/2014. Helsinki 2014. Hansaprint Oy. Saatavissa 30.11.2016: <http://docplayer.fi/10805115-Perhepolitiikka-kriisin-aikana.html>
- Löytönen Teija. Saatavissa 17.8.2016: <http://www.xip.fi/tutkija/0402.htm>
- Neuvokeskus 2016: Saatavissa 2.8.2016: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/lapset-ja-ero/lapsen-huolto-asuminen-ja-tapaam/>
- Malinen, Kaisa (2011). Parisuhde pikkulapsiperheessä. Jyväskylän yliopisto. Tutkimus 426. Jyväskylä. Saatavissa 8.3.2017: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37002/9789513945145.pdf?sequence=1>
- Muutosagentit maakunnissa. Saatavana 1.5.2017: <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/muutosagentit>
- Mykkänen–Hänninen, Riitta (2009). Vanhemmuuden tukeminen vertaistuen avulla. Teoksessa: *Erossa neuvon keksii*. Neuvo–projekti tukemassa eronneita vanhempia vuosina 2005–2009. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Hakapaino OY.
- Mykkänen–Hänninen Riitta ja Aino Kääriäinen (2009). Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. Hakapaino OY.
- Mykkänen–Hänninen Riitta (2014). Vanhemman neuvo–vertaistukiryhmän ohjaajan käsikirja. Neuvokeskus/ensi– ja turvakotienliitto. Helsinki
- Opiskelijoiden kansalaisraati (5.3.2014). Vaasan yliopisto. Deliberatiivinen hallinta ja kompleksisuus hyvinvointiyhteiskunnassa kurssin tuotos.
- Paloheimo, Heikki (2010). Hyvinvointivaltion kannatus ja äänestyskäyttäytyminen. Teoksessa: *Taimio, Heikki (toim.) Hyvinvointivaltion suunta– nousu vai lasku? Työväen sivistysliitto*. Helsinki. Tammerprint Oy.
- Pohjanmaan LAPE-hankkeen muistio (2017)

- Pohjanmaan liitto (2015): Pohjanmaan hyvinvointistrategia 2014–2017.
- Pohjanmaan perhekaste II. (2013). Yhteistyökeskustelun opas.
- Rissanen, Antti (2016): Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen. Erityistarkastelussa vuoroasuminen. Teoksessa: yhteiskuntapolitiikka 3/2016. Juvenes Print. Suomen Yliopistopaino Oy.
- Rautio, Susanna (2014). Kumppanuus ja moniammatillinen yhteistyö neuvolan perheyössä. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2014: 51. 191–202.
- Saari, Juho (2010). Hyvinvointivaltion uudistaminen ja sosiaalipolitiikan taustaoletukset. Teoksessa: Taimio, Heikki (toim.) Hyvinvointivaltion suunta– nousu vai lasku? Työväen sivistysliitto. Helsinki. Tammerprint Oy.
- Sarasoja, Laura ja Kati Rantala (2015). Ero lapsiperheessä: Elatus, sopiminen ja vuoroasuminen. Katsauksia 2/2015. Helsingin Yliopisto. Saatavissa 13.6.2016: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155078/Katsauksia_2_Sarasoja_Rantala_2015.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2013). Lapsi- ja perhepolitiikka suomessa. Juvenes Print– Suomen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2016). Kärkihanke. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankesuunnitelman luonnos 11.1.2016
- Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia (2011) Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2011:1 Saatavissa 27.4.2017:
- Sotkanet (2017): Elatustukea saaneet lapset % 0-17 vuotiaista, sopimuksen lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta ja asumisesta % 0–17 vuotiaista ja sosiaalitoimen vahvistamie elatussopimuksia % 0–17 vuotiaista. Saatavissa 30.1.2017: <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/1563>
- Tilastokeskus a. (2016). Perhe. Saatavissa 2.8.2016: <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Tilastokeskus b. (2016). Perheet. Saatavissa 2.8.2016: <http://www.stat.fi/meta/til/perhe.html>
- Tilastokeskus c. (2016). Perheiden määrä jatkaa lievää kasvuaan. Saatavissa 2.8.2016: http://www.stat.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus d. (2016). Perheet muuttujina. Saatavissa 19.12.2016: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_perh/010_perh_tau_101.px/table/table-ViewLayout1/?rxid=f06ef36b-6528-4bcb-9072-d888f2c7f5cb

- THL/ tavoitteena asiakaslähtöiset kokonaisuudet. Saatavissa 7.12.2016:
<https://www.thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/sote-palveluiden-integraatio/tavoitteena-asiakaslahtoiset-kokonaisuudet>
- Unicef: YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Saatavissa 4.2.2016: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Ukkonen–Mikkola, Tuulikki (2011). Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto. Tampereen Yliopistopaino Oy–Juvenes Print
- Vaasan kaupunki/lastenneuvola (2016). Saatavissa 4.8.2016: <https://www.vaasa.fi/palvelut/lastenneuvola>
- Vaasan kaupunki/ perheneuvola (2016). Saatavissa 30.11.2016:
<https://www.vaasa.fi/palvelut/perheneuvola>
- Vaasan kaupunki/äitiysneuvola (2016). Saatavissa 4.8.2016: <https://www.vaasa.fi/palvelut/aitiysneuvola>
- Vaasan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016. Vaasa.
- Vanhemman opas. Tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. Ensi- ja turvakotien liitto/ Neuvokeskus.
- Valkama, Katja (2012). Asiakkuuden dilemma. Näkökulmia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuuteen. Acta wasaensia no. 267. Saatavissa 21.12.2016:
<http://docplayer.fi/1659563-Katja-valkama-asiakkuuden-dilemma-nakokulmia-sosiaali-ja-terveydenhuollon-asiakkuuteen-acta-wasaensia-no-267-sosiaali-ja-terveys-hallintotiede-7.html>
- Yhdessä mutta erikseen– Pohjanmaan eroauttamisen kehittämishanke (2015). Hanke-suunnitelma vuosille 2015–2017.
- Yhteistyösopimus (2015). Yhteistyöstä energiaa ja kestävää hyvinvointia Vaasassa. Vaasa.
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja sopimuksen valinnaiset pöytäkirjat (2016). Suomen YK-liitto. Somero. Sälekarin Kirjapaino Oy.

LIITE 1. Teemahaastattelu

Teemahaastattelu

1. kertoisitko itsestäsi ja entisen parisuhteesi taustasta?
  - miten kauan olitte yhdessä ennen lapsia?
  - huomaisitko että parisuhde olisi muuttunut?

2. Millainen erosi oli?
  - koska ja miksi olette eronneet
  - eroon johtaneet tekijät

3. Miten olet toipunut erosta ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua eteenpäin?
  - vuorovaikutustavat: kenen kanssa olet jutellut erosta
  - käyttäytymistavat: millä tavalla olet käsitellyt eroa

4. Hyödynsitkö eropalveluita eroprosessissasi? Jos et hyödyntänyt eropalveluita, miksi?
  - mistä sait ajatuksen eropalveluista?
  - koetko että eropalveluista olisi voinut olla hyötyä?
  - millä tavalla ja mistä etsit palveluita? (googlehakusanat, lehdet..)
  - mikä sai sinut sitoutettua palveluun
  - mitä halusit saavuttaa palvelulla

5. Miltä taholta ja millaista tukea olisit kaivannut?
  - missä ja mikä eron vaiheessa on tuntunut vaikeimmalta

6. Mitä pidät tärkeänä eropalveluissa?
  - erilaiset kontaktipisteet (mainokset, facebook, nettisivut, vertaisryhmät..)

7. Mikä lapsiasi auttoi erossa?
  - oletko käynyt eroa läpi lasten kanssa, millä tavalla?
  - onko lapsillesi tarjottu apua erossa, jo niin millaista apua ja miltä taholta?

8. Millä tavalla yhteisvanhemmuus toimii nyt?

9. Olisiko mikään voinut estää eroa?

LIITE 2. Temaintervju

1. Kan du berätta om dig och parförhållandets bakgrund?
  - a. hur länge var ni tillsammans innan ni fick barn?
  - b. Märkte du att äktenskapet skulle ha förändrats under åren?

2. Hurudan var separationen som du har gått igenom?
  - a. när och varför har ni skilt er
  - b. vad orsakade separationen

3. Hur har du klarat dig igenom separationen och vad har hjälpt dig framåt?
  - a. vem har du bearbetat separationen med
  - b. På vilket sätt har du behandlat separationen

4. Har du använt dig avskilsmässotjänster under separationsprocessen? Om du inte har gjort det, varför inte?
  - a. Anser du att du skulle ha haft nytta av separationstjänster?
  - b. på vilket sätt och varifrån letade du efter stöd?

5. Hurdant stöd skulle du ha önskat få?
  - a. vilket skede av separationen har varit jobbigaste?

6. vad anser du är viktig med stöd vid separation?
  - a. olika kontaktpunkter (reklamer, facebook, webbsidor, stödgrupp..)

7. Vad hjälpte dig/ dina barn vid separationen?
  - a. har du behandlat separationen med dina barn?
  - b. Har någon erbjudit stöd till dina barn? hurdant stöd och vem har erbjudit stöd?

8. Tror du att nånting skulle ha kunnat förhindra separationen?

LIITE 3. Haastateltavien taustatiedot

Sukupuoli	Ikä	Parisuhteen kesto	Eronnut	Lapset	Lasten ikä tällä hetkellä	Lasten ikä erotilanteessa	Lisätiedot
Mies	31	5	2012	2	6 8	2 4	
Mies	35	10	2014	2	5 7	3 5	
Mies	37	14	2014	2	7 9	5 7	
Mies	38	16	2016	1	4	4	
Mies	46	23	2012	5	14	10	
					15	11	*
					-		*
					24	20	
Nainen	28	2	2013	1	2	0	**
Nainen	32	4	2014	1	2	0,5	
Kvinna	34	6	2008	1	14	6	***
Kvinna	34	5	2004	1	16	4	****
Kvinna	38	11	2009	2	14	7	
					16	9	
Kvinna	44	27	2014	3	18	16	
					20	18	
					22	20	
Kvinna	46	10	2005	2	16	5	
					18	7	
Nainen	47	20	2000	2	22	6	
					26	10	

- * Lasten ikää ei tiedetä
- ** parisuhteen kesto kuukausina
- *** Parisuhde alkoi lapsen syntymän jälkeen
- **** Yksi vanhempi lapsi aikaisemmasta suhteesta